Bruidstijd

Elisabeth Zernike

bron
Elisabeth Zernike, *Bruidstijd*. Em. Querido, Amsterdam 1940

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/zern001brui01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

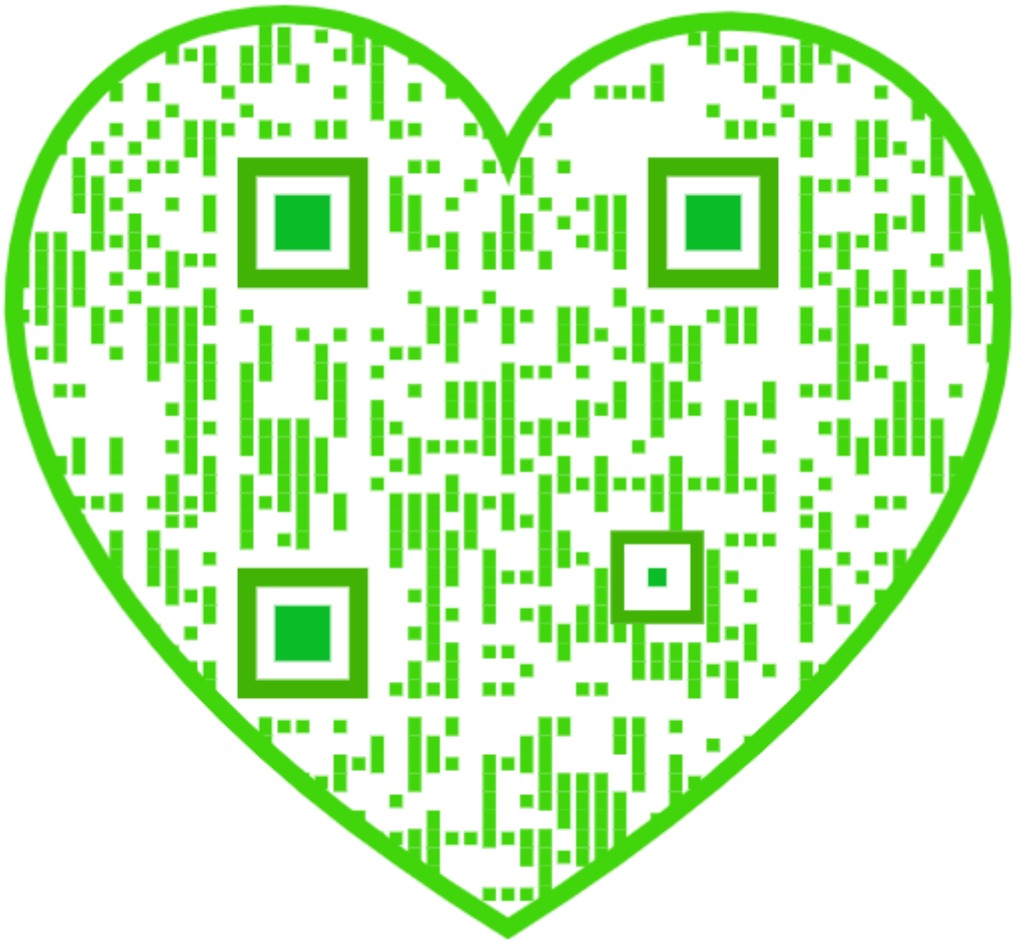

Eerste hoofdstuk

Toen er werd gebeld, zei Bertha rustig: Richard, de salon. Haar werk was onpersoonlijk, ze diende in een te voornaam huis, dan dat ze de voorkeur van haar meester zou kennen en er waren dikwijls gasten. Dus bereidde ze het eten, ervaren en kundig, maar wist niet voor wien. Had ze erover nagedacht, dan zou ze misschien hebben gezegd: voor Richard, hoewel Richard een te eerlijk huisknecht was om er een eigen smaak op na te houden. Hij wist zoo goed als Bertha, dat no 5 de salon beteekende, maar dacht: freule Eline, - draaide het cijfer in het nummerkastje terug en liep naar zijn meesteres. Bertha mocht een uitstekende kokkin zijn, hij voelde zich boven haar verheven in zijn welbewuste dienen van menschen. Toch hield hij haar beeld een oogenblik vast, ze stond voor de marmeren rechtbank, een forsche vrouw met zware heupen; ze had het nummer niet gezien, maar onderscheidde de vijf en de negen door hun geluid bij het vallen, en dat maakte altijd nog eenigen indruk op hem.

Nu stond hij een oogenblik stil voor de deur, zooals dat betaamde in zijn oog, - toen trad hij binnen. Freule Eline droeg een witte japon van fijne, sprankelende stof, opgemaakt met iets dat veel op goudleek. Haar gezicht was blank, het blonde haar vormde een kleine knot in haar nek.

- Richard, het zou kunnen zijn, dat ik vannacht niet thuis kom; ik bel dan morgen om negen uur

op, zeg jij niets aan papa voor dien tijd.

Zijn gedachten gingen snel: freule Eline werd ontgroend, ze fuifde op de Meisjes-Studentenclub, ze was heel jong.

Nu sloeg hij zijn oogen naar haar op en voelde de stramheid van zijn houding. - Waar zal ik u kunnen bereiken?

Ze antwoordde niet onmiddellijk, maar begon langzaam te blozen. Hij, zijn verantwoordelijkheid beseffend, week geen stap. - Vanavond inauguratie, dacht Eline, - al die meisjes werden haar gelijken - mocht ze zich dan nooit laten gaan? Toen kromp ze terug als voor een strenge waarschuwing, ze voelde de oogen van Richard op zich gericht, zag vluchtig het portret van haar moeder.

- Ik weet niet, het wordt natuurlijk laat, en....

- Maar u heeft toch niet te veel detective-romans gelezen? Hij dacht aan de slonzige boeken in de keukenla, die hij verachtte om hun goedkoope uiterlijk en toch altijd weer opnam.

Was hij te ver gegaan? Eline wist het niet, maar voelde dat wonderlijke in de atmosfeer, dat er ook kon zijn, als ze onverwachts met papa terugkeerde, na een paar dagen te zijn weg geweest, zoo alsof het huis aan het personeel hoorde en zij er nauwelijks werden geduld. Of wilde Richard haar beschermen voor wat zijzelf onduidelijk voelde als een gevaar: de vertrouwelijkheid met al die meisjes, de hunkerende verwachting van vriendschap? - Richard? - wat een dwaasheid! - maar wie anders?

- Ik kom waarschijnlijk thuis, zei ze, het nummer van de Club vind je in de telefoongids.

- Dank u, freule.

Ze draaide zich af en Richard liep de kamer uit.

Tusschen de ramen hing de geschilderde beeltenis van haar moeder, die ze nauwelijks had gekend, ze herinnerde zich alleen moeders zwakke stem en groote, magere handen. Als een bijna vervlogen droom was die herinnering en werd door de schilderij niet wezenlijker. Het voorhoofd was hoog en gewelfd, de oogen en de lippen waren glansloos, alleen in het blauw van de zijden blouse, hoe flets ook, school een matte gloed. Voor het eerst zag Eline dit en voelde een huiverende blijdschap, omdat het haar nu voorkwam dat ook de wangen, hoewel heel teer, bloosden en er een vleug van begeerte in de oogen blonk. - Haar eigen oogen werden vochtig en ze dacht aan het feest van dien avond: eindelijk zou ze studentzijn, een volwassen meisje, - in deze stad van haar eerste jeugd. - Amsterdam, ze zei den naam halfluid, hij klonk Hollandsch degelijk en betrouwbaar. Jarenlang had ze in Parijs gewoond, waar haar vader gezant was geweest, - maar op dat oogenblik wilde ze niet aan Parijs denken, zoomin als aan de diplomatieke loopbaan van papa. - Alles moet nu zoo blijven, dacht ze haastig en had het gevoel naar dat ‘alles’ te willen toeloopen om dit te zeggen, het af te smeeken, op haar knieën te vragen. Ze bewoog zich, liep naar de deur en glimlachte.

De avond was koel en windstil, recht boven haar

hoofd flikkerde een ster in den strakken hemel. Had ze al die jaren in Parijs ooit een ster gezien? 's Zomers reden ze vaak uit, zagen dan andere auto's, menschen en wegen; 's winters bleef ze maar in het groezelige duister en het naakte kunstlicht van de stad. Haar lessen regelde ze zelf, papa had geen tijd, zich daarmee te bemoeien. Ze wilde graag veel weten en begrijpen, maar was dikwijls te moe om iets in zich op te nemen. 's Middags en 's avonds moest ze volwassen zijn, ze ging laat naar bed, het huis zoemde van intriges. De vrouw van den Poolschen gezant wilde twee minnaars tegelijk hebben en de Zweedsche riep haar hulp in, voorgevend op papa verliefd te zijn. - Ik ben te jong voor deze dingen, had ze eens gezegd, waarop de ander haar zoo koud had aangekeken, dat ze een rilling over haar rug voelde gaan. Nu liep er een koele windvlaag langs haar linker wang en ze glimlachte. - Aan hoeveel gevaar zou ze wel zijn ontkomen, daar ginds? - Vreemd, ze had er nooit eerder aan gedacht, dat papaiets zou kunnen voelen voor een vrouw; - liefde, of ook afschuw. Mama was al zoo lang dood, en zou hij niet kunnen hertrouwen, nu ze in Holland terug waren? In Parijs was dat onmogelijk geweest, nooit toonde papa eenige aandoening - het werk maakte hem hard en geslepen. Hij leek ook nooit honger of slaap te hebben, hij vloekte niet en lachte maar een enkelen keer. Zou hij een groot man zijn, sober in de aardsche dingen en rijk van geest?

Wat was haar rok wit in het duister - wie haar te-

gemoet liep, moest naar haar kijken. - Een groot man stelde ze zich eigenlijk anders voor, meer als een boom, een eenzame boom op een grasveld, zooals die linde daar, die nu zijn bladeren liet vallen. Papa was rusteloos - waarom wilde hij weg uit Parijs? - Ze was benieuwd naar de colleges, maar wist niet naar welke. Als ze eens kon praten met Nel Moro, of met Titia Stoop. Nel had haar bij de verplichte kennismaking niet in haar huis, maar op de club ontvangen. Ze hield haar mantel aan, dien ze als een cape droeg en balde haar vuisten in de zakken. - Zoo, zei ze, laat me eerst eens tegen dien adel van je opklimmen, is dat heusch iets?

Ze had geen antwoord geweten. Nel was blond en had bijna de lange beenen van de mode-plaatjes.

- Vertel me over het leven, van verschillende hoogten gezien.

Ze hadden elkaar aangekeken, ze waren misschien even oud - en even jong.

- Vooruit - je kunt wandelen, je kunt op een kameel zitten; - heb je al eens gevlogen?

- Ja, een paar keer.

- En - heeft het je anders gemaakt, - lichter, - wijder?

Ze had gezegd: Het heeft me niet opgeblazen en Nel antwoordde:

- Ik geloof dat je een krengetje bent, - dat zou dan de adel kunnen zijn. Ze had toen even haar schouders opgetrokken en zag een blik in Nel's oogen, dien ze niet begreep.

- Je hebt in Parijs gewoond, - wie zijn daar je dagelijksche vrienden geweest?

De gedachten joegen door haar hoofd: verveling - nee, dat was niet juist; heimwee, maar heimwee waarnaar? - naar iets dat ze niet kende. - Ik heb geen vrienden gehad, zei ze en voelde medelijden met zichzelf.

De uitdrukking van Nel's oogen werd hard. - Wat ben jij eigenlijk voor een wezen, waren de menschen daar niet goed genoeg? Overal zijn vrouwen, die zuiver voelen en mannen, die alles weten en begrijpen, maar jij hebt daar in hooghartige eenzelvigheid geleefd.... Nel brak plotseling af en beet op haar lippen. Zij, Eline, was de woorden al bijna vergeten, ze zag een drift in Nel, die te groot was, dan dat hij uitsluitend háár kon gelden.

- Nou, nog ééns: waren de menschen daar niet goed genoeg? - Een vraag als een klap om haar ooren. Iets van die vreemde drift was ook in haar en ze haalde schokkend adem. - Daar heb ik nooit over gedacht.

Nel trok den mantel dichter om zich heen. - Dan ga je daar nu eens over denken en over alle beleedigingen, waaraan je je hebt schuldig gemaakt. - Toen had Titia Stoop zich erin gemengd, ze kwam naderbij en zei iets tegen Nel, waarop ze samen wegliepen. Zij bleef alleen en kon niet denken, tenminste niet aan dat wat haar was opgedragen. Ze zag den gloed in Nel's oogen, dien ze niet begreep, haar houding: den gestrekten hals en de groote, vooruit

gestoken vuisten, ze hoorde Titia's stem, die diep en rustig was. Enkele minuten later waren ze terug gekomen en Titia leidde het verdere gesprek. Ze herinnerde het zich nog, maar er was geen spanning meer achter hun woorden. De kerken van Parijs, de beteekenis der verschillende bouwstijlen - aan dergelijke gesprekken was ze gewoon. Maar praten over wie ze dagelijks zou hebben beleedigd door haar hoogmoed.... Telkens, als ze zoover was gekomen, dacht ze aan papa, raakte verward en mistroostig, zóó alsof ze nog in Parijs woonde, waar niemand haar vriend was geweest, ook haar vader niet. Nu werd haar stap hortend en onzeker, ze zou tusschen het duistere groen van het park willen blijven, maar toch lokten haar de geluiden en de hooge lampen van de straat. Omdat ze op tijd wilde zijn, stapte ze een oogenblik later in de tram en zag Doortje tegenover zich, die schuchter haar hoofd ophief.

- We gaan alletwee uit, zei Eline, en meende vaag iets doms te hebben gezegd. Doortje schoof wat weg van den man naast haar.

- Mag ik u mijn verloofde voorstellen? vroeg ze; haar stem was hoog en haastig. Meteen zag Eline een hand naar zich uitgestoken, ze drukte die en keek in een smal, jongensachtig gezicht. - Doortje was het linnenmeisje, ze moest aan de eenzaamheid gewend zijn, ze was al een jaar of veertig. En nu was ze toch plotseling niet meer alleen.

Eline boog zich voorover. - Ik wist het niet, zei ze, en raakte in haar gevoelens verward, want het

trof haar, dat ze het onmiddellijk had begrepen. - Gisteren hebben we ons verloofd, op mijn verjaardag; ik ben acht jaar ouder dan hij, maar hij wil me toch hebben. Ze glimlachte, zoodat haar tanden bloot kwamen, groote, gele bonken.

- Och - waarom heeft Richard het ons niet verteld? - Ik heb het stil gehouden, zei Doortje, die man is zelf zoo'n stiekemerd, daardoor dwingt hij anderen tot geheimhouding.

Eline voelde zich op vreemd terrein. Ze ging wat rechterop zitten en keek naar den conducteur, die naderde. - Hoe kan ik nu gelukwenschen, dacht ze, die jongen kon haar zoon zijn, hij ziet er slecht uit, hij heeft vergroote amandelen - neen, hij is maar acht jaar ouder dan zij.

Ze knikte Doortje toe. - Ik kom eens bij je boven en ik wensch jelie heel veel geluk. - Na een korte aarzeling bood ze haar hand aan.

- Hij is looper, zei Doortje, bij Simon de Wit. Er was nu iets nadrukkelijks in haar stem, dat Eline niet begreep. - O, zei ze.

- Daar kunnen wij niet op trouwen, maar het is beter dan stempelen.

- God zal me bewaren, zei de jonge man.

De trekken van beider gezicht werden rustig en Eline voelde, dat het voornaamste nu was gezegd. Ze hadden zich verloofd, maar konden niet trouwen, - mogelijk dachten ze er verder niet over na - het was, alsof ze voor het oogenblik leefden en daar diep in verzonken. Toen ze waren uitgestapt, keek Eline

zoolang mogelijk naar hen, het was of de innigheid van hun houding haar tegelijk bedroefd en blij maakte. Plotseling dacht ze: Zou het waar zijn, wat Richard heeft gezegd, dat Doortje een wees is, zonder eenige familie? Maar hij zegt het van de andere meisjes ook. Ze zou het kunnen vragen, - als ze daartoe het recht had. En dan? - Daarop kon ze geen antwoord geven.

Nu stapte zijzelf uit. Op dezen avond had ze zich verheugd, meer dan wellicht redelijk was....

Achter en naast elkaar, lachend en stootend, kwamen ze de trap af.

Dicht boven de huizen stond de volle maan en drenkte den wijden hemel met haar licht. De lucht was koel en even bewogen. Nooit eerder had Eline zich zoo sterk gevoeld, ze stak haar hals vooruit en zoog haar longen vol. - Heel de lucht is mijn adem, dacht ze. Om haar heen joelden en zongen de meisjes. Ze deed een paar stappen en stond tusschen Nel Moro en Greet Heystra.

- Ik ga je Lientje Dong noemen, zei Greet, Forblanc de Dordon doet me aan een schuimtaart denken, lekker, maar geen dagelijksche kost.

- Best, zei Eline. Eensklaps was het haar, alsof ze dit al eerder had beleefd, dezelfde woorden, en het gevoel van bevrijding, van eindelijk een mensch te worden. Ze voelde haar vreugde, maar gedempt, - papa was er nog, en het bleeke portret van haar moeder. - Greet praatte alweer over wat anders.

Ze had een mooi, maar hooghartig gezicht. - Ze zoekt mij, dacht Eline, telkens is ze naast mij geweest, ze raakt iets van me aan en probeert dan, me te overvleugelen. Ook dit was haar niet nieuw.

Met een bruuske hoofdbeweging wendde Nel Moro zich tot haar.

Nu liepen ze samen voort, hun stappen klonken scherp en haastig door de stilte. Achter zich hoorden ze nog flarden van rumoer, maar dat rekenden ze niet meer tot hun wereld.

- Een jaar geleden had ik groen geloopen, zei Nel. Heb jij dat ook gekend, dat je alle meisjes naar vond en je toch tot allen voelde aangetrokken?

Ze begonnen daar ernstig over te praten. Het ontgroenen was niet anders dan dwingen tot openhartigheid, een geforceerd spel, met het doel, elkaar in drie weken te leeren kennen.

- Er bleef nog wel kans, je te verschuilen, meende Eline.

Ja, als de ander de kunst niet verstond, of liever gezegd, het spel niet eerlijk speelde. Je moest geen openhartigheid willen en zelf gesloten blijven - in wat je vroeg, moest je jezelf geven.

Eline voelde haar hart kloppen. - Zoo had Nel iets gezegd over haar adel. - Is dat iets? - ze geloofde, geen antwoord te hebben geweten.

- Natuurlijk, zei Nel - waarom zou ze zich hebben gehouden, alsof die adel haar niet intrigeerde? - zelf was ze zoo door en door volksch.

Eline boog haar hoofd. Ze had in Parijs geen vrien-

dinnen gehad, de Fransche meisjes waren zoo gauw volwassen - of misschien was zij erg kinderachtig. En dit laatste jaar, in Holland, had ze nog naar school gewild, maar haar vader was er tegen; daardoor hoopte ze nu alles van den Studententijd. Wel was ze slecht ertoe uitgerust, maar....

Haastig viel de ander in: Weet je werkelijk niet, wat je wilt studeeren? je kunt niet den heelen dag op de club hangen of anderen van college halen, maar als je meeloopt - ik heb een broer, die de menschen test.

- Graag, zei Eline, maar nu is het nacht. - Ze keken elkaar aan, in hun oogen was een dringende blik, alsof ze elkaar vroegen: blijf nog, wat weet jij van het leven?

Nel studeerde biologie; het was anders dan ze had kunnen denken, grootscher, wetenschappelijker, zonder grenzen. Het had niets te maken met het 'krinklende, winklende waterding' van Gezelle, of de etsen van Hoytema, of een Zondagmorgen in Artis. Gelukkig - nu zou ze er naar toe kunnen groeien - een klein beetje. Eerst zou ze haar schaamte moeten overwinnen, dat ze het zoo kinderlijk was begonnen. - Dit had ze nooit eerder aan iemand gezegd en dus kon het een begin zijn, - het gaf althans een groote opluchting, - schaamte was blijkbaar zwaar.

Ze lachten daarom.

- Kijk toch die maan, zei Nel, wat een ongelooflijk mooi ding.

Eline voelde de blijdschap in zich stijgen - eindelijk had ze iemand gevonden, die aan haar gelijk was. Ze stonden stil.

- Ben jij eigenlijk moe?

- Nee, zei Eline; maar ik zou mijn wang tegen de maan willen leggen, ik weet niet waarom.

- Mijn moeder vraagt in zoo'n geval: om te geven of te krijgen?

Ze keken elkaar aan. - Ik heb geen moeder meer, maar ik geloof: om te krijgen. Vertel eens iets over jouw moeder.

Nel zei: - Ze is heel gewoon. Ze keek nog altijd naar de maan. Na een oogenblik ging ze voort: - Neen, dat heb ik tot nog toe gezegd, maar nu ga ik veranderen. Mijn moeder is ontzettend lief en origineel; dat laatste heb ik van mijn oudsten broer gehoord, ik zou het anders niet hebben geweten. Eline zei en had haar woorden zorgvuldig gewogen: - Ik hoop haar te leeren kennen.

- Natuurlijk, je komt bij ons. Ze liepen plotseling weer voort, Nel had Eline's arm genomen. Voor het eerst van haar leven voelde ze zich bewust ontroerd door het wezen van haar moeder.

- Ik heb wel dadelijk met goede oogen naar je gekeken.

- Had je medelijden met me? vroeg Eline. Ze versnelden hun loop, maakten een sprongetje om een verstoord rhytme te herstellen en lachten.

- Medelijden? neen, ik zal je geducht hebben benijd. Voornaam te zijn - wat heeft me dat altijd bekoord.

Ze zwegen een ogenblik, Eline dacht aan het paar, dat ze had nagekeken, het stapte zoo innig gearmd weg. - Benijd - ik heb je benijd - had Nel gezegd. - Voornaamheid zit bij ons in de kleeren, ging Nel voort en spande haar keel - ik voel me waarachtig geruggesteund door dezen mantel, die van ‘thuis’ is - mijn vader is kleermaker, en als zoodanig leverancier van distinctie, want zijn coupe is prima, dat zal je moeten toegeven. - Haar toon klonk geforceerd luchtig. - Jij hebt misschien nooit over voornaamheid nagedacht, dat is dan juist waarom ik je benijd.

- Maar als jij nu altijd de steun van goede kleeren hebt gehad...

- Maar dat heb ik niet - wij komen haast nooit aan de beurt. - Zet niet zoo'n ernstig gezicht, kleeren zijn bespottelijk. - En toch - En wij leven ervan.

- Er zijn bespottelijker dingen, zei Eline, - de diplomatie, bijvoorbeeld. - Weer barstten ze in lachen uit.

- Maar je meent het niet heelemaal, dat maakt het juist zoo gek.

Eensklaps waren ze weer ernstig. - Misschien zijn we over den domsten tijd heen.

- Dat mocht eigenlijk wel. - Kijk die maan, - wat moeten primitieve menschen gelukkig zijn geweest met dat licht in den nacht.

- Ja, zei Eline weifelend. Ze had Nel niet zoo gauw kunnen volgen en ging onwillekeurig langzamer loopen.

- Is jouw vader nog diplomaat?

- Op het oogenblik niet, hij wacht op een nieuwe kans.

Ze praatten door, wat trager nu en minder persoonlijk. Toen ze weer stil stonden, voelden ze beiden hun moeheid.

- Hier is het, zei Nel.

Het huis had een sousterrain en een hardsteenen stoep van drie treden naar de voordeur; achter de hooge, smalle ramen van de bel-étage waren enkele heeren-kleedingstoffen uitgestald. Tegen de vensters hing, aan koperen kettinkjes, een glazen bord met gouden letters: H.W. Moro, English Tailor. Door het licht van een straatlantaarn zag Eline het blinken van het glas en de doffe, grijs groene tinten daarachter.

- Nu ga ik slapen, zei Nel - het is bijna vier uur. Ze sprak gedempt, om de stilte in de lange, leege straat. - Wat doe jij?

Toen zag ze een zoo hongerigen blik in Eline's oogen, dat ze haar bij een arm vatte. - Ga mee, ik heb een uittrekbed op mijn kamer, we zullen slapen als jonge honden.

Tweede hoofdstuk

Toen Eline wakker werd, zag ze de zon met al haar stralen in de raamlijst gevat. Haar gestrekte lichaam was slaapwarm, maar ze voelde den frisschen Octobermorgen op haar voorhoofd.

Beneden in het huis was een man aan het zingen, het klonk zoo dichtbij alsof er geen muren waren, diep en zoemend - ze moest ernaar blijven luisteren. Dicht naast haar lag Nel, die zeker gewend was aan zulke geluiden. Moest ze niet verwonderd zijn over de stilte in de straat? - maar het was Zondagmorgen. Dien nacht waren ze binnengekomen en hadden fluisterend gesproken - toen schreef Nel op de marge van een krant: Vader, wil je lief zijn, en om negen uur het huis opbellen van Eline F.d. D? - zeg dat ze hier slaapt en veilig is. Je Nel. P.S. De man, die de telefoon aanneemt, noemt zich Richard. Met die krant sloop ze een kamer in.

- Zou je vader het wel zien?

- Ja, dit is de gebruikelijke manier - een krant op zijn voeten - meteen lekker warm.

Het zou nu zeker later zijn dan negen uur; Nel verroerde zich niet, dat bedje was zoo smal, ze stak er aan alle kanten overheen.

- Zeur niet, had ze gezegd, natuurlijk krijg jij de heusche matras - tenzij je mijn vuile lakens ontzettend vindt.

Het zingen had opgehouden - nu klopte er iemand aan de deur.

- Ja! riep Nel gerekt, maar helder wakker.

Er kwam een man binnen in een donkerroode ochtendjas - hij had een goed gezicht en veel, wit haar. - Vader, zei Nel, die plotseling opzat in bed - krijgen we thee of koffie? - O, ik ruik het al - wat kunnen wij slapen, hè?

De vader glimlachte en knikte tegen het vreemde meisje, dat niets wist te zeggen. Hij reikte haar een kop koffie.

- Ik heb uw huis opgebeld, zei hij.

Ze dankte haastig.

- Uw vader had nog niet naar u gevraagd; hij was om twaalf uur uit Den Haag thuisgekomen en was nog in zijn werkkamer gebleven. Meer heb ik niet gehoord.

- Het is genoeg, zei Nel effen.

Eline dankte nog eens. Ze had Richard's stem gehoord uit de woorden van den ander, en zijn doodelijke gewichtigheid kwam haar op dit oogenblik dwaas voor.

De heer Moro sloot de deur achter zich.

- Dus dat was de vader, zei Nel. - Hij verwent ons 's Zondags, en verder de heele week, zooals hij zelf zegt. - Heb je lekker geslapen? - ik zal eens gaan kijken hoe het douche-hok eruit ziet. Weet je dat het kwart over tienen is?

Ze praatten wat. - Wie zijn er nog meer? vroeg Eline - behalve je ouders?

Nel lichtte haar in. Henk studeerde wis- en natuurkunde; hij was vijfde-jaars; en Bas teekende, zoo-

maar, zonder school, hij was al van twee scholen weggejaagd. Ze stapten onderwijl uit bed, trokken ieder een oude en een nieuwe pantoffel aan, en vochten om de leelijkste kimono. Toen wierp Nel de deur wijd open en liet haar vriendin achter. Eline hoorde nu veel stemmen, lachend en luid; ze wilde de deur dichtdoen, maar een vreemde nieuwsgierigheid weerhield haar. Ze ging voor het raam staan kijken, alsof ze niet dacht aan de nabije menschen.

Nel kwam al gauw terug. - Het is daar een zoodje, zei ze, - de jongens zitten op moeders bed en maken, dat ze niet kan opstaan.

Eline glimlachte. - Waarom doen ze dat?

- Omdat moeder praat, en van oude dingen vertelt. Ga mee kijken.

In de open deur aarzelde Eline en voelde dat ze toch zou gaan - het waren maar enkele stappen. Ze keek langs zichzelf omlaag, de kimono hing tot op haar voeten. Nel sloeg luchtig een arm om haar schouders, maar zei niets meer, en juist het uitblijven van elke verontschuldiging stelde haar gerust.

De kamer was licht en zonnig; tegen den linkermuur stond het hoofdeinde van een breed, ijzeren ledikant. Naast de liggende moeder, die haar handen onder haar hoofd hield gevouwen - haar armen waren bloot - zat een forsche jongen met warrig, blond haar. Tegenover hem leunde een ander, die een fijner gezicht had, en donkerder, golvend haar. Ze droegen beiden een badmantel en waren ongeschoren. Eline zag den jongen aan het voeteneind

naar haar kijken - openlijk, aandachtig, maar tot haar verrassing voelde ze zich daardoor niet gehinderd.

- Moeder, zei Nel - dit is Eline - we willen ook wat hooren, - mooie verhalen? En dit zijn onze jongens, de blonde is Bas, en de ander Henk.

- Môge, môge, zeiden ze.

De balcondeuren stonden op een kier, een slip van het tulen gordijn bewoog even.

- Lieve meid, zei de moeder, - je krijgt geen hand, maar ga zitten. Ze sprak met een licht Duitsch accent.

- Niet het meest officieele bezoek, zei Bas; de ander vulde aan: Maar heel goed voor de kennismaking. - En? hoe is de inauguratie geweest? - Nel ging op een tafeltje zitten, voor Eline was er een stoel; Henk trok zijn bloote voeten wat uit haar richting weg. Ze merkte iedere beweging, hoorde ieders stem. Nu keek ze naar het blonde en blozende gezicht van de moeder, naar de kuiltjes in haar dikke armen, naar het springende grijze haar.

- Ik heb nog nooit jonge menschen iets over een fuif hooren vertellen, zei de moeder - niet anders dan dat het grootsch en krankzinnig was - daarom niet minder verheugd het te hooren. - Ze gaf Henk een knipoogje, keek Eline aan en vroeg: Zal je waarschuwen, voor je het te koud krijgt?

- We gaan er beslist geen alcoof van maken, zei Bas.

- Zoo'n jongen, - praat naardat hij verstand heeft.

De jongen wreef zijn handen tegen elkaar. - Ja moesje, *jij* bent in een alcoof geboren.

- En in de zon groot geworden.

Gelijktijdig hieven haar zoons hun armen op. - Ah, de zon van mijn jeugd! declameerden ze.

- Let jelie maar op je eigen zon - wat jij, Eline? En vannacht heeft de maan geschenen, ik heb het wel gevoeld, al sliep ik. Een alcoof! de gordijnen gaan nog niet dicht, als vader zich uitkleedt - hij zegt: ik ben maar een man.

- Zuiver reclame voor de snit van zijn broek, zei Bas. De moeder trok haar wenkbrauwen op. - Hm, nu zal *ik* de wijste zijn en mijn mond houden. Maar dit wil ik nog zeggen: de kamer waar ik ben geboren, was een heerlijke kamer. Jelie zijn zon-aanbidders - goed - maar in een bergland is schaduw. Ze trok haar handen weg achter haar hoofd. - En als je een huis tegen de helling aanbouwt - zoo - ze bouwde, gebarend - en het dak steekt een eind over, zoodat het de struiken van de helling raakt, dan kan daar nog juist een raam in dien wand.

- En dan pluk je de wilde aardbeitjes, terwijl je in bed ligt, zei Henk.

De moeder keek hem aan, haar oogen waren nu groot open en glanzend. - Ja, zei ze ernstig - dat doe je. - En langs dien muur loopt een murmelende goot, en alle geuren komen er binnen. - Lach niet, monster. Ze stak haar gespreide vingers in de kuif van Bas. - Een goot is daar als een beekje, en de ‘Grube’ ligt tusschen de keuken en den winkel in.

Dat wil zeggen: eerst is er nog de blinde gang, die dient tot opslagplaats - daar staan de kisten met vijgen en pruimedanten en sinaasappelen, en daar vóór is de winkel. En boven de toonbank hangt de heerlijke, gekruide worst, en dan zijn er de manden met versch fruit, en de groote koffie-trommels en de donkere flesschen met bier en azijn.

- En de nectar stroomt er in breede stroomen, declameerde Bas.

- Vertel eens, moeder.

De vrouw richtte zich wat op - over haar gezicht lag een warme gloed.

- Je moet weten, zei ze tegen Eline, het dorpje waar ik ben geboren, ligt aan de Neckar. En mijn vader, die zelf wijn maakte, praatte over den drank der goden - dus dat prachtige, levende water was voor mij die goddelijke nectar - toen ik zoo'n klein meisje was, en alles maar in me moest opnemen, de werkelijkheid, en de sprookjes, en de liederen van de groote menschen. ‘Bald gras' ich am Neckar, bald gras' ich am Rhein’. En het water van de rivier kon zoo verschillend zijn - allerlei heldere en koele kleuren had het, maar ook was het warm en goudachtig. Mijn moeder had een steentje van die kleur in een ring, doorschijnend geel, - dat was in de Neckar gevonden. Ik geloofde dat op sommige plaatsen de bedding vol lag met die steenen, ze waren dan zoo groot als de plavuizen van onzen winkel - en ik had daar, onder het water, een geheim droomenhuis, op dien gouden vloer - en de wan-

den waren van blauw, doorschijnend kristal. Alles wat licht en helder was, hoorde bij dat waterhuis, maar toch niet de bloemen.

- Bloemen, zei Henk, hooren in een andere opera.

- Volgt de Schlager van de Levkoien, zei Bas, en wreef zijn wang tegen zijn schouder met dichtgeknepen oogen.

- Jelie zijn monsters - ik heb in lang niet zoo mooi van mijn water-paleis verteld.

- Ik zag het voor me.

- Ik zwom in de nectar.

- Nel, zei de moeder plotseling, haal ons nog een kop koffie.

Het meisje aarzelde. - Zullen we ons ook eerst aankleeden? en stootte haar gast aan met de punt van haar voet.

- Ik hoopte, zei Eline, dat het nog niet uit was. Henk wierp een blik op de klok. - Tweede bedrijf, einde van de voorstelling om elf uur.

- Wie wil er koffie? niemand? - Ja, de bloemen hoorden tot een andere wereld. We hadden een groot huis; nog kan ik mijn moeder hooren zeggen, met een wijd armgebaar: Wenn man soviel Raum hat wie wir! Behalve de keuken, was er een woonkamer op het Zuiden; die kamer keek 's zomers in de bloemen - hooge floxen en goudvanen, en heliothroop - maar die stond in de vensterbank. En aan den overkant van den weg lag de Spezereigarten, want we verkochten veel zelfgekweekte kruiden, daar was mijn overgrootmoeder mee begonnen.

- Dat was een tooverheks, vulde Bas aan.

Ditmaal kreeg hij een oorvijg. - Ik denk dat het een heel wijze vrouw is geweest, mijn moeder vertelde dat ze de meisjes uit het dorp van ongelukkige liefdes genas.

- En waarschijnlijk, zei Henk, en hief een wijsvinger op - kwamen er ook prinsessen uit Heidelberg bij haar.

Langzaam zei Nel: Zoo wordt de waarheid tot legende.

- Waarom, vroeg Eline, en begon te blozen - waarom hoorden de bloemen tot een andere wereld? De moeder glimlachte. - Er zijn toch geen bloemen in koud, stroomend water? Kijk, de oever, waaraan ons huis stond, lag op het Noorden - daardoor was het koel en halfduister in den winkel; maar als je den hoek omsloeg - er liep daar een smalle weg - dan kwam je achter bij de bloemen en den tuin. In mijn jeugd waren de zomers zoo heel anders dan nu, en ik moest vaak wieden tusschen de kruiden, of paddestoelen en bessen zoeken in het bosch. Als ik dan zoo dorstig en warm was geworden, snakte ik naar het frissche water. Op den hoek van ons huis en het zijpad, aan de groote straat, stond een kastanje, die hoorde tot beide werelden, dat hing er maar van af met welke oogen je keek. Maar het water was van een ander mooi dan de bloemen en gaf andere gevoelens.

- Ja, zei Eline; - en hoe oud was u, toen u naar Holland kwam?

- Hè? - twee en twintig; toen kwam Hermann Moro mij halen, als bruid voor zijn zoon.

- Pas op, zei Bas, nu wordt het Oud-Testamentisch. De moeder keek omhoog, de uitdrukking van haar gezicht veranderde.

- Hermann Moro was als Wanderbursch uit ons dorp weggetrokken, lang voordat ik leefde; hij heeft zich in Holland neergezet, en een Hollandsche vrouw getrouwd.

- Een meisje met wat geld.

- Geld? - nauwelijks - maar een bijdehande bliksem - geld maken, door middel van jelie grootvader, dat heeft ze gekund. Herr im Himmel, wat een vrouw!

- Vader lijkt veel op haar, zei Henk nadrukkelijk, en kneep zijn lippen samen.

- Jouw vader? - zooveel als een ongeboren lam op een aasgier.

De jongens lachten luidkeels, zoodat het verhaal werd onderbroken. Ze begonnen ook hun moeder te plagen, ze noemden de enkele dingen, waarmee moeder altijd nog was op te hitsen, en Eline kon hun rappe woorden niet heelemaal volgen. Ze keek eens naar Nel, die haar toeknikte, en tusschen het rumoer door riep: Hoor eens, we zijn hier niet gekomen om die jonge haantjes te hooren kraaien!

Eline schrok daar bijna van, maar ving een tintelenden blik op van Bas, die langzaam zei: Dat weet ik nog zoo net niet. Maar Henk boog voorover en zei: Moeder de Gans gaat voort.

- Ja, waar was ik gebleven?

- Hij had zich in Holland gevestigd, zei Eline, en had een vrouw genomen.

- Juist; en toen nu hun oudste zoon was opgegroeid, en volleerd was in het vak, wilden ze dat hij op zijn beurt zou trouwen, - maar helaas, de jonge man keek niet naar de meisjes. Hij had zich tweemaal verliefd, - op een voorjaarsmorgen in een hengel, en op een winteravond in een biljartqueue.

- Mensch, zei Bas, wat ben je op dreef.

- Stil. Er kwamen genoeg aardige en nette meisjes in huis, de een vluchtig, de ander wat langer, maar al zaten ze ettelijke avonden met Heinrich Wilhelm onder de lamp, hij zag ze niet.

- Tja - waar had hij zijn oogen?

Bas zei met plechtige stem: Het antwoord op die vraag zal langs den nieuwen, diepte-psychologischen weg moeten worden gezocht.

Zijn broer begon hem te trappen. Nel zei: Moeder, mag hij zijn mond houden?

Eline keek naar het sterke, breede gezicht van Bas. - Wat heeft hij weer een spuug, zei de moeder, hoofdschuddend.

Nou, maar Heinrich Wilhelm dorst niet in het schuitje, en toen hij 34 jaar was geworden, zei zijn vader: Ik wil hem een vrouw geven uit mijn Heimatsort, en dat vond de zoon toen plotseling een goed plan. - Op een morgen in Maart liep ik naar buiten om water te scheppen, en daar zag ik mijn vader langs den oever drentelen met een vreemde. Nooit vergeet ik

het oogenblik waarop ze stil stonden, hun gesprek staakten, en mij opnamen. Het was alsof ik me tegen hun blikken wilde verzetten, en niet kon; - ik was nieuwsgierig - een kind, en tegelijkertijd een vrouw. Dien middag zat de vreemdeling bij ons aan tafel, en vertelde van zijn zoon, die zoo braaf was en zoo bedeesd - ik moest er stilletjes om lachen en kwam toch onder den indruk. De jongens uit het dorp waren geen van allen voor mij - ik weet niet hoe dat kwam; ze hadden me wel geleerd, hoe ik vrijen moest, maar dat leek me overbodig, als ik maar eerst zou liefhebben. - Ai, - liefhebben is een groot woord.

Het bleef een oogenblik stil in de kamer - de jonge menschen dorsten elkaar niet aankijken. Eline zat met gebogen hoofd.

- En toen? vroeg Nel.

- En toen.... De vreemdeling bleef een paar dagen, niet bij ons - hij had nog familie in het dorp, maar ik zag hem vaak, en wist waarvoor hij was gekomen. Den laatsten avond vroeg hij me voor zijn zoon, en zei: Het is een goed mensch, daar sta ik voor in.

Ik vroeg terug: Zal hij me graag zien? - en de oude man antwoordde: Dat zal van jezelf afhangen.

Ik heb toen nog niets beloofd, - dat hoefde ook niet - niet anders dan dat ik zou meegaan. En toen ik den volgenden morgen klaar stond, in mijn Zondagsche kleeren, zei ik mezelf, met een bezwaard hart: Wat ben ik gelukkig! De zon scheen - het was een voorjaarsmorgen.

Ze wendde haar hoofd. - Alla - we gaan ons aankleeden.

- Moemelemaatje, zei de jongen naast haar - dat bezwaarde hart lijkt me toch een dikke Duitsche sentimentaliteit.

Eline zag de vrouw glimlachen, en was gespannen op haar wederwoord. - O ja, mijn zoon?

Nel stond achter haar vriendin. - Kom, zei ze, wij gaan eerst douchen, de jongens moeten zich scheren. - Nu liepen ze de kamer uit.

Toen ze hadden ontbeten - het was bijna half twaalf - zei Henk: Het Mengelberg-concert wordt vanmiddag uitgezonden, blijven jelie luisteren?

Eline droeg de witte japon van den vorigen avond, en de goudleeren schoentjes; ze wist niet tot wie de vraag was gericht, en voelde toch, te moeten antwoorden. - Nel, zei ze, - ik heb kaarten en vader wil haast nooit mee, we zouden samen kunnen gaan - maar ik moet een gewone jurk aantrekken.

- Ja? zei Nel - het lijkt me heerlijk. De anderen zwegen. In een flits overwoog Eline, hen allen mee te vragen, om iets terug te doen, maar stemde het bijna onmiddellijk af. ‘Démesure n'est pas prouesse’, zou Flémont, een van haar leeraren, hebben geciteerd. Ze bloosde bijna door de gedachte aan die flater, en stond op.

- Ik zal eens naar huis moeten - Nel, ga mee.

Toen ze op straat liepen, zwegen ze een poosje. Eline hoorde nog het afscheid. - Dag kind, had mevrouw Moro gezegd, - we hopen je eens vaak te zien. Bas

zei volmondig: Eline; Henk had weer rustig naar haar gekeken, maar noemde geen naam, en de oude vader mompelde iets van ‘freule’. Ieder deed het op zijn manier, moest ze denken, en zijzelf had geen voorkeur.

Nel vroeg naar haar vader: als hij nu toch eens naar het concert wilde gaan?

O, dan gebruikten ze een aandeelhouderskaart.

De ander lachte even. - Jij hebt op alles een sleutel. Eline keek omlaag langs haar smetteloozen rok.

- O nee, zei ze.

De opmerking hinderde haar. Ze begreep, zich te moeten beheerschen, en dacht: ik ben moe, als ik vanmiddag alleen mocht zijn en slapen - maar ze had verplichtingen tegenover Nel. - Toen zag ze weer het directe kijken van Henk; ze botste licht tegen Nel aan en zei: Ik heb waarachtig nog slaap - we zouden eerst wat kunnen gaan liggen - wat vind je? De ander hief met een ruk haar hoofd. - Best, ik pak wel een boek.

- Je bent robuster dan ik.

- Volkscher, zei Nel, en lachte weer. - Ik bedoel geen kwaad.

Eline antwoordde niet. Het gevoel dat ze in den groentijd tegenover Nel had gehad, was teruggekeerd, verscherpt nog: het gevoel niet te worden aangenomen. Ze hoorde haar eigen onrhytmischen loop en beet op haar lippen.

Naast haar ging Nel. Achteloos droeg ze den modieuzen ‘swagger’, die ‘thuis’ was gemaakt, balde haar

vuisten in de zakken, en voelde zich toch onzeker. Hoe zou ze dien man, Eline's vader, moeten noemen? - excellentie misschien? - onzin, hij was geen minister. Ze zou er wel wat uitflappen. - Eigenlijk had ze ook slaap - ze was heelemaal niet meer zoo dol op fuiven.

Mijn hemel - er moest iets gezegd worden - hun stappen klonken nijdig tegen elkaar op. Ze greep Eline's arm.

- Hoe moet ik je vader eigenlijk noemen - gesteld dat hij zich aan me vertoont?
- Mijn vader? - gewoon, mijnheer Forblanc.
- O; prettig dat ik het weet, zie je.

Ze konden weer glimlachen.

Toen ze de eetkamer binnen liepen, zag Nel een man in rok achter een derhooggerugde stoelen staan. Zijn houding, iets gebogen, de vlakke handen klaar om den stoel te verschuiven, herinnerde haar zoozeer aan hettooneel, dat ze wist: deze man is de huisknecht. - Richard, hoorde ze Eline vragen, is papa thuis? - Ja freule, hij kan ieder oogenblik komen.

Nel, die rustig rondkeek, was naar het raamgeloopen. - Ik ga het leuk vinden, dacht ze, en zei hardop: Wat een prachtige amaryllis. De plant droeg vier groote, diep roode bloemen. Ze stonden hem nog samen te bewonderen, toen de heer des huizes binnenkwam. Hij viel Nel onmiddellijk tegen, hij was klein, en had ‘een heel gewoon muizengezichtje’, zooals ze het bij zichzelf noemde.

Ehne ging hem tegemoet en kuste hem. - Papa, dit is mijn vriendin, Nel Moro.

- Mijnheer Forblanc.

Richard schoof de stoelen achteruit, en wendde zich tot zijn meester. - Wat zult u gebruiken? - Hij had een leitje, dat zijn linker handpalm besloeg.

Eline's vader zei: Een kop bouillon, enne....

- Een garnalen-schelp, omelette met kaas, toast met kalfs-biefstuk -?

- Omelette, en brood - en vruchten.

- Dank u, zei Richard.

Nel voelde haar hart kloppen - het was haar beurt - maar ze had altijd van het tooneel gehouden.

- Koffie graag, zei ze - een garnalenschelpje, en toast met marmelade. - Het bracht haar ook de school met zijn vragen in herinnering; daar werd de spanning verbroken door een: Goed, Nel, - van den leeraar, - hier door Richard's: Dank u, freule. (freule!)

Toen viel het haar in, dat ze geen vruchten had gevraagd.

De man kwam verwonderlijk snel terug met een groot blad. Zij werd nu het eerst bediend, ze kreeg een kannetje koffie, en warme melk in een thermoskruikje. Onderwijl vertelde Eline wat over de inauguratie, haar vader luisterde afgetrokken. Eigenlijk vind ik hem niet heel beleefd, dacht Nel - hij doet of hij me honderdmaal heeft gezien. Of denkt hij me op mijn gemak te moeten stellen? -

Ik ben volmaakt rustig.

Natuurlijk, Eline zweeg al - daar viel niet tegenop te praten.

Ze brandde haar tong aan de garnalenschelp, en het bloed steeg naar haar hoofd.

De heer Forblanc zei op afgemeten toon, dat hij zijn dochter zoo gauw mogelijk wilde spreken.

Eline antwoordde: Na het concert, papa? - het zal een uur of vijf worden.

Er viel een zwijgen. - Moet ik hem nu vragen, dacht Nel, of hij veel van Parijs houdt, of meer van kaasomelette - iets bête's, alleen maar om wat te zeggen? - Toen schoot haar een voorval van kort geleden te binnen. Er was een klant bij haar vader geweest, die had geklaagd over de moderne jeugd. - De jonge menschen mogen eenige kennis bezitten, had hij gezegd, ze hebben niet geleerd zichzelf, al is het maar voor een klein deel, in te zetten terwille van anderen, van een gesprek, een prettig samenzijn. Daaraan is de radio schuldig, die allen vrijen tijd vult, en vraag niet waarmee - het enkele goede niet te na gesproken. - Die man had misschien gelijk. Thuis zorgde moeder voor een gesprek, stak hen aan, prikkelde tot nadenken, - maar hier was geen vrouw in huis. Ze hief haar hoofd op naar Eline's vader.

- Weet u, zei ze, ik vind het heerlijk, mee te mogen naar het Concertgebouw. Toen ik jonger was, had mijn vader een klant, die een enkele maal zijn kaart liet brengen, gewoonlijk op het laatste nippertje, en soms mocht *ik* dan gaan. Het maakte me zoo blij, ik kon haast niet gelooven, dat ik werkelijk zou worden

toegelaten - ik dacht dat de kaart wel niet geldig zou zijn, of ook dat de tijd uit zijn voegen kon zijn geraakt. Ik kan nog voelen, hoe ik erheen liep, met een bonzend hart, een hoofd in de wolken en voeten die ergens, diep onder me, de aarde raakten. Vindt u het gek? - ik was natuurlijk een kind.

De heer Forblanc zei: U moet veel van muziek houden. Hij keek haar nu aan, ze zag dat zijn oogen donkergrijs waren en dat er iets in hem was gewekt door haar woorden, of door haar blos - haar vervoering. Ze dacht dat haar moeder zou zeggen: Wij menschen zien zoo graag de liefde van een ander - en knikte hem met een blik van verstandhouding toe.

- Ja, ik houd van muziek, ik vind het een ongelooflijk geschenk, dat een heel orchest voor mij gaat spelen, maar word ook geïmponeerd door alle menschen om me heen met hun verborgen ziel en hun klatergoud.

- Als je wist, zei Eline en begon eveneens te blozen - als je wist hoe ik ben geïmponeerd door jouw moeder.

Nu lachte Nel. - En daar is geen klatergoud bij. Ze voelde haar laatste beklemming opgeheven.

Richard bracht een schaal met vruchten binnen.

Derde hoofdstuk

Charles baron Forblanc de Dordon liep door het huis en voelde zijn rusteloosheid. Buiten was een stormachtige wind opgestoken, een koele vleug ging over hem heen, nu hij de kamer van Eline binnentrad. Ze was nog niet thuis, maar waarom liet ze een venster achter zich open? Hij herinnerde zich haar duistere kamer in Parijs, dicht voor een valen, blinden muur, toen de regen er eens binnen woei. - Nu stond hij aan het raam en wilde het sluiten om Eline voor zich te behouden, niet dat wijde achter haar te zien van een onbekende wereld - en aarzelde. Een wilgenblad gleed naar binnen, ritselde even langs den vloer. Hij zag zijn dochter met dat andere blonde kind - ze was dien nacht niet thuis geweest, hij had haar toegestaan, student te worden en ze richtte zich op als een bloem. Hm - een vergelijking van zijn broer André. - Hij liet het venster open en liep de kamer uit. Een oogenblik later nam hij de telefoon op; nog hoorde hij den wind ruischen en voelde zijn flakkerende onrust. Wat hij wilde, wist hij niet - Eline's instemming, of verzet? Tegenstand moest worden gebroken, - neen, geleid - haar jonge kracht moest de zijne versterken. - Met een smak legde hij de telefoon neer, de spanning van de vorige dagen was weg.

De salon - rustig in het late licht, alle vensters gesloten. Vera's blik drong niet tot hem door. Hij liep tot dicht onder de schilderij; - sinds wanneer waren

de kleuren verschoten? In het felle maar ook vaak mistroostige Parijsche leven had hij deze kleuren lief gehad. Nu balde hij zijn vuist en voelde zijn gelaatstrekken strakker worden. Het was hem of hij groeide en onbewogen neerkeek op zijn broers. André was middelgroot, een beetje log en zwaar, met een slaperigen kop en een langzamen, doffen blik. Louis, die de meest belovende zou zijn geweest van hen drieën, was jong gestorven. André woonde in BritschIndië, en had een inlandsche vrouw getrouwd. Dat huwelijk stelde hij, Charles, schuldig aan het flauwe contact tusschen hen, - hoewel de oorzaak waarschijnlijk dieper lag? - Hij ging zitten en strekte zijn armen uit langs de leuning van de canapé - een gebaar, dat hij zich in eigen huis kon veroorloven. Een waarachtige vriendschap met de broers had hij nooit gekend, daartoe was waarschijnlijk hun karakteraanleg te verschillend. André had Oostersche talen en archeologie gestudeerd, hij was in Engelschen Staatsdienst getreden en had zijn ras verloochend. ‘Toch niet’, had André hem eens geantwoord op deze onuitgesproken beschuldiging en er was een wonderlijke glans over zijn trage trekken gekomen. - Jij denkt, dat ik mij vergeet - toch niet - de Brahmaansche Gemeenschap, waartoe ik zal behooren, tracht een nieuwen godsdienst te scheppen uit Hindoeisme en Christendom - en de godsdienst bepaalt het ras, niet omgekeerd. - Hij had geen lust gevoeld, daar dieper op in te gaan.

Luisterend hief hij zijn hoofd wat op, hij meende een

lichten voetstap te hooren. Eline kwam de kamer binnen. - Papa, zei ze als groet, en ging meteen voort: Ik heb genoten, ik ben blij met Nel Moro, we zijn vrienden geworden. Ze kwam naar hem toe en kuste zijn voorhoofd. Het trof hem, dat ze levendiger was dan gewoonlijk en hij voelde haar lippen als de aanraking van haar geluk. Ze ging tegenover hem zitten en keek glimlachend naar zijn gespreide armen. - Als u haar weer ziet, noem haar dan Nel, dat is - ik zou willen zeggen: beleefder. De menschen daar in huis hebben een heel eigen omgangsvorm - ik heb het er heerlijk gehad. Wilt u thee?

- Je zult je herinneren, zei hij, dat ik je wilde spreken. Ze rolde de theetafel naar zich toe.

- Ja, u hebt dat gezegd, waar Nel bij was. Haar toon klonk nu licht verwijtend. Hij zocht naar een uitstel om de spanning, die in hem was, nog te verhoogen.

- Graag een kop thee. Wat doet de vader van dat meisje?

- Van Nel? - die is kleermaker. Ze reikte hem de thee, hij zag haar neusvleugels bewegen.

- Kleermaker?

- Ja, English tailor, maar hij is een Duitscher. En dat doet er allemaal niet toe - voor mij is het heele gezin gloednieuw.

De heer Forblanc vouwde de armen over zijn borst.

- Zijn er meer dochters?

- Nee, twee zoons, ouder dan Nel.

- En wat studeert zoo'n meisje?

- Nel? biologie.

- Hm - je zult het me niet kwalijk nemen, als ik je weghaal uit dit en meer zulke milieus.

Eline fronste haar voorhoofd. Toen leunde ze rustig in haar stoel en glimlachte. - Neen, zei ze, een milieu als dat van de Moro's bestaat niet nog ereis. Als u wist.... Nu barstte ze in lachen uit.

Er was zooiets aanstekelijks in dien lach, dat haar vader opstond en zich afwendde. - Ik zie je graag vroolijk, zei hij, in het paleis van den Gouverneur Generaal, waar je zult wonen, zal een gepaste vroolijkheid welkom zijn. Deze woorden sprak hij duidelijk en met een gelijkmatigen klemtoon uit.

Eline's trekken werden strak. - Wàt zegt u, in het paleis van.... wordt u Gouverneur Generaal van Indië?

Hij stond voor haar en keek in het opgeheven gezicht, dat een bijna vijandige uitdrukking droeg. Zoo had eens Louis hem aangezien en veroordeeld - anderen ook, één van zijn professoren, en vrouwen. - Vrouwen? Ja, Aleid, zijn schoonzuster. Hij dacht dien blik te hebben overwonnen en werd er nu door getroffen uit de oogen van zijn eigen kind.

- Het is nog niet voor openbaarheid bestemd, zei hij, - mijd de menschen, wanneer je vervuld bent van een geheim. - Door te spreken, voelde hij zijn zelfvertrouwen terugkeeren. Hij ging weer tegenover haar zitten en nam een koekje. - Gisteren, in Den Haag, heb ik gelukwenschen ontvangen met mijn groote dochter, haar jeugd is een sieraad en haar ont-

wikkeling zal een groote steun voor mij zijn. Hij koesterde de woorden door langzaam en niet luid te spreken, maar zijn klinkers waren helder als gewoonlijk. Eline trok licht haar schouders op. - Ik ben negentien, zei ze en moet met alles nog beginnen. Laat u mij hier, ik heb nou juist vrienden gemaakt.

Het bleef een oogenblik stil.

- Het is mooi voor u, dat begrijp ik wel, het is.... had u het verwacht?

Ze keken elkaar aan, weer blonk in haar oogen de verwondering.

- Ja, zei hij, ik heb het gehoopt, een man wil vooruit in zijn leven.

Ze sloeg haar oogen neer. - Het is een maatschappelijke vooruitgang, zei ze nadenkend, - wat zal oom André ervan zeggen?

Weer viel er een stilte.

- Als hij wat dichterbij woonde, ging ik er met hem over praten, maar nu - -

- Ja, zei Eline en er klonk een lichte schaamte in dat eene woord.

Ze moest er aan denken, dat ze meer zoo tegenover haar vader had gezeten, een leugen voelde in hem en niet den moed vond te zeggen: U liegt. Natuurlijk kòn ze dat ook niet zeggen.

- Het zal wel Februari worden, eer we afreizen, een dergelijk ambt vraagt voorbereidingen, ook van jou. - Maar ik wil niet mee, papa, werkelijk niet. Vluchtig keek ze naar het portret van haar moeder en zag voor het eerst in dat vertrouwde gezicht een angstigen

trek. Het verwarde haar, ze wist niet meer, waarheen haar hoofd te wenden. Was het mogelijk, dat ze zou toegeven?

- Kind, zei hij, is dit niet het hoogste, wat een eenvoudig Hollandsch baronesje kan bereiken? Ik dwing je niet, maar het is mijn innige wensch, dit aanbod te accepteeren - het zal me niet nòg eens worden gedaan.

Als ik weer bij de Moro's kom, dacht ze, dan zal het niet zijn als vanmorgen. Neen, want hetzelfde keert nooit terug. Ze zag Nel's vader, zooals hij was binnen gekomen en voor haar bed stond, ze zag den diepen, onbevangen blik van Henk. Bijna verlangde ze, ver weg te zijn om dien blik te behouden, en hoewel dit haarzelf niet geheel bewust werd, merkte de ander haar verzonkenheid.

- Gisteren in Den Haag, zei hij, had ik het gevoel van een overwinning: ik heb mijn minder statige figuur doen vergeten. Hij keek naar zijn handen, die sterk en goed gevormd waren. - Ik bedoel dit ook overdrachtelijk, ik heb geen gemakkelijke jeugd gehad onder mijn beide broers.

- De jongste zoon blinkt niet uit, werd er gezegd. Louis had een fonkelenden geest en was groot van gestalte. Niettemin heb ik mijn supérieuren ervan weten te overtuigen, dat ik me heb ontwikkeld tot een goed rechtsgeleerde en diplomaat, - tot een man met het oprechte verlangen, zijn eigen land te dienen, - in tegenstelling tot André, die in vreemden staatsdienst is overgegaan.

Hij keek op, Eline zat roerloos. Haar smalle, hooge voorhoofd tusschen de donkere wenkbrauwen en de gewelfde lijn van de haarinplanting deden hem aan Louis denken. Nu bewoog ze even haar neusvleugels en zei: Ik weet nog niet, wat ik wil bereiken, papa, misschien niet wat u 'het hoogste' noemt.

Hij meende, die woorden eerder te hebben gehoord - was het niet geweest als nu, in een uiteindelijk gesprek? - mogelijk met André, kort voor de afvaart van diens boot? Eline was toen nog niet geboren. Hij glimlachte spottend. - Goed, je zult dan voorloopig nog moeten gehoorzamen, kindje, je bent minderjarig.

Ze wendde zich naar hem toe. - Dat is dus dwang. Het woord klonk klemmender dan ze had bedoeld, maar meteen ook voelde ze, hoezeer de glimlach van haar vader haar stak.

Op dat oogenblik kwam Richard binnen en overzag de situatie in een seconde. Rustig zei hij: Telefoon voor freule Eline.

- Ik ben dadelijk terug, papa. Ze liep naar de deur.
- Wie? vroeg ze en hoopte: Nel.
- Juffrouw Vogelein.

De gang door, de trap af. Juffrouw Vogelein was haar piano-leerares, een vrouw die ze graag mocht. In gedachten praatte ze al: stel u voor, ik moet mee naar Indië, papa doet bespottelijk autoritair. - En plotseling ging het door haar heen: laat hij met Ina Vogelein trouwen, ze zal vóór in de dertig zijn, ze is beschaafd en aardig. Even stond ze stil voor de

telefoon en voelde haar hart bonzen. Hoe moest dit? koppelen was slecht - maar ze mocht niet langer laten wachten.

- Ja, met Eline. Dag juffrouw Vogelein. - Dat was haar stem, een klein beetje précieus. - Morgenavond? graag, maar hoort u eens: komt u dan eerst hier eten, dat zou ik zoo prettig vinden. - Twee seconden bleef het stil aan haar oor, toen hoorde ze: Ja, zal ik dat doen?

- Als u kunt, graag, dan gaan we samen uit huis, ik ben zooveel alleen geweest - enne.... Er klonk een stille lach, het werd afgesproken. Om zeven uur eten, maar liefst wat eerder komen.

De trap op, de gang door. Ze zou papa geruststellen, het had toch ook nog den tijd?

Er kon veel gebeuren, voor er een kiekje van het afscheid in de kranten kwam: De nieuw-benoemde Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië, Mr. Charles, enzoovoort, met zijn echtgenoote bij hun vertrek. - Wat een geluk, dat ze aan een echtgenoote had gedacht. - Papa, zei ze, ik zal er nog eens over denken, maar haast u me niet te veel.

Hij hoorde de verandering in haar stem, maar toonde geen vreugde en legde haar een strikte geheimhouding op.

Richard was naar zijn domein terug gekeerd. Hij trok zijn vierkante kin om Bertha, het keukenmeisje, op een afstand te houden, want hij moest nadenken en wenschte dat in haar nabijheid, zonder haar inmen-

ging te doen. Sinds hij had gemerkt, door deze vrouw te worden aangetrokken, behoedde hij zijn zelfstandigheid des te meer. Van zijn vader had hij de woorden geleerd: ‘Één vrouw is duizend mannen t' erg’ ook kende hij de zwakke stêe in menig sterk karakter, maar diep in zijn hart was geen spoor van vrees om het eigen lot. Hij was een Fries, wat voor hem allereerst beteekende: een vrij man. De gedachte aan het gevaar van onvrijheid voor anderen was hem speelgoed. Evenwel wist hij dat zijn ongetrouwdzijn een draw-back was, niettegenstaande zijn capaciteiten: de meeste groote huizen wilden de rust van aan elkaar geklonken personeel. Mijnheer Forblanc had blijk gegeven van een groot vertrouwen - misschien ook van eenige naiveteit - toen hij hèm nam als grondslag voor zijn Dienerschaft, maar het was onwaarschijnlijk dat hij hem zou meenemen, als hij naar elders vertrok. En hij zou vertrekken: een man van zijn rang, leeftijd en vermogen bleef niet werkeloos toezien, die wilde nog een vinger in de asch steken en de kans daartoe zou hem worden geboden. Forblanc was geen stommerd; een diplomaat? - nou ja, daar lachte Richard wat om, hij wist nog wel, dat diplomaten uit ander hout werden gesneden. Den laatsten tijd had hij de onrust van zijn meester heel goed gemerkt en in stilte afgekeurd.

- Richard, is er geen telefoon geweest? - Richard, waarom breng je me de post niet? - Neen, mijnheer; - er was alleen verachtelijk drukwerk, mijnheer. Het gaf een kleine voldoening, te trachten den

meester in het rechte spoor te houden, maar op den duur werd dat kinderachtig. Gisteren - hoe nadrukkelijk was hem meegedeeld, dat het een conferentie in Den Haag gold - gisteren was de slag gevallen, en blijkbaar ook de overwinning behaald: mijnheer kwam om twaalf uur thuis en dronk een halve flesch wijn leeg in zijn werkkamer, het duidelijke bewijs van een triomfant gemoed. En nu had hij freule Eline, die meer houding had dan hijzelf, op stang gejaagd. Enfin, de gevolgen zouden niet uitblijven.

Richard had zich achter de krant verscholen. Nu drong het tot hem door, dat Bertha hem tot nog toe niet was lastig gevallen in zijn overpeinzingen. Was het mogelijk, dat zij onverschillig bleef, terwijl hij....? een man van zijn ervaring en karakter, hij mocht dat gerust zeggen. Ze stond voor de rechtbank en maakte een flesch zoetzuur open. Hij wist te weinig van haar, om over haar stand te kunnen oordeelen, maar haar optreden was rustig en goed. Toch was het hem, alsof er een gevaar loerde, anders, doelbewuster dan ooit in zijn leven. Want hoe een vrouw de sfeer kon scheppen van een eigen thuis, terwijl hij haar met geen vinger had aangeroerd en met geen woord gewekt? Dat werd vooral voelbaar, als ze alleen waren, zooals nu: Cato had haar vrijen dag en Doortje was iederen Zondag weg. Ze sprak het hoognoodige, vriendelijk, maar koel, alsof ze sinds jaren waren getrouwd. Hij zei: De muziekjuffrouw aan de telefoon, zal 's werelds loop niet veranderen,

hoewel.... En werd verontrust door dat laatste woord, dat in hem bleef naklinken. Hij zag Ina Vogelein, haar helderen, zelfbewusten blik, de luchtige houding van haar hoofd. Toen vervaagde dat beeld, als op het witte doek en keerde terug, veranderd, robuster geworden, maar van eenzelfde innerlijk: Bertha. Hij bedwong zich en ging voort, daar ze geen blijk had gegeven hem te hebben verstaan: Ik kwam op een critiek moment den salon binnen, de woordenwisseling tusschen vader en dochter liep hoog, - waarschijnlijk heeft hij een nieuwen werkkring en wil freule Eline niet mee.

- Zoo, zei Bertha, die een pan schudde, zal ik jou ook eens wat vertellen? - selderie met worteltjes. - En ze lachte.

Dat zij kon lachen, terwijl hij ernstig was, vervuld van menschelijke conflicten! Hij wilde met een schamperen plooi om zijn mond naar haar kijken, - zij boog zich over het fornuis, ze had de vormen van een gezeten, moederlijke vrouw. Toen onderging hij opnieuw de sfeer van vertrouwde huiselijkheid, die ze had weten te scheppen. Was het niet burgerlijk, daarvoor gevoelig te zijn? - maar hij had nooit eerder beseft, dat het kon streelen.

- Als dit huis wordt opgeheven, zei hij met moeite. Ze inspecteerde den oven en klapte het deurtje dicht. - Dan huren we een andere keuken, liefst één op het Westen.

'We' had ze gezegd, ze wilde dus aan hem gebonden blijven; nu gold het, voorzichtig te zijn, hij wist

niets van haar familie. Hij sloeg de krant recht, die dreigde ineen te zakken. - We mogen er niet op rekenen, nog eens onder gelijke omstandigheden te worden aangenomen, zei hij en voelde de starheid van zijn rug.

Ze wierp hem een vluchtigen blik toe. - Zou je geen tafel gaan dekken? - Nog niet, - ik ben in gedachten. Zou jij korten tijd kunnen leven zonder verdiensten, terwille van een betrekking, die zich nog zou moeten voordoen?

Ze trok haar wenkbrauwen op. - Bedoel je, of ik het even zou kunnen uitzingen? - niks, hoor, mijn spaarpot is voor later. Man, ik ben nog nooit zonder werk geweest, ik wil en ik kan, - dacht je dat er meer noodig was?

Hij negeerde die vraag en tuurde in de krant.

- Dus je hebt geen ouders, op wie je desnoods kunt terug vallen?

Ze keerde zich om en rekte haar hals uit om zijn blik te zoeken, haar oogen waren wijd open, haar mond was strak. - Mijn oudjes leven nog, ja, maar het zijn mijn kinderen. Als ik op hen terugviel, waren ze dood, verpletterd - begrijp je?

Hij dorst niet ‘neen’ te zeggen, maar begreep den ernst van die grijze oogen niet en voelde zijn hart inkrimpen. De krant ritselde in zijn bleeke handen. - Krijgen ze geen ouderdoms-pensioen?

Nu klonk haar lach. - Je vraagt maar, hoor. In Januari, als ze het beleven, vieren ze hun gouden bruiloft; het zijn beste menschen, zacht voor elkaar -

hebben nooit een woord gehad. De wasem uit een pan steeg langs haar hoofd, hij zag het wit van haar muts blinken boven het donkere, kruivende haar. De keuken was toch nog dezelfde. Hij stond op en trachtte zijn waardigheid te redden.

- Wat je me hebt verteld over je ouders, zei hij, zal ik als privé beschouwen, dat wil zeggen als intimiteit tusschen ons.

Ze antwoordde niet.

Hij dekte de tafel onder verwarde gevoelens.

Vierde hoofdstuk

Mevrouw Vogelein zat aan de ontbijttafel en vocht zwakjes tegen den slaap. In den vroegen morgen had ze adembeklemmend gedroomd, was met hoofdpijn wakker geworden en zou misschien zijn blijven liggen, ware het niet dat ze zich spande naar de belofte van dien dag: de uitnoodiging door Eline Forblanc. Nu schonk ze zich een kop thee in en voelde haar aandacht gewekt door een woord uit de krant, waar haar blik was langs gegleden. Kon het onder ‘Filmnieuws’ zijn geweest, één van die opzettelijke namen? - Hier, - ja: Leo Frankenvoort. Ze ademde diep voor ze las: ‘Naar verluidt zal de beroemde actrice Ruby Sundale zich laten scheiden en hertrouwen met den Hollander Leo Frankenvoort, één der rijkste worstfabrikanten van Chicago’. Nu keek ze op en hoorde Ina's hooge stem. Het kind moest het berichtje hebben gelezen, praatte ze niet altijd zoo scherp en nadrukkelijk, als ze iets had te overwinnen? Leo, de vriend van het Conservatorium, de violist voor wiens stok Europa te klein was. Zijzelf, Ina's moeder, had den jongen nooit gemoogd. Een al te zwierig musicus, worstfabrikant, een nieuwe rijke, die de gunst van filmactrices kocht, dat was Leo Frankenvoort. IJdel en bedorven, maar kinderlijk, impulsief, kwinkeleerend als een leeuwerik, of jankend als een geslagen hond. Toen hij weg was, had Ina een glans in haar oogen van verwachting en trouw. Zijn brieven kwamen, maar dat duurde niet

lang, en trouw werd onmogelijk. - Mijn God, van hem had ze gedroomd, van dien man met zijn vleienden glimlach. Hoe verwarrend was het geweest, dat ze hem ooit zou hebben toebehoord, dat hij haar zoo na was gekomen. Ze had gehuiverd van afschuw en wist toch met onontkoombare zekerheid, dat hij haar echtgenoot was.... Nou ja, een droom.

Weer Ina's stem; de suite-deuren waren door zware gordijnen ingesloten en dikwijls had ze verzekerd: ik hoor niets, - ze begreep, dat Ina zich onbelemmerd moest voelen. Zoo dadelijk zou de eerste les uit zijn - voor alle zekerheid de krant wegstoppen? Maar het kind was vaak verliefd geweest, minder echt, minder trouwhartig misschien dan dien eersten keer? - niet in het onschuldige land van jeugd en bruisende levenskracht. - Tien uur - een vale morgen en oogen, dik van den slaap. Door de gordijnen heen kwamen klanken, oud bekend, zangerig en ontroerend. Iemand zong, een vrouw, de woorden, die Leo had gezongen en die Ina tot tranen toe hadden bewogen: 'Weep no more, my lady, o weep no more today'. Waarom dit, en juist nu? Er was iets goeds geweest in dezen dag, maar het werd overspoeld en uitgewischt door het oude, - het oude verdriet en de oude blijdschap. Leo Frankenvoort was onvergetelijk. Weer dat refrein; - te denken, dat zijzelf jong was geweest en intuïtief had geloofd dat de wereld beter zou worden door háár huwelijk en háár kinderen. Maar het was een geloof, dat zich niet in woorden liet vatten. Na al die jaren maakte het

klein, beschaamd en droevig, zoodat ze haar hoofd in haar armen zou willen leggen en huilen. Twee kinderen had ze voortgebracht, Geert en Ina; ze hield van beide, maar Geert had geen bijzondere gaven en Ina.... had de teleurstelling haar verstard? Ze speelde ook niet vaak meer op een concert, er waren jongeren dan zij, mannen en vrouwen met een rijker temperament en krachtiger spieren. Toch moest ze eens hebben geloofd, dat zij de eerste zou zijn. Zoo werd de mensch door de natuur opgezweept en bedrogen.

Stemmen in de gang, de leerling nam afscheid; mevrouw Vogelein beurde haastig het hoofd op. Welke schijn moest ze trachten te bewaren, was ze droevig of blij om het verleden?

- Waar moet dat heen? vroeg Ina, die binnentrad, - herinneringen op den vroegen morgen. Hebt u de krant gezien?

De moeder knikte. - Leo Frankenvoort, zei ze moeitevol met droge lippen.

- Stel u voor, dat iemand mij nog eens ‘klein Vogelein’ zou noemen.

Boven zijn laatste brief stond overigens ‘Goede Ina’. Ze lachte, hoog en welluidend.

De oudere vrouw wist niets te zeggen.

- Weet u wat ik zou willen? - dat ons huis leeg was, de muren leeg, vooral de muren - en we dan alles nieuw konden koopen, Ze keek naar het buikige penantkastje, waarboven een crayonportret van haar gestorven vader in kolonels-uniform hing.

- En dan? vroeg mevrouw Vogelein met een zucht. - Dan zou ik zonder verleden willen zijn en zonder maatschappelijken stand, niet langer een meisje uit goede, burgerlijke familie, de dochter van een kolonel. De ander nam een plakje koek op haar bord. - Je zoudt een prinses willen zijn.

- Ja, maar nog liever een vondeling, en dan mocht mijn afkomst nooit worden opgehelderd. Plotseling sloeg ze haar armen om haar moeder heen.

- Gevoelloos en ondankbaar - maar o, wat ben ik jaloersch geweest op den Adam uit het paradijsverhaal; hij was splinternieuw, hij had geen vader en geen moeder, God schiep hem, den eersten mensch. Als kind heb ik me afgevraagd, waarom hij Eva niet doodsloeg, het leek me veel heerlijker, alleen te blijven in het paradijs. - Ze had zich opgericht en stond nu naast haar moeder, de armen aan haar lichaam gesloten.

De moeder zei: Dan zou God een nieuwe Eva hebben gemaakt.

Om Ina's mond trok een glimlach. - De toon, waarop u dat zegt, de lichte humor en gelatenheid, die toon heeft me langzamerhand verzoend met de vele menschen en zelfs bijna met de ‘standen’. Iedere kring heeft zijn eigen humor, hoe zal die van de Forblanc's zijn? - précieus en bloedeloos, of vergroofd en dom? - Ik ga studeeren, ik wil niet aan ‘standen’ denken. O Adam! Leo Frankenvoort heeft dat gevoel gekend, een Adam te willen zijn. Ze sloeg met haar knokkels tegen haar tanden. - En hij is

een rijke stinkerd geworden. - Wat heb ik gezegd? - ik ga studeeren.

Mevrouw Vogelein zat nog aan de ontbijttafel en ademde lichter. Dat Ina één van die zeldzame buien had gehad, waarin ze zich liet gaan; - een vondeling, en leege wanden. Dat laatste kon ze begrijpen - maar er zou toch weer iets moeten worden opgehangen? Ze dorst het portret van Geert niet wegbergen, - misschien wilde ze het ook niet, ze zou hem blijven verdedigen, zoolang ze kon. Na den oorlog was Ina over het militarisme gaan nadenken. Ieder, die durft nadenken, moest het afkeuren, zei ze en verweet haar vader, zich er niet in te willen verdiepen, maar dag na dag voort te bouwen op een jeugdvergissing. Dag na dag - dat had dan wel een heel tuimelig bouwwerk moeten worden. Hij was gestorven vóór het inviel. Ze dacht aan zijn rustigen, milden aard - een krijgsman was hij waarlijk niet geweest, wel een goed burger en opvoeder van de mannelijke jeugd. Eens had ze haar verloving willen afmaken, maar ze kon de reden niet zeggen. Haar moeder troostte: dat wil iedere echte vrouw, maar het gaat voorbij. Dat diepe gevoel van teleurstelling - was het voorbij gegaan? Ze leerde het aanvaarden. Verwondering over de levenswijsheid van haar moeder mengde zich erin. Langzaam werd ze aan haar moeder gelijk, en eenmaal was het verschil tusschen hen grooter geweest, dan tusschen welke twee schepsels ook op aarde. Het was goed, dat ze het nog wist - het maakte den omgang met Ina

mogelijk. Nu legde ze dan toch het hoofd in haar armen - om stilletjes de oude teleurstelling te verkroppen? O, als zij het leven had van Ina, twee en dertig was en ongetrouwd - ze zou.... Wat, geen kinderen krijgen? - niet zijn als heel de rest, terzijde gaan staan en.... En? de wereld uitlachen? Een man kon dat doen, als hij een wereld in zichzelf was. Maar een vrouw, die terzijde stond, werd bleek en dor. Voor een vrouw was de vlucht onmogelijk, hielp wenden noch keeren, verzet noch hoovaardij. Mensch zijn, liefhebben en vergeven, dat was alles. 'Weep no more, my lady, o weep no more today.' Mevrouw Vogelein luisterde, - het was alsof Ina op dat motief fantaseerde.

Dien middag kwam Ina tegen zes uur haar slaapkamer binnen en vroeg zich af, waarom ze juist Eline had meegevraagd naar dat concert? Reclame-zucht? - als terloops tegen al haar vrienden van de kleine zaal kunnen zeggen: Een leerlingetje van me, een baronesje Forblanc? Ze werd daar dan bij voorbaat wèl voor gestraft. Na een dag als deze nog opgewekt praten en glimlachen. Ze zag het zich doen, de tafel was glanzend gedekt, het matte licht gaf haar wangen een waas van eerste jeugd en voor dit beeld smolt haar tegenstand. Nu stond ze voor den langen penant-spiegel. Ze was klein en had zich altijd groot gewenscht. Donker haar, in het midden gescheiden, een ovaal hoofd, gezicht wat te bleek, een onbeduidend neusje, maar wonderlijke, grijs-

groene oogen, oogen, die ze mooi vond, en waarnaar ze altijd moest kijken, zoo, dat ze zich een sprookje had uitgedacht: door iederen opzettelijken blik in den spiegel zouden die oogen aan schoonheid inboeten. Maar ze wist het lot van het meisje niet, wanneer ze haar oogen onaangetast behield - en dat maakte de deugd weinig aantrekkelijk. Onderwijl keek Ina naar haar beenen. Ze had zoo weinig x-beenen, als een vrouw maar kan hebben; de enkels waren fijn, de kuiten dik, de voeten kort en hoog van wreef. Bij andere vrouwen konden die lijnen zoo gerekt en sloom zijn, dacht ze, zonder eenige zwier of durf. - Nu zou ze een japon uitzoeken. De oude zwarte met de écrukleurige kant? toe dan maar. Haar gedachten sprongen. Suze Lemair, een leerling van haar, was een getrouwde vrouw, voor wie de muziek een der oasen beteekende in een woestijn van wereldsche verplichtingen. Ze konden daar samen over zuchten. Noemden elkaar bij den naam en wisten precies hoe ver ze gingen in het benijden van elkaars lot. Ina was jaloersch op het gemak, waarmee Suze zich bewoog, een gemak en zelfvertrouwen, voortvloeiend uit een goede ontwikkeling. Mooi was deze vrouw niet, maar bekoorlijk en rijk door haar intelligentie. Daarbij kwam, dat haar geest voor geen enkele waarheid terugdeinsde, ze was onconventioneel, natuurlijk en oprecht. Ze benijdde Ina niet haar vrijheid, maar de noodzaak, het eigen levensonderhoud te verdienen. - Als *ik* eens moèst, had ze uitgeroepen, wat zou ik kunnen!

- Ina antwoordde: Je kunt ook nu, - maar bijna fel klonk het terug: Niets houd ik vol en niets breng ik tot een einde!

- Er is geen einde.

Na die woorden had ze Ina aangekeken en langzaam gezegd: Misschien ben ik dan alleen jaloersch op je mooie oogen.

Nu, terwijl Ina de zwarte jurk aantrok en zoo gauw mogelijk haar hoofd weer ophief, zei ze zichzelf: Ik ben een mooier dier en Suze is een mooiere mensch, daarom benijden we elkander. Of liever.... maar ze stond zichzelf niet toe, hierop door te denken, want ze wilde een kunstenares zijn, en als zoodanig kende ze de standen niet. - Geen sieraden, zei ze halfluid, maar mijn goudleeren sandalen, omdat ik mooie ronde enkels heb. Maar zeg me eens, waarom je aan Suze Lemair hebt gedacht? Nou? - durf eerlijk te zijn. (een schoone zakdoek met een vleugje lavendel.) Doordat je uitziet naar dezen avond, anders dan je het gisteren zoudt hebben kunnen doen, want vanmorgen is het je gebleken, dat het verleden geen macht meer over je heeft, en Suze Lemair heeft eens gezegd: De liefde overrompelt ons niet, wij overrompelen de liefde, - het komt er maar op aan, of we klaar zijn tot den sprong. Daardoor heb je aan Suze gedacht. - En nu moet je gaan.

Mevrouw Vogelein keek teleurgesteld. - Waarom niet je nieuwe fluweelen japon? is me dit een oud gediende....

- Ja, hierin voel ik me een klein beetje schooierig

en dat is het halve genot van den avond.

- En de andere helft?

Ina trok met haar schouders. - Laat ons hopen: de muziek.

- Maar je gaat er dineeren.

- O - waar ook weer? - Dat meisje is een lief kind, maar niet muzikaal en dat is toch een zielsgebrek.

De oude vrouw keek aandachtig toe. - Juist; bij ‘dat kind’ ga je eten en kwets haar niet met je scherpe tong.

- Die tong wordt bits als ik moe ben - ik heb vanmiddag examen gedaan, Jeanne Korf bracht een vriend mee, die me ‘eens wilde hooren’.

- *Ik* heb niets gehoord.

- Maar ik heb moeten pràten - de vriend deed eigenwijs en wist niets.

- Noem je dat analyse?

Ina spitste haar neus. - Ja, Jeanne heeft les in analyse. - Nou, niet op me wachten.

- Niet op je.... Je kunt om half elf thuis zijn.

- Liefste dreumes, natuurlijk kòm ik om half elf thuis, maar geloof voor mij in een avontuur op dezen doodelijk effen avond.

De moeder glimlachte. - Mag ik? - en wordt het me dan later niet voor de voeten geworpen? Nu kusten ze elkaar als gold het een afscheid.

Eline hoorde het zoemen van den moter, dat haar aan een vogel deed denken, die een zachten jubel

aanhief. Ze sloeg haar oogen op om er zich van te overtuigen, dat Richard de tafel afnam en zag een langzame beweging van zijn houten armen. Papa stuurde dus zelf en Ina zat naast hem, - ze had immers geweten, dat het zoo komen zou.

- Wil je het kaarsenkroontje laten branden, vroeg ze, - en het groote licht uitdoen? - Ze lag plat op den divan, Ina had met een haastigen zwaai de kussens weggenomen. - Wat ligt dat heerlijk, had ze gezegd, - alsof ik nog een kind ben. En Ina had met haar hooge stem, die een heel klein beetje précieus klonk, gevraagd: Wat dacht jij dan te zijn?

Haar vinger brandde. Ze had zich met een gekarteld fruitmesje gesneden, zag het bloed over haar hand stroomen en viel flauw tegen de leuning van haar stoel. Het akeligste waren de bloedvlekken op haar jurk en de gedachte, zich weer te moeten verkleeden, - daarom bleef ze thuis. En ze was moe, ze zou kunnen slapen. Maar ze wilde niet aan het leven in Parijs worden herinnerd, aan de kille eenzaamheid, het felle doen en praten van de volwassenen, dat aan haar voorbij ging. Sinds ze weg was uit Parijs, had ze soms het gevoel, te willen schreeuwen van angst, - angst dat het terug zou komen, het leelijke en vijandige om haar heen, - het onpeilbare daarvan. Ze legde een paar kussens onder haar hoofd, drukte de plaid vaster aan haar lichaam; neen, ze was geen kind meer, dat argeloos kon slapen. Papa had Ina in zich opgenomen, hij had haar san-

dalen gezien en haar fijne enkels, het blanke voorhoofd en de donkere oogen. Op honderd manieren had hij zich kunnen verontschuldigen, als hij niet mee had gewild. Bovendien kon hij onbeleefd zijn, dat wist ze heel goed, zoo zelfs, dat het op dit oogenblik alle bloed naar haar hoofd terug dreef. En daar was weer het beeld van Parijs, de vrouwen, die met hem trachtten te flirten, de mannen, die hem zochten om zijn naam en positie. Maar Ina flirtte niet - ze leek er te hooghartig voor, of misschien ook te echt - en juist daarom zou het kunnen zijn, dat papa met haar trouwde. Zij had het gewild, want ze bleef nu niet meer alleen achter - ze had de Moro's. Was dat veel, of...? - Heel veel, hoe kon ze twijfelen. Nel en de moeder - hun openhartigheid, en dat lieve gedweeë van den vader. Zooals hij was binnen gekomen en had gezegd: Ik heb uw huis opgebeld, en daar was niet meer voor noodig geweest, dan dat Nel het verzoek op een strookje van de krant had geschreven. - In dat huis had ze zich een kind gevoeld - maar hoe anders dan in Parijs. Daar was ze klein en onmondig geweest, hier.... Hier? ‘De kleinste dienst, die ons onbaatzuchtig wordt bewezen, is een werk van God.’ Dat had in een Fransch boek gestaan, maar toen ze het las, had ze er zich innerlijk van afgewend. O, ze wilde niet zooveel denken, ze zou de Moro's opbellen en weer luisteren naar de moeder.

Maar ze bleef onbewegelijk liggen.

Er werd aan de deur geklopt. Nog vóór ze ja riep,

dacht ze in een flits: het moet Nel zijn en ze zag Nel's gestalte in de wijde, ruig wollen jas. - De vrouw die binnenkwam was Doortje. Eline zag, dat haar heupen breed waren en haar tint ongezond. Doortje informeerde naar het verband, - was het goed gelegd, deed de vinger geen pijn meer?

- Het zit prachtig, zei Eline, ik moet opstaan. Ze schaamde zich plotseling over haar luiheid en zette haar voeten op den grond. Nu was het, alsof ze Doortje had geroepen, die bruine oogen herinnerden haar iets.

- Ik heb gedacht, dat ik je wat wilde vragen, - wanneer hebben we elkaar in de tram gezien?

Doortje keek achterom voor ze antwoordde: Zaterdagavond, u zei: we gaan alletwee uit. Terwijl ze nog sprak, was Richard binnen gekomen. Hij trok zijn wenkbrauwen op, waardoor zijn als uit blank hout gesneden gezicht nog langer werd. - Waar wilt u de thee hebben? In die enkele woorden, hoog ingezet, liet hij zijn stem dalen, zoodat ze klonken als een afgedwongen vraag.

- Hier, zei Eline, Doortje zal ons beide inschenken. Ze wist plotseling, waarover ze wilde praten, maar wachtte nog, tot Richard haar had bediend. Hij deed het eerbiedig, als gold het een heilige handeling. Eline keek toe. - Hij wil niet, dat ik met Doortje praat, ging het door haar heen, hij wil me zwijgend en hoog hebben, alsof ik zijn priesteres ben. Was het niet goed, wat ze wilde, - omdat Doortje grauwe handen had? - maar die had Nel's vader ook.

Richard sloot de deur achter zich, - ze moest een lichte beklemming verbreken.

- Dien avond in de tram ja; - hoe is het met je verloofde?

- Gisteren heel goed, zei Doortje, vandaag heb ik hem niet gezien.

Eline tuurde in het zachte schemerlicht en hoorde de stilte; opnieuw dacht ze aan het zoemen van den motor en zag tegelijkertijd in haar verbeelding Doortje's soepele lichaam, even aanleunend tegen dien langen man. - Je moet het me niet kwalijk nemen, zei ze, maar ik heb gedacht: waar gaan ze heen, toen jelie zoo stevig gearmd weg liepen.

Doortje begon langzaam te blozen. - Wat bedoelt u? - ik was toch vrij.

- Natuurlijk, je was vrij, ik hoopte alleen, dat je een prettigen avond zoudt hebben, dat je naar zijn ouders zoudt gaan, omdat je eigen vader en moeder niet meer leven. Ze keek op, en zag een zoo groote openhartigheid in Doortje's blik, dat ze er bijna voor terug deinsde.

- Heeft Richard gezegd, dat ik een wees ben?

- Ja, zei Eline en stak haar kin wat vooruit, - maar hij zegt het van Cato en Bertha ook.

Er sloop een uitdrukking van gelaten afkeur in Doortje's gezicht en ze knikte eenige malen. - Dat noemt hij zijn principe - moet *hij* weten. Maar als u het mij vraagt, ik heb nog een moeder. Zaterdagavond zijn we bij een getrouwde zuster van Berend geweest. Er trok een flauwe glimlach om haar mond.

- Och, de menschen hebben zoo hun opvattingen, zijn zuster vindt, dat er voorloopig geen huwelijken moesten worden gesloten, in deze wereld van werkeloosheid. Gisteren heb ik erover gedacht, een kamertje te huren, - het klinkt raar, dat bedoel ik zoo niet, maar we moeten toch èrgens zitten.

Eline wendde haar hoofd wat af. - Je hebt nog een moeder, zei ze flauwtjes.

Doortje keek in haar schoot. Nu ze weer begon te praten, was haar stem afwisselend stroef en jachterig. Haar vader had een timmerwinkel gehad, die ging niet goed meer, de laatste jaren voor zijn dood, maar hoe zou een jongen in dezen tijd nog een ambacht leeren? een eenvoudige baas kon geen knecht meer betalen, dat had haar vader perslot ook niet meer gekund. Berend zei, het was de schuld van de Vakbonden. Hij zag de dingen in hun grooten samenhang, al had hij weinig geleerd, en de houding van haar moeder, die haar neus optrok voor een loopjongen, was hem een gruwel. Je zoudt het misschien niet aan hem zeggen, maar Berend had een sterk karakter.

Eline had aarzelend geluisterd. Ze voelde zich op vreemd terrein, en wilde daar toch iets dieper in doordringen.

- Maar, vroeg ze, wat bezielt Richard, en jij.... Meteen ook werden haar gedachten gestuit door den warmen glans uit Doortje's oogen.

- Ik weet het niet, zei Doortje, en het kan me ook niet schelen. Toen Richard ons huurde, voor uw

vader, heeft hij gezegd: Je moet goed begrijpen, dat je een wees bent en geen broers en zusters hebt. Een tante kan ermee door voor je vrijen avond, maar geen grootmoeder. Berend zegt ook: die man beschouwt de menschen niet mooi. Ze trok haar schouders op. - Hij moet het weten.

- Maar waarom? vroeg Eline, en nu, bijna tot haar geruststelling, zag ze Doortje aarzelen. - Het zou dan toch zijn reden hebben?

- Ik moest er eigenlijk niet met u over praten, het is net of Richard ons hoort. Nu lachte ze even, heimelijk als een kind. - Douwe heet hij, maar hij zegt: geen enkele meester huurt me onder dien naam. Eline had het gevoel, den grond onder haar voeten te verliezen. Douwe of Richard, dat maakte niet uit, maar dat andere.... en wist eensklaps dat haar vader het haar zou kunnen verklaren en voelde zich wankel tegenover Doortje. Liefst zou ze niets meer hooren, maar hoe redde ze zich hieruit? Richard had haar gewaarschuwd, ze had zijn priesteres moeten blijven.

- Schenk ons een kopje thee in, zei ze en kijk eens in het buffet naar wat lekkers.

Langzaam stond Doortje op, voelde een teleurstelling om het afwenden van het vertrouwelijke gesprek en zei met haar rug naar Eline toe: Ik mag het den man niet kwalijk nemen, hij doet het om uw vader te gerieven, hij wil een goede knecht zijn, maar is daardoor hard voor ons.

- Ja, zei Eline met moeite, het is misschien niet

anders mogelijk, in Parijs heb ik dingen meegemaakt....

- Doortje zette de gevulde kopjes neer. - O, in Parijs, zei ze wegwerpend.

Eline bloosde en voelde te moeten voortgaan.

- Altijd vragen om geld van het personeel, en nooit voor zichzelf, maar voor een familie-lid, en dikwijls was het bedrog. Papa klaagt niet gauw, maar toen.... Ze roerde in haar thee, Doortje mompelde instemming.

Waarom zeg ik dit? dacht Eline, 'papa klaagt niet gauw', ik weet er niets van; plotseling kies ik zijn partij, waarom?

Nog een minuut of wat sleepte het gesprek zich voort, toen nam Doortje afscheid.

Ina en Charles liepen naar den geparkeerden auto.

- Het is nog niet laat, zei hij, het portier voor haar openend, - direct naar uw huis - of kunnen we even naar Eline informeeren?

- Sans conséquence? wilde ze vragen, maar zei glimlachend: Een auto rijdt snel, is het niet?

Ze stapten in, hij vroeg niets meer, maar reed in de richting van zijn huis. Die doortastendheid had ze niet achter hem gezocht, hij vroeg geen twee maal, nam haar luchtig woord voor toestemming. En ze dacht aan de speelschheid tegenover haar moeder: geloof jij voor me in een avontuur. - Aan iets anders denken, gebood ze zichzelf, onmiddellijk, en praten, of hij raadt je gedachten. Ze fronste haar

wenkbrauwen, zag het podium voor zich met den vleugel. - Het was goed, zei ze, vooral Mozart, Brahms hoor ik een beetje anders, toch waren ook daar knappe dingen in.

Ze zag zijn goed gevormde handen aan het stuur.

- Nu verlangt u waarschijnlijk, dat werk van Brahms zelf te spelen?

- Ja, zei ze, verrast dat hij onmiddellijk op haar gedachten inging. - In de pauze heeft een collega van me gezegd: Die kerel is als een zweepslag voor me; als ik eerzuchtig was, zou ik het ook zoo voelen. Hij passeerde een vlugge tram. - Bent u niet eerzuchtig? vroeg hij.

Ze lachte. - Ja, misschien wel, maar een goed speler wekt allereerst mijn liefde voor het vak.

- Ook die liefde slaapt dus wel eens.

Ze antwoordde niet en ook Charles zweeg, hij was verwonderd over de soepelheid van zijn gedachten, die nog lichter waren over te schakelen dan zijn motor. Hij minderde vaart.

- Dat is wèl gauw gegaan, zei Ina.

- Een paar minuten.

De maansikkel stond boven volle boomkruinen; hij werd getroffen door de rust van de stad en voelde in dat oogenblik zijn levenswil onbelemmerd, krachtig en gaaf, - het gevoel, dat de mensch toeschrijft aan een adelaar in zijn vlucht of aan een bloem, die in de zon ontluikt.

Richard kwam hun in de vestibule tegemoet. Hij hielp juffrouw Vogelein met haar mantel en be-

richtte dat freule Eline naar bed was gegaan.

- Zoo, zei Charles tot Ina gewend, - dan stel ik voor een glas wijn te drinken op haar gezondheid. In den grooten salon smeulde het blokkenvuur nog onder de asch. -

- Waar wilt u zitten? een vuur lokt ons menschen altijd.

Ze was naar den haard geloopen en nam een kleinen, roodleeren blaasbalg op, met koper versierd.

- Mag ik probeeren het te doen vlammen?

Hij glimlachte. - Graag. Over haar gebogen hoofd viel het licht van een schoorsteenlamp. Hij keek naar haar, ze was jong, moest hij denken, jonger dan zijzelf wist, en een beetje excentriek, maar dat kon niet gevaarlijk zijn, omdat hij het doorzag. Waarschijnlijk kwam het daaruit voort, dat ze meer had gewild, dan ze had kunnen bereiken. - Zooals ze den blaasbalg hanteerde.... Er sprong een vlam op uit een nog versch stuk hout en wierp een gloed over haar gezicht.

- Kijk eens, zei ze, het zal lukken. Haar stem was hoog en welluidend; ze hoorde het zelf en dacht: Is dit nu met vuur spelen? - Och wat, een haard is erop gebouwd, en de mensch ook.

Richard bracht den wijn binnen. Hij had een scherpen blik, hij zag den blaasbalg in Ina's hand en het licht van de versche vlammen in haar oogen. Naast en achter haar stond zijn meester in een zoo ongedwongen en zelfbewuste houding, als Richard nooit eerder van hem had gezien.

Een mésalliance, dacht hij - of nauwelijks; - hij bewonderde Ina. Op een wenk van zijn meester trok hij zich terug.

Charles vulde de glazen en reikte Ina het hare, zoodat ze begreep met hem te moeten klinken, maar haar blik naar den zijnen was zoo kort mogelijk.

- Op Eline's gezondheid, zei ze.

Hij antwoordde: Op haar geluk.

Ina ging zitten; hij stond dicht voor haar en leunde op den schoorsteenmantel.

- Weet u, zei hij, ik heb Eline te kort gedaan, in Parijs heeft ze zelfs geen moederlijke vriendin gehad, - en ze is nog zoo jong, - maar ik heb haar gemis niet voldoende begrepen. Toen ze vanavond op den divan lag en u haar kuste, heb ik me geschaamd.

Het bleef een oogenblik stil en Ina zocht naar een antwoord. - Dan is het misschien goed, zei ze, dat u uit Parijs hebt kunnen weggaan.

Rustig keek hij in haar opgeheven gezicht en het kwam haar voor, dat hij zonder gedachten was, zoo geheel ontspannen waren zijn trekken. Ze verroerde zich niet.

- Ik ben niet uit Parijs weggegaan om het kind, zei hij, maar uitsluitend om mijn eigen carrière. Ik ben eerzuchtig. In mijn jeugd heb ik twee broers gehad, ouder dan ik en....

Hij brak af, nam zijn glas op en tuurde in den wijn. Na een oogenblik ging hij voort: Ik vraag u niet, of het u interesseert, wat ik ga zeggen, het is misschien

- hij had een klein gebaar met zijn vrije hand - onwellevend, - goed, ik ben vanavond onwellevend.

- Gaat u verder, zei Ina. Haar toon was strak en diep.

- Ik weet niet, waarom ze mij kwaad zouden hebben gewild, mijn beide broers, maar ze hebben me geen goed gedaan. Hij dronk dorstig van den wijn. Toen drong het tot hem door, dat het vrije gevoel weg was, dat adelaarsgevoel van zooeven in de stille buitenlucht. Hij begreep het niet en beet op zijn lippen. De staande houding hinderde hem en hij kon niet naar Ina kijken. - Wat ben ik begonnen? dacht hij. Om tijd te winnen, schoof hij een stoel aan en ging zitten. Zijn linker mondhoek trok omlaag.

- U begrijpt misschien, hoe dat is: de jongste te zijn en niet te worden geacht - ik ben er heel lang onder gebukt gegaan. Maar nu, dezen Zaterdag, ben ik gepolst omtrent de benoeming tot Gouverneur Generaal van onze Oost. Ik vertel u dit onder de diepste geheimhouding, maar ik wil uw raad vragen, u, omdat u een oudere vriendin bent voor Eline. De moeilijkheid is: ze wil niet mee, ze wil hier blijven en college loopen. Wat dunkt u: mag ik van haar eischen, dat ze meegaat en me helpt in mijn nieuwen werkkring? Hij haalde diep adem. De situatie is gered, dacht hij, maar voelde geen blijdschap.

Ina had den blaasbalg weggelegd, het vuur was geslonken en vlamde niet meer. Zijn woorden hadden haar verward; vaag wist ze, naar iets geheel anders

te hebben uitgezien en zocht tevergeefs naar het plotselinge keerpunt in hun gesprek, naar de oorzaak van het verduisteren van haar gevoelens. O, wat zag hij op haar neer, hij, de aanstaande Gouverneur Generaal van Indië, - en hij zou zich hebben geschaamd, toen ze Eline een kus gaf? Waarom? - Ze wilde weg. Een oogenblik had ze gedacht, hem ook van haar leven te vertellen, het voornaamste daaruit: Leo Frankenvoort, en het berichtje in de krant van dien morgen, en bloosde fel, omdat het zoo weinig had gescheeld, of ze had dit alles voor hem blootgelegd.

- Wat dunkt u? herhaalde hij.

Ze wendde zich van het vuur af, als om haar blos te rechtvaardigen en liet haar wenkbrauwen opgetrokken staan. - Tja, ik geloof, dat u Eline niet moogt dwingen. Ze is wel jong, maar waarom moet ze lijden onder uw carrière? (eerzucht, had ze willen zeggen).

Hij hief zijn hoofd op en er speelde een glimlach om zijn lippen.

- Is ‘lijden’ niet wat te sterk gezegd? Ik heb in mijn eenvoud, - misschien moet ik zeggen: in mijn onnoozelheid - gedacht dat het een mooi aanbod was aan een meisje van negentien jaar. Weet Eline voldoende wat ze wil en heeft ze de juiste voorstelling van haar leven in Indië?

- Dat laatste waarschijnlijk niet, en wat ze wil? Ik denk dat ze bang is voor een terugkeer van het vroegere leven - het leven in Parijs.

- Heeft ze u daarover verteld?

Ina dacht een oogenblik na. - Neen, maar ze uit zich soms in enkele woorden. - Nu is alles zooveel beter, of: In Parijs had ik daarin geen pleizier, of: vroeger heb ik zóó niet kunnen lachen, en juist dat brokkelige geeft den indruk, dat het haar te moeilijk is, er veel over te praten.

Het bleef stil. De pijn, die Ina had gevoeld, trok weg; tot haar verwondering werd ze rustig en glimlachte medelijdend; gold dit medelijden Eline of den vader?

- Dus u denkt, vroeg hij en boog zich wat naar haar toe, dat het kind al genoeg is geëxploiteerd.

Ze keek hem aan, hun beider blik was ernstig. Ja, onbewust en te goeder trouw, maar....

- Juist, zei hij dof.

Ze wist nu, dat haar medelijden zich ook tot hem uitstrekte. - Mijnheer Forblanc, u hebt mijn raad gevraagd, ik zou willen zeggen: beslist u nog niet. Er zit vermoedelijk veel wrok aan Eline's kant, maar praat u openlijk met haar, praat alles uit. Misschien is ze wat kinderlijk voor haar leeftijd, maar daar mag ik niet over oordeelen. Hoe oud was ze, toen haar moeder stierf?

- Acht jaar.

- Acht jaar, herhaalde Ina.

Hij vertelde iets over de vrouwen, die haar hadden verzorgd. Soms had hij zich laten leiden in zijn keus, dan weer eigen inzichten gevolgd, met dat al bleef het een lot uit de loterij. Eén, een Engelsche, was er met zijn huisknecht vandoor gegaan, en had

Eline een briefje achter gelaten, waarin stond, dat Hendrik de eenige rechtschapen man was in een land van gevoellooze vrouwen en onoprechte mannen. Een ander leerde het kind duizend dwaasheden aan bijgeloof en bakerpraatjes. Dan was er een Hollandsche geweest, die stal en een Française, die liefst in haar bed lag.

Het gevoel bekroop Ina, dat hij een niet nagekomen belofte wilde doen vergeten door zijn vertrouwelijkheid op dit punt; ze stond op, zoodra ze er kans toe zag.

- Moet u gaan? vroeg hij, Richard zal u thuis brengen.

De afstand tusschen hen leek op dat oogenblik grooter dan van voor hun ontmoeting.

Vijfde hoodstuk

Charles Forblanc voelde zijn ongedurigheid, hij sloeg de bladen van de krant om en was vergeten wat hij zocht. Droomerig keek hij het volgende oogenblik naar buiten, - zijn gedachten kwamen traag. Het weer moest dien nacht zijn omgeslagen, er woei een Westenwind, die regendruppels en blaren in dwarreling voorbij het venster joeg. ‘Krimpende wind, 'n weerbarstig kind,’ had zijn moeder gezegd. Hier, het weerbericht, - maar hij zocht de critiek op het concert van gisteravond. Hoe was het toch geweest - niet dat concert, maar de ontroering daarna? Alsof hij alle ijlende menschen achter zich had gelaten en de grootste was, de machtigste, in het maanlicht en de stilte. Onderwijl las hij ‘de teere en toch zoo strakke lijnen van Mozart's kunst’ - ‘de hooge jubeling’.... Hij zelf was niet opgemerkt, - dat zou in Indië anders worden. ‘Brahms is boller, zei me een collega.’ Had zij dat gezegd, Ina Vogelein? ‘een uitspraak, die glimlachend doet opzien, en niet alleen om de alliteratie.’ Ze was hier omgeven door vrienden, maar op een concert gold de muziek. Ginds zou de kunst een ornament zijn om zijn hooge positie. - Ik stel het op prijs, dat u bij mij terugkeert, had hij haar aan het einde van de pauze gezegd, - maar ze leek hem niet te hooren. En plotseling dacht hij aan Vera, die zijn vrouw was geweest. Hij had haar op een buitenpartij in Driebergen ontmoet, een onprétentieus, wat kleurloos meisje,

wier eenvoud hem had bekoord. Of was het haar blik, die als uit een andere wereld dan de zijne kwam? Ook Ina had een enkele maal dien blik, minder vaag, sneller en dan zich oplossend in een glimlach, die hem heel nabij was. Om dien glimlach had hij haar lief. Charles stond op en liet de krant liggen, keek een oogenblik later door de tochtdeur in de vestibule en vroeg zich af, waarom hij naar buiten wilde? Om er het gevoel terug te vinden van gisteravond, toen er geen wanden leken te zijn tusschen zijn innerlijk en de oneindigheid? - Maar wat was er van dat gevoel geworden? Zoo meende hij Vera te hebben liefgehad en alle ontroering uit dien tijd was weg. Voor een man bleef het werk en de carrière. De broers zouden moeten erkennen, zich in hem te hebben vergist. Waren ze niet ook verrast geweest door zijn huwelijk? Toen hij trouwde, was André in Rome en maakte Louis een studie-reis door Amerika.

- Jelie hebt uit ons oude familiewapen de vele doornen, en gebruikt ze goed, had hij gezegd, - ik heb de roos. Woorden van een gelukkig man. - Of de ongeduldige taal van wie lang had gehunkerd naar erkenning en genegenheid? Hij herinnerde zich, Louis uitvoerig te hebben geschreven over zijn stellingen - voor een proefschrift gunde hij zich geen tijd - en Louis had kort geantwoord, er negentien van de vierentwintig afkeurend. - Je zult eens wat grondiger moeten studeeren, stond er in dien brief. - Hij schamplachte even. Dat de broers zoo weinig aandacht voor hem hadden, was de schaduw over

zijn jeugd geweest. Door bemiddeling van zijn vader, werd hij aan het gezantschap te Brussel geplaatst, en wilde erkennen, tegen het zelfstandige leven te hebben opgezien, doordat de broers soms glimlachend uitweidden over het Groote Avontuur, waarin niet ieder ridder zich moest wagen. 'Het Groote Avontuur.' Ze zeiden het met eerbiedig gedempte stem en glanzende oogen, - maar wisten ze ook wat het inhield, of was het een leege tooverformule, waarmee ze het jongere broertje onrustig en schuw maakten?

Hij verschoof op zijn stoel. Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië, het was onbillijk, dat Louis het niet meer zou hooren - en André, ergens in de binnenlanden van Bengalen, zich beijverend voor de Sadharan Brahma Samaj, een gemeenschap, die met het kastenwezen had gebroken, en waartoe een ieder kon toetreden- nog zag hij André glimlachen, onaandoenlijk voor Westersche begrippen van succes en positie. Hij balde zijn vuisten. Als hij die vrouw van gisteren voor zich won? - hij wist niets van haar, maar ze had de goede houding. Hij zou haar schrijven, bloemen sturen, Den Haag kon op zijn antwoord wachten. Zijn hart trilde. Werd het een koop, háár durf en wereldwijsheid voor zijn geld en titel? Maar hij voelde, zichzelf te moeten inzetten, vollediger dan hij ooit had gedaan, - zijn halfbewuste angsten, zijn verbittering, zijn rechtschapenheid. Als hij één ondeugd achter hield, één zwakke stêe trachtte te verbergen, dan zou ze van

hem weggaan zooals gisteravond, toegesnoerd en koud en bleef hem niets over dan te zeggen: Richard zal u thuis brengen. - Nu was het hem, alsof hij viel in zijn vlucht, zijn gedachten waren te snel gegaan, hij kon ze niet bijhouden. Àchterover leunend in den stoel, keek hij naar de dingen in zijn onmiddellijke nabijheid, een portretje van Vera met Eline, een boek in een grijze kaft temidden van andere op een kleine boekenstandaard. ‘De Democratie der Toekomst’, Louis' proefschrift. Hij had het nooit gelezen. Jarenlang had het onder zijn bereik gestaan en hij herinnerde zich de gedachte, kort na het bericht van Louis' dood: nu hoef ik het niet meer te lezen. Hij nam het uit de rij, op de eerste bladzijde stond: Aan mijn jongsten broer, een vriendengroet. Het zwarte schrift met rondingen en spitse hoeken leek hem bijna het wezen van Louis te openbaren. Bijna - dat wilde zeggen: nog juist niet.

Hij zette het boek terug en hoorde Eline zingen; het geluid, hoog en wankel, kwam naderbij. Nu deed Eline de deur van zijn kamer open.

- Kindje, zei hij strak, je moest me niet storen.

- Maar u bent alleen, papa. Hoe was het gisteravond?

Hij zag het verband om haar vinger, dacht aan de woorden van zijn toast: op haar geluk, en wist haar toch te hebben vergeten, den heelen avond.

- Ja, het concert. Ze schoof een boek achteruit en ging op het puntje van de schrijftafel zitten.

Hij tuurde langs haar heen. - Lees de critiek in

het ochtendblad, zij hij, - mijn hoofd was bij andere dingen.

Ze bloosde en zette haar voeten op den grond. Het ochtendblad, dacht ze smalend, - ze wilde weten hoe hij over Ina Vogelein dacht.

- Wat mij wordt aangeboden is niet gering, ging hij voort, als ik me te klein voel voor dit ambt, zal ik erheen moeten groeien. Het geldt hier een benoeming, die een man niet kan weigeren, zelfs niet wanneer hij zonder vrouw is en-ne....

Eline had een stap van hem weg gedaan. - O, zei ze. Het drong tot haar door, dat ze nooit een man had gezien in haar vader, tenminste niet wat de wereld met trotschen nadruk ‘een man’ noemde. En ze had gemeend, dat zijn besluit van het hare afhing; nu beet ze op haar lippen om die vergissing.

- Je wilt wel zoo vriendelijk zijn, me alleen te laten? straks zien we elkaar weer.

- O ja, zei ze, en hief haar hoofd op. - Ik had u iets willen zeggen over Richard, maar ik kan ook mijn mond houden. Ze liep naar de deur.

- Over Richard? kom eens hier, heb je klachten? Zijn toon klonk nu geïnteresseerd.

Meteen had ze spijt van haar woorden. Ze kon zich niet dadelijk herinneren, tot welke slotsom ze was gekomen na Doortje's woorden, misschien was het dom van haar geweest, ernaar te luisteren? - Och, zei ze en bleef achter zijn stoel staan, het is niet zoo belangrijk. Daarop zwegen ze een oogenblik.

- Als het geen ernstige dingen betreft, zei de heer

Forblanc toen, dan zou ik je raden wat door de vingers te zien, ik moet nu toch het personeel gedaan geven, waarschijnlijk al gauw.

- Ja, zei Eline - wanneer denkt u....?

- Dat weet ik niet, mijn benoeming staat zelfs nog niet vast.

Zijn dochter trok even met haar schouders. - Goed papa, zei ze, en sloot de deur achter zich.

Wel een minuut bleef hij stil zitten, het hoofd in de handen gesteund en dacht aan niets. Toen ontwierp hij een briefje aan Ina Vogelein om haar nog eens te danken voor den prettigen avond. Het leek hem juist, niet te reppen over de bloemen, die hij haar zou sturen. Maar was ‘prettig’ het goede woord? - ze las erover heen. ‘Belangrijk?’ - dan kon hij niet meer terug. Maar ‘de mooie avond, dien u me hebt gegeven’ leek hem goed, het klonk rustiger dan ‘prettig’ en niet overladen als ‘belangrijk’, een tikje sereen en mannelijk. Hij greep zijn pen.

Toen het briefje klaar was, voelde hij lust uit te gaan en door de stad te zwerven. Hij belde Richard.

- Let goed op de telefoon en zeg de menschen, dat ik zeer bezet ben; waarschijnlijk kom ik in den laten middag thuis.

- Ja mijnheer.

- Wat moet ik aantrekken?

- Een regenjas, mijnheer.

Zoodra hij buiten kwam, zwiepte de wind wat herfstblâren voor zijn voet. Midden October, dacht hij, veel tijd om een vrouw te winnen bleef er niet, en

hij zou nog dit jaar willen trouwen, zoodat de eerste emoties waren weggeëbd, wanneer de Gouverneur Generaal met zijn echtgenoote aan boord ging. Wel voelde hij nu veel krachtiger dan in zijn jeugd - hij had zich in alle opzichten laat ontwikkeld. Een voorbijganger keek hem aan en hij hief zijn hoofd nog wat meer op. - Ik ben gelukkig, zei hij zichzelf, die verwaaide regen is als een liefkoozing en ik ga naar het groote en verheffende in mijn leven. - Bedoelde hij daarmee zijn huwelijk of zijn ambtsaanvaarding? Beide, beide, dacht hij nadrukkelijk, - hij trok uit naar een Hercules-arbeid en Ina zou met hem zijn. -

Op dat oogenblik zag hij de gave en soepele trekken van zijn schoonzuster, de vrouw van André. Groote, donkere oogen, beschaduwd door lange wimpers, als stille vijvers in een bosch onder ver spreidende takken. Haar lichaam was in een kleed gewikkeld, roomig wit, met randen in lichte tinten geborduurd. Het uiteinde van dat kleed bedekte haar hoofd en hing nog af over haar schouder. - Vreemd, deze vrouw, hij had zich altijd afgevraagd, wat ze voor zijn broer beteekende, - het mysterie van het Oosten? - de rust van het natuurlijke leven? En plotseling voelde hij een groot verlangen naar het natuurlijke leven, hij wilde erin onderdompelen, slapen in zijn schoot, en verzadigd worden, eindelijk ten volle verzadigd. Hij dacht aan André, diens tragen en milden blik, de rust van zijn woorden, en wist dat zijn broer en die Oostersche vrouw aan

dezelfde bron slurpten. Maar het volgende oogenblik vergat hij hen: achter een heldere spiegelruit zag hij bloemen, koele, frissche, uitbundige bloemen in manden met stijfstaand lint, in koperen kannen, kristallen vazen. Hij liep den winkel in, overhandigde het briefje met Ina's adres.

- Wat mag het zijn, mijnheer?

Hij aarzelde. Een paar anjelieren, rozen, chrysanten? Het moest niet te veel zijn, één roos bijvoorbeeld, als in zijn wapen. Wat wist hij van deze vrouw, verlangde ze rijkdom, overdaad? Hijzelf was sober in alle dingen. Zijn trekken werden hard. ‘Gematigdheid is de ware overvloed’, - de spreuk van de Reevaart's. Hij zag Vera als bruid, kroonvormig op haar hoofd een twijg oranjebloesem, die lang in haar moeders linnenkast had gelegen, en een tuiltje lelietjes in haar hand. En als deze vrouw den niet te verzadigen dorst naar veelheid had? - Wat was hij begonnen?

De juffrouw liet hem over aan zijn gepeins. Toen hij haar aankeek, zag hij aan haar oogen, dat haar gedachten ver weg waren. Hij wilde zich daaraan ergeren, maar tot zijn verwondering voelde hij zich verruimd.

- Ik wil een bloem, die in de natuur groeit.
- Dat doen alle bloemen, mijnheer.
- Hm, ja; maar ik ben een Hollander.

Ze wees hem op een mand met herfstasters, lila met een hart van geel.

- Ja, zei hij, die heb ik eens zien groeien, ergens op

een ruig veld, dat bebouwd moest worden.

Het meisje glimlachte. - En daar heb ik ze geplukt. Ze moest weten wie ik ben, dacht hij, toen ze de deur voor hem open hield. Het drong niet tot hem door, dat ze hem onmogelijk beter had kunnen bedienen.

Het regende nog, de lucht was zuiver. Opgewekt liep hij voort.

Dien middag hield Eline het op haar kamer niet uit. Ze liep het Vondelpark in, er woei een krachtige wind, die het nog volle loof der boomen samenklapte, zoodat de kruinen ijl werden. De hemel daarachter blonk zilverig grijs. Dit was het najaar. Ze verlangde naar den winter en naar een komende lente, haar hart joeg vooruit. Waarom? - zou het leven lichter worden, naarmate ze er verder in kwam? O, later zou ze gelukkig zijn, als eerst dit vreemde was voorbij gegaan. Wat ze onder ‘het vreemde’ verstond, was haar niet geheel duidelijk - iets in de houding van haar vader, maar wat? Altijd was hij kortaf geweest, nerveus en in zichzelf gekeerd. En nu stond dat groote hem te wachten, de benoeming tot Gouverneur Generaal. Zou hij het Ina hebben verteld? Het was niet zoo zeker, dat Ina hem wilde hebben. Gisteravond was de auto weggereden, en papa liep door het huis, ze kende zijn korte pas. - Wist ze maar, wat ze zou gaan studeeren, want dit was het ergste: geen doel te zien. Oom André had haar op haar achttienden verjaardag geschreven: Ik

hoop dat je het vaste geleide zult vinden van een levensdoel. Die woorden hadden haar toen niet veel gezegd, maar nu deden ze haar plotseling denken aan de leuning langs een brug over een diep ravijn. Het duizelde haar niet, haar hand ging glijdend langs de sterke greep. Maar dat ze het wijde uitzicht dorst genieten en de kracht van haar lichaam, dat was de winst van het vaste geleide.

Ze kwam voor het huis van de familie Moro en moest zich een oogenblik bezinnen. Nel zou niet thuis zijn - dorst ze naar de moeder te vragen? Terwijl ze daar nog met strakke trekken stond, werd de deur geopend door Bas. - Fruile, zei hij, zette zijn hoed scheef en trok een bedenkelijk gezicht, - alleen de kleermakerij is open, alle andere vertrekken- 'Dicht' en 'leeg' heb ik als knaapje altijd verward.

Om haar figuur te redden, vroeg Eline: Heeft Nel iederen middag practicum?

Hij rimpelde zijn voorhoofd. Het schijnt zoo - vreeselijk. Maar jij en ik - jij en ik, wat zullen we daar voor een liedje op zingen?

Nu stak hij zijn arm door den haren. - Kleine meisjes moeten getroost worden; bioscoopje, mode-revue? Eline maakte zich los. - Doe niet zoo dwaas, zei ze en voelde geen lust tot lachen.

Onmiddellijk veranderde hij zijn houding. - Ik wilde naar een tentoonstelling van affiche-kunst, jij hebt waarschijnlijk andere plannen? Pratend liep hij mee op in de richting van haar huis. Nel en Henk had-

den de taaie Duitsche degelijkheid bij hun studie, zijn moeder was naar de Nieuwmarkt getogen, wilde zijn vader verrassen met lappen voor bijna niets uit een failliete zaak. Vader was helaas te zachtmoedig voor een hoonlach. Kende Eline als hij het verlangen naar een hoongelach om den heelen faillieten rommel van deze wereld, schallend van pool tot pool? Hij stond stil en stiet zijn klinkenden adem uit: Ha-ha! Een paar voorbijgangers keken.

- Denk je, dat de wereld daar beter van zou worden? vroeg Eline.

Hij gaf haar een snellen blik. - Niet moraliseeren, fruile, dat doet de reclame-kunst ook niet. Nu beschreef hij affiches, die hij had bewonderd, zijn gebaren werden langzaam en bouwend. Eline ving telkens enkele woorden op, dan volgde ze weer haar eigen gedachten. Ze peinsde erover, wien Nel had bedoeld, toen ze zei: ik heb een broer, die de menschen test. Kon ze het Bas vragen? Toen ze voor het huis stonden, vroeg ze: Wil je bij me theedrinken?

- Och ja, zei hij luchtig, maar ze zag een kleinen trek van voldoening om zijn mond.

De wind woei hun tegen, nu Eline haar kamerdeur opende: Cato was aan het stofzuigen, de stoelen stonden op het balcon.

- Maar Cato!

Het meisje schakelde den stroom uit, zoodat het zoemen ophield. Een streng van het helroode haar woei langs haar wang ; ze greep daarnaar, stond een oogenblik roerloos en heel recht. Uit haar glanzen-

den blik vermoedde Eline, dat Bas haar onomwonden in zich opnam; achter haar mischte de wind in de losse boomen.

- Hoe lang heb je hier nog werk, Cato?

- O, nog wel een uur. Vrijdag wilde u niet, dat de kamer werd gedaan, daarom heb ik nu mijn kans waargenomen. Maar u kunt in den salon zitten, voegde ze erbij.

Bas deed een stap naar haar toe. - We moeten allemaal onze kans waarnemen, zei hij, en toen, glimlachend: Is de salon gezellig?

Eline liep al naar de deur. - Come and see, zei ze kortaf. Nu trof haar de rust van het groote vertrek. Ze belde om thee. - Verjaagd, hoorde ze Bas zeggen, maar door een mooi krengetje, en hij kuste zijn vingertoppen.

Ze trok haar wenkbrauwen op. - Cato is heelemaal geen krengetje.

Hij antwoordde niet, plotseling in beslag genomen door het geschilderde portret van haar moeder. Richard kwam binnen en boog zwijgend voor haar opdracht.

Fff, zei de jongen, zijn adem inzuigend, wat een prachtkerel, dat houten smoel en de verfijnde gestes van een marionet - ik moet hem teekenen. Hij trok een schetsboek uit zijn zak. - Komt dit exemplaar nu nog terug, of stuurt hij weer een ander?

Eindelijk lachte Eline.

- Ja, dit moet ik je vertellen, ging hij voort, over een vent, die bij me in de klas heeft gezeten, vijfde

van het gym, ook zoo één, die zich tusschen bedienden door bewoog. Toen ik eens bij hem was, had hij het over de één of andere ceremonie, zijden sokken en avondschoenen aantrekken voor het diner, of zooiets en zei langs zijn neus weg, te luchtig voor een schouderophalen: ‘die poep van thuis’! Hoor je den toon en zie je het smalende trekje om zijn mond? O, *begrijp* dat het aardig is! Hij smeekte bijna en Eline zag zijn fonkelenden blik, waarvoor ze plotseling haar oogen neersloeg. - Ik wou dat hij wegging, dacht ze, niet om zijn verhalen, maar het is of ik mezelf kwijt raak door hem.

- Gut, zei hij teleurgesteld, als je niet kunt à. Richard bracht de thee binnen zonder op- of omkijken. Haastig deed Bas enkele stappen achteruit, het schetsboek open op de palm van zijn hand en begon te teekenen, maar na enkele seconden al wilde de man wegloopen.

- Blijf nog even, zei Bas; - hoor eens, heb jij als jongen gevoetbald?

De ander aarzelde een oogenblik, toen antwoordde hij bevestigend, kortaf.

- Zoo, zei de jongen afwezig. Zijn gespannen blik ging op en neer. Toen stootte hij krachtig zijn adem uit. - Gek, hè, die geestdrift van je jeugd. Wat lijkt jou de normale leeftijd, om er genoeg van te krijgen?

Weer bleef het enkele seconden stil.

- Drie, vierentwintig jaar, mijnheer.

- Ja? - dat heb ik ook gedacht. E - Richard?

- Mijnheer?

- Zou jij ons een kop thee kunnen inschenken, of strijdt dat met alle étiquetten van dit huis? Hij praatte langzaam, door zijn werk onderbroken.

- Doe het maar, zei Eline, ik ben zoo onhandig door mijn verbonden vinger.

Richard begreep zijn rol, zijn gezicht werd nog strakker dan het gewoonlijk was en zijn bewegingen waren plechtig. Toen hij beide had bediend, cake en bonbons had gepresenteerd, vroeg hij: Kan ik gaan, mijnheer?

- Hm? - wacht even - nog niet. - Ben je wel eens door het ijs gezakt?

- Ja mijnheer, eens tweemaal op één dag.

- Man, wat benijdenswaardig.

- Toen dorst ik niet meer naar huis, en-ne.... dat kan ik hier niet vertellen, mijnheer.

- Zoo, - dank je, je kunt gaan. Een oogenblik later strekte hij zuchtend zijn beenen uit en keek naar Eline. - Je liet me alles alleen doen, zei hij verwijtend, inplaats dat jij de kerel vast hield met een praatje.

- Maar ik zou geen praatje hebben geweten.

- Dom van je.

- Hoe kan ik aan voetbal denken?

- Had hem naar zijn eerste liefde gevraagd. Zachtjes begon hij te zingen: ‘On se souvient toujours de sa première maîtresse’, maar brak af om over zijn teekening te praten, die hij critisch bekeek. Er was iets goeds in, maar niet dat stijlvolle van de bewuste

marionet. Misschien moest het een pastel worden terwille van het roze jasje; hij zou die zijn vader aanbieden voor de winkelruit, daarbij een kaartje met simpele blokletters: dienstkleeding. Was er nog thee in dien pot? het kijken naar Richard had hem dorstig gemaakt. Wat deed Eline's vader eigenlijk? niets? moest hij zijn verdere leven gewezen gezant blijven? *Hij* had werk gekozen, dat niemand hem kon afnemen, en als hij eenmaal goed zou zijn begonnen, hield hij er nooit meer mee op. Voor een man moest het werk langzamerhand het eenige worden, in zijn jeugd mocht hij honderd andere liefdes hebben, niet in zijn ouderdom.

Wannéér zou hij er goed mee beginnen? vroeg Eline. Dat wist hij niet, beter had hij kunnen zeggen: als hij er eenmaal middenin was geraakt. Elk begin lag in het duister, of het was een geroofde tak zonder wortels. Wist een mensch, wanneer hij was gaan denken? - evenmin zou een man kunnen zeggen, wanneer hij met zijn werk was begonnen. - Hij lachte plotseling en keek Eline aan. - Nu weet ik ook, waarom ik de meeste jubilea zoo dwaas vind, Van Oosten is veertig jaar procuratiehouder en Van Westen vijfentwintig jaar behanger en beiden worden gehuldigd. Maar Van Oosten *werkt* alleen in zijn tuintje, - wat ik dan werken noem - met alle zorg en aandacht, waarover een mensch beschikt, en Van Westen behangt.... waarom? Zeg ook eens iets. Ik bedoel: het werk kan aan ons innerlijk beantwoorden, geheel (misschien nooit geheel), gedeeltelijk of

in het geheel niet. Mijn behanger moet een voorbeeld worden van het gedeeltelijke.

Eline tuurde voor zich uit. - Ik weet niets, zei ze, ik vraag me af of dat donkere oerbegin ook kan ontbreken.

Bas keek haar een oogenblik aan. - Een vrouw denkt altijd aan zichzelf, zei hij. Of de kiem kan ontbreken? me dunkt van niet. Hij stond op en deed enkele stappen van haar weg. - Er zal meer char tas noodig zijn, dan waartoe de menschheid ooit in staat is geweest, om alle kiempjes op te kweeken en de samenleving in te richten naar ieders behoef. - Mensch, wat een gedachte, in dézen tijd, wat een democratie, wat een geloofl - Hij draaide op zijn hakken om. - Nou, Lientje - -

En weer was ze alleen, liep rusteloos door het huis, ging opnieuw de straat op, ditmaal met nog minder vaste bestemming dan tevoren.

Aan het gesprek met Bas dacht ze niet terug, maar de herinnering aan dien Zondagmorgen om het bed van de moeder begon zacht in haar te gloeien.

Cato trok de huisdeur achter zich dicht en bleef een oogenblik onbewegelijk op de stoep staan, het hoofd naar links gewend, vanwaar ze haar vriend verwachtte. Ze zag de stille straat tot in de bocht, de wind was bedaard, de bijna volle maan stond boven de huizen. Een vage maar dwingende onrust om het even was in haar, ze voelde het kloppen van haar

hart en wist niet of haar bezorgdheid grooter was geworden of haar verlangen. - Nu trad ze uit de portiek en keek naar rechts; er was niemand in de straat, ze zou hem tegemoet loopen. Aan tafel had Richard hun ontslag voorspeld over korten tijd en de stemming in de keuken was wonderlijk geweest, niet verslagen, maar evenmin openlijk blij. Och, ze zouden wel allen hun heimelijke gedachten hebben gehad. Doortje wilde trouwen met een loopjongen van Simon de Wit, zoo'n langen, slappen vent, - onbegrijpelijk. Maar Jaap had gezegd: diep in haar hart verwondert geen vrouw zich over een anders keuze van echtgenoot. Dat had hij ergens gelezen, en hij zei dat het waar was. Die jongen van Doortje had iets aardigs in zijn oogen, - maar als nu Bertha met Richard zou trouwen? Ze glimlachte - het was haar eensklaps, alsof die twee al hun koperen bruiloft hadden gevierd. En nu zag ze Jaap aankomen van achter het tramhuisje. O, ze hield van hem, ze zou haar armen om hem heen willen slaan en zeggen.... Neen, niets zeggen.

Hij nam zijn hoed voor haar af, draaide om en kwam naast haar loopen. Door zijn groet voelde ze zich even voornaam als Eline, maar meteen ook ongekend, onbegrepen en ze hunkerde naar zijn aanraking. Haar gang verloor zijn veerkracht, ze stootte tegen een straatsteen, strompelde bijna. Hij deed of hij het niet merkte en ze beheerschte zich. Nu begon ze te praten, - Richard had hen voorbereid op hun ontslag, maar ze hadden niet gejuicht, het was alsof

mijnheer-zelf bij hen zat in de persoon van dien houten knecht.

Welke baan haar meester dan nu zou krijgen, vroeg de jongen. Daarover haalde ze haar schouders op. Hij maakte gissingen, commissaris van de koningin in één der provinciën misschien, in elk geval zou het iets hoogs zijn. Zijn belangstelling prikkelde haar, waarom sprak hij niet over zichzelf? Hij kon onderwijzerworden aan een Christelijke school, maar wilde dat niet. Zijn ouders trachtten hem over te halen, hij bracht niets in en zijn beide broers gaven hun volle weekloon af, op den duur zou daar wrok uit ontstaan. Ze wist wel, dat hij daarom lachte, de broers wilden immers niet met hem ruilen? hij studeerde den heelen dag en zij zouden geen raad weten met de boeken.

Zij had aangevoerd: Geld verdienen is prettig.

- Ja, zei hij, dat genot laat ik hun.

- Jij zoudt het ook prettig vinden.

- Zeker, - daarom hoeven ze mij niet te benijden.

Nu zei ze, en haar toon klonk schamper: Ik zou graag bij een minder voornaam heerschap dienen, ergens waar een vrouw in huis is, die eens tegen me praat. Eline is een goed kind, maar wat heeft ze mij te zeggen? - wij dienen bij Richard.

- Ik zou dien man willen ontmoeten, zei hij, - een knecht, die bij het overige personeel den meester vertegenwoordigt, heeft iets groots.

Ze lachte. - En als de meester niet groot is?

- Dat doet er niet toe, Richard vertegenwoordigt het gezag.

Weer trok ze met haar schouders; het gevoel stak haar, tegen iemand te praten, die niet wilde luisteren. Nu keek ze naar hem, zag zijn onbevangen, diepen blik, zijn scherpe, regelmatige trekken en de hunkering kroop omhoog in haar keel.

- Deze betrekking heb ik aangenomen, zei ze, omdat mijn moeder het 'chic' vond, ergens waar een huisknecht is, - maar dat doe ik nooit weer. Je mag zeggen wat je wilt, over gezag en zoo, maar het is uit den tijd, tenminste....

- Tenminste? vroeg hij.

Bijna zou ze in tranen uitbarsten, maar ze beet op haar lip. - Je weet heel goed, wat ik bedoel, je hebt me zelf geleerd, wat democratie is, in de levende werkelijkheid, zoo maar, tusschen de menschen, democratie als moraal.

Hij nam haar arm en ze bloosde fel, haar stap werd haastig en nadrukkelijk. Nu kon het zijn, dat ze de woorden verkeerd gebruikte, en als hij haar daarom wilde uitlachen, moest hij het doen, maar dan begreep hij zijn eigen leer niet. Ze ontmoette den laatsten tijd menschen, die gewoon deden, vrouwen vooral (hij had haar geleerd geen 'dames' te zeggen) in de tram en in winkels. 'Gewoon', - dat zou hij zeker te vaag vinden, maar haar eigen moeder was een vrouw uit het volk en zag hoog tegen de rijken op, dat noemde ze niet 'gewoon'. En de zijne vond een dienstmeisje voor haar zoon te min, zon-

der dat meisje nog te hebben gezien, - ook dát was niet gewoon. Het lag in de stem en in de oogen, het was onbewust. De jongen, die vanmiddag bij Eline was geweest, had gevraagd: Is de salon gezellig? - Richard had het moeten hoorenl In *dit* huis kon ze op die vraag geen antwoord geven, maar ze was den jongen dankbaar. Door die paar woorden van hem - of meer nog door zijn houding - besefte ze haar gemis. Ze zou blij zijn met haar ontslag, ze zou zich van iedereen willen losmaken, als ze een goede betrekking vond, in de eerste plaats van Richard met zijn kale gezicht, maar ook van haar ouders, - en misschien van hem, als hij.... als hij.... Ze brak af, geschrokken van haar eigen woorden.

De jongen naast haar was nadenkend geworden.

- Ze geloofde, zei hij, dat er een natuurlijke mensch bestond, die redelijk was en van een hooge moraal; dat alles samen noemde ze ‘gewoon zijn’. Maar dat was heel ongewoon, heel zeldzaam. Bovendien, wat de enkeling mocht bereiken in zijn private leven, gaf geen waarborg voor zijn houding in het sociale, waar andere wetten golden. - Nu wist hij wel, dat zij het huiselijke leven zocht en de goede eenzaamheid met den uitverkoren man.

Plotseling steeg het bloed naar zijn hoofd, hij keek haar aan en alle weldoordachte woorden zonken diep weg. Ze zagen eikaars doordringende oogen en de weeke spanning van hun mond. Aan zijn linkerhand was een duistere portiek, hij trok haar daar-

in, haar gezicht was koel en glad, maar achter haar lippen voelde hij den weerstand van haar gave gebit. Die weerstand gaf hem een ongekende kracht en vreugde daarin. Hij strekte zijn lijf. - Wil je op me wachten? wij zullen - - wij zullen gelukkig zijn.

Zesde hoofdstuk

Een hemel als een bruid, tintelend blauw achter een sluierwolk - en Ina sloeg met haar harde vingers op den vleugel: eene-twee-e, eene-twee-e, altijd hetzelfde, op den duur werd het mateloos irritant. - Mevrouw Vogelein glimlachte even. - Op den duur - tja. Ina praatte over dien man als over anderen, nuchter en bijna harteloos. Het kon een houding zijn - na die geschiedenis met Leo Frankenvoort een heel begrijpelijke houding. En dan Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië reden te meer om het hoofd koel te houden. Die mand met bloemen zou niets beteekenen - retour de politesse? Hm, - ze had het dan toch maar naar Den Haag geschreven, ook al omdat er zoo weinig nieuws in de krant stond, den laatsten tijd. Kwart over elf? - dan kon ze nog wel een plank van den huishoudkast doen. C-e-g-b-c-d-c altijd dezelfde sonates. Ze zou een moderne flat nemen in Den Haag en buitenshuis eten. Vrij zijn - - Ina's naamspreuk: In gebondenheid vrij, zoo passend voor een pianiste, mocht ook op haar huwelijk slaan. - Verhuizen was overigens een heel ding, ze woonde hier bijna twintig jaar, en kijk nou eens naar den rommel van één kastplank! Je zei jezelf, dat je veel zoudt kunnen missen, - al dat kristal van vroeger, - maar als je het had afgestoft, vond je het weer mooi.

Rika kwam binnen. - Daar is die mijnheer voor juffrouw Ina, - u weet wel.

- Forblanc?

- Ja mevrouw.

Ze keken elkaar zwijgend aan, een nauw bedwongen trilling om den mond.

- Laat hem in het kleine kamertje, Ina wil niet gestoord worden, - en zeg, dat hij tot half twaalf zal moeten wachten. - Weer een gespannen blik naar elkander. Zou Rika durven? ze wist van de bloemen - en ook dat andere, onder bevel van geheimhouding. Het zijkamertje was rommelig, slecht onderhouden - mevrouw Vogelein had het gevoel, de kansen van haar dochter te vergooien. - Rika, zei ze klankloos, ik weet het ook niet - maar laat hem eerst boven en zeg dan maar niets van wachten.

- Ja mevrouw.

Ze schreef op den achterkant van een enveloppe: Forblanc is er, liep tusschen de gordijnen door, stak den brief zwijgend door een spleet van de suite-deuren. Het duurde een oogenblik, toen werd hij haar uit handen genomen. - Een hartklopping - wel ja - ze ging in haar leunstoel zitten voor de tafel met het uitgeruimde kristal. Het stoffige kristal. En achter haar rug stond *hij*, - - mijn God, wat een toestand. Ze zag het gebloemd pluchen kleed met de satinetten strook, dat over de naaimachine hing, de smoezelige balletjes aan het lancaster gordijn, den grooten pot voor het raam met de steenen bloemen en relief. Die was nog uit haar ouderlijk huis, ze kende hem zoo goed met een bloeiende clivia erin. Nu borg Rika haar stofdoeken erin weg. Mevrouw

Vogelein kreunde bijna, maar plotseling hief ze haar hoofd op: Ina speelde - natuurlijk, dit was Ina, zoo speelde geen van haar leerlingen. Als een klaterval van geluid was het begonnen - het vloeide voort, licht en toch hevig, een verweer tegen dien aggressieven man, een verbetering op de dompe burgerlijkheid van het zijkamertje. ‘Zijn spel is zijn adelsbrief’, had een criticus eens geschreven over een violist, die uit de heffe des volks was opgekomen. Mevrouw Vogelein voelde haar trekken strak worden, ze luisterde nu beter dan eerst, haar gedachten vielen stil. - Toen de muziek zweeg, kwam er eenig gerucht van stemmen: de leerling nam afscheid, - baron Forblanc hoefde niet langer te wachten. Maar in deze tien minuten mocht hij Ina hebben leeren kennen. Zelfs in den tijd van Leo Frankenvoort had het kind niet zoo goed gespeeld. - Neen, dacht de moeder, - toen had ze lief wat ze niet kende, nu grijpt ze terug naar haar eigen kracht. - Voetstappen en Ina's stem, hoog en zangerig als steeds. De buitendeur sloeg dicht, - alles werd stil. - Een flat in den Haag, nieuwe meubelen, rijkdom, maar nooit weer deze spanning, deze trotsche en indringende muziek. Haar gedachten ijlden. - Eensklaps zag ze zichzelf zitten voor een breede toonbank en een slank meisje hielp haar met groote voorkomendheid. De winkelchef hield een oogje in het zeil, het gold de rijkste bruid, die hij ooit had hooren noemen. Ina zat naast haar, tipte aan het linnen, neuriede wat, werd ongeduldig en ein-

delijk weerspannig. - Hij wacht buiten, - doe het in godsnaam verder alleen, ik duizel van al dat wit. Natuurlijk, zij duizelde óók, maar noteerde alles nauwkeurig. Eéns in haar leven zou ze koopen, dat er geen eind aan kwam. De chef, een correcte jonge man, boog en bood thee aan. Graag een kop thee met een beschuitje; petits fours? nog beter, het lichaam heeft zijneisch. (een glimlach) - En juffrouw, wat is er meer? - Natuurlijk, het linnen voor het personeel. Dat kan wat minder, maar u begrijpt wel.... Ina luisterde niet meer - hoe droomerig en kinderlijk waren haar trekken! Zoo had *zij* eens naast *haar* moeder gezeten, had zich klein en onbeduidend gevoeld. Nog hoorde ze haar moeders stembuiging, maar dat was nu de hare. Twaalf stuks? - nee, zes en dertig, en de initialen zeg ik u straks. Maar u hebt het natuurlijk in de kranten gelezen: mijn dochter trouwt met den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië.

Mevrouw Vogelein kneep haar handen samen, het visioen verbleekte. Even nog schemerden de stapels linnengoed, toen zag ze weer het tafelblad met het in onbruik geraakte kristal. Ze was gelijk geworden aan haar moeder, een burgervrouw op leeftijd, met heel haar lichaam voelde ze het. Niets was er verwezenlijkt van haar hoop op vooruitgang, en ‘vooruitgang’ had in haar jeugd nog veel te traag geklonken, te platvloers, te realistisch. Een hooge vlucht zou ze nemen, zij, Christine De Later, met haar goede verstand en haar schoonheid. Nu zat ze als

een dikke koopvrouw achter haar stalletje. Ze zag de dingen nog scherp, het gevaar loerde, dat ze zich liet begoochelen door den schijn. Ina zou trouwen - tja, over het algemeen was een man iets dat vergoelijkt moest worden.

Ze spitste haar ooren - geen geluid van hiernaast. - Een bel - lieve hemel, den heelen morgen werd ze gestoord door die bel.

Rika stak haar hoofd om de deur. - Uw schoondochter, mevrouw.

Truus, die vanmorgen haar brief had ontvangen. Opnieuw voelde mevrouw Vogelein Ina's kansen in gevaar. Ze zag een ontmoeting tusschen Truus en Forblanc, bovenaan de trap. - Laat me u nou eens bekijken, zou Truus zeggen - ik heb over u gehoord. - Een plat Haagsch accent, een gulle blik, en een huivering bij Ina - of een gevoel van bevrijding? - Ze stond op en omhelsde haar schoondochter, ze mocht Truus graag, ondanks- Wat: ondanks? Ze hoorde den frisschen klank van haar eigen stem, voelde de warmte van haar kus.

- Meid, dat is een verrassing, hoe staat het leven? Plotseling was het haar lief, zonder herinnering te zijn aan jeugd-illusies, zonder schijn van berekening.

- Ik maak het hier gauw gezellig, die rommel gaat weer in de kast. Nu smoorde ze toch haar stem en wees met haar hoofd naar de achterkamer. - Hij is bij haar - misschien zullen we nooit meer zonder hem zijn.

Ze keken elkaar aan met tintelenden blik, een span-

ning in hun keel, - totdat Truus zuchtte en zei: Ik *moest* komen, het is mooier dan een film - hebt u hem gezien?

- Nog niet. - Ze draaide in haar heupen. - Wou je dat het vlugger ging? eergisteren hebben ze elkaar ontmoet.

Truus haalde haar schouders op. - Geert heeft mij na den eersten dans gevraagd.

- Voor den volgenden dans zeker? - bovendien is Geert geen baron. Ze gichelden als schoolmeisjes.

Ina was moe, dien Vrijdagmiddag. Ze had de twee laatste nachten weinig geslapen, het leven liet haar niet los. Nooit eerder had ze de toekomst zoo star besloten gevoeld in het nabije verleden als nu. Ze dacht aan haar korte gesprek met Eline op den rand van den divan, aan haar plotselinge moederlijke ontferming over het kind, waardoor ze den vader had getroffen. Zoo zelfverzekerd had ze zich op dat oogenblik gevoeld, zoo dankbaar voor haar liefde. Ze boog zich over Eline heen, kuste haar voorhoofd, licht en speels, als de goede fee, die Asschepoester in een prinses veranderde - en had er misschien den vader mee omgetooverd in een simpel en oprecht mensch.

De strijd, dien hij dien eersten avond had gevoerd, viel buiten haar gezichtsveld, maar hij gaf het niet op, hij stuurde bloemen en was zelf gekomen om haar opnieuw uit te noodigen. Toen ze wist, dat hij in haar huis was, had ze voor hem gespeeld. Dat

was niet gebeurd om hem te bekoren, eerder om hem te zeggen: kijk, van dit allooi ben ik; je kunt mijn leven beïnvloeden, me weghalen uit mijn werk, maar weet: ik ben van deze makelij. - Toen de leerling weg was, liet ze hem bij zich binnen. Hij had geen nobele trekken, zelfs geen imposante figuur en de fijne volledigheid van haar spel was haar een oogenblik belachelijk voorgekomen. Maar hij begon te praten, zijn stem had een diepen en toch onzwaren klank, zijn woorden waren ernstig en licht.

- Ik wilde u graag terug zien en morgen met u naar den schouwburg gaan - Eline brengt een vriendin mee. Die vriendin is een aardig meisje, de dochter van een kleermaker, ze zal u wel bevallen.

- Donderdag? had ze gevraagd, - dan heb ik Concertgebouw. Ze wilde tijd winnen, besefte toen nog niet, dat de tijd stil stond en ze aldoor om dat eene starre middelpunt heen moest draaien: het gebeurde, dat de toekomst in zich hield.

- Vrijdagavond dan misschien? er schijnt een merkwaardig stuk te gaan, de recensent sprak van een scherp realiteitsbesef bij een haast Middeleeuwsche vroomheid.

Ze had plotseling toegestemd en hoorde hem zeggen: Dank u, ik hoop dat u wilt komen eten.

Het was nog schemerlicht, nu ze bij haar moeder binnentrad. Ze droeg een zwarte japon van ruwe, glanslooze zijde, die tot op haar voeten hing, en avondschoenen van zilver-lamé zonder hakken. Zoo zacht kwam ze de kamer in, dat ze zei: Ik

ben de eerste vleermuis van dezen avond.

Mevrouw Vogelein had met een antiek gouden armband zitten spelen. Ze nam haar dochter van het hoofd tot de voeten op en trok bijna onmerkbaar met haar schouders. - Waarom laat jij je nieuwe kleeren maken? vroeg ze en er lag een onwil over haar trekken, die Ina deed glimlachen.

- Ik vind dit mooier dan mijn fluweelen jurk en ik voel me er zoo'n beetje ruig in.

De ander hield den armband omhoog.

- Heusch niet, moeder, - kijk, ik draag de broche, die ik van u heb gekregen, toen ik meerderjarig werd. Ze wendde zich naar het licht en boog door in haar knieën. Zoo diepe buiging was voor de moeder niet noodig om de fijne camée te zien, die ze zoo goed kende en eerst later zei ze zichzelf, dat het was geweest, alsof het kind haar zegen vroeg. Ze was klein, maar had op dat oogenblik gemakkelijk haar handen op Ina's hoofd kunnen leggen.

- Je moet het zelf weten, zei ze, het is altijd een mooie armband geweest. - De wrevel in die stem ontging Ina niet en trof haar oor als een wanklank. Ze strekte haar arm uit. - Toe dan maar - zal ik eens mooi zijn vanavond.

Het slot knipte dicht. - En toch, zei de oude vrouw tegen zichzelf - en toch is de vogel nog niet gevangen.

Een half uur later belde Ina aan het huis van de Forblanc's. Toen ze haar mantel had afgelegd en de vestibule inliep, zag ze Eline vlug de breede trap afkomen.

- Ga mee, we hebben nog een oogenblik, Nel is er al. - Uit haar houding en gebaren - ze legde even een hand om Ina's pols - sprak iets beschermends, dat de gast deed glimlachen.

- Is je vinger genezen? vroeg ze - en zal je vanavond voorzichtiger zijn?

Eline's antwoord was een lach. Nu hield ze de kamerdeur open en een ander blond meisje stond op om Ina te begroeten. - Zoo had *ik* willen zijn, ging het door haar heen, zoo groot en lang van trekken. Ze voelde een sterke hand om de hare. Eline bood haar een stoel en zei verontschuldigend: Wij drinken niet, maar wat wil jij hebben?

Ze antwoordde: De aanblik van jelie jonge menschen is me voor het oogenblik genoeg; als er geen jeugd in de wereld was, wat zou dat drukkend zijn! En ze dacht aan het oude, gebogen hoofd van haar moeder, toen die haar den armband om deed.

- Maar je bent zelf nog niet oud, zei Eline, en je moest kleuren dragen. Zwart staat je goed, maar heel teer, porceleinig blauw, of geel dat naar rood zweemt....

Nel viel haar bij en Ina luisterde zwijgend. - Zijn het nu kinderen, die met een pop spelen, dacht ze, of jonge moeders met hun eerste kind? - Misschien kon het één onbewust in het ander herleven.

- Vanavond heb ik mezelf een vleermuis genoemd, zei ze, en jelie bent vlinders.

- Spreid je armen eens uit. - Eline keek aandachtig toe. - Neen, je bent rank en een vleermuis heeft

iets dikkigs - wat jij, Nel, jij studeert biologie.

Nel lachte. - Je leert het al, zei ze; toen, tot Ina gewend: Dat is zoo'n mopje op de club, iets heel onnoozels zeggen en dan iemand van het vak tot getuige roepen. Een cirkel heeft 360 graden, is het niet? - Jij studeert wiskunde, enzoovoort. Maar van de vleermuis is mooi, 'hij heeft iets dikkigs.'

Eline keek verschrikt. - Maar zoo ben ik, het is bij mij de ware onnoozelheid.

De ander knikte haar glimlachend toe. - Dat kan ook voorkomen, maar Bas heeft gezegd, dat je verstand heel goed is.

Nu praatten ze erover, wat Eline zou gaan studeeren. Plotseling zei Ina: Fransch, juist omdat je het Parijsche leven moeilijk heb gevonden. Als nu de taal, de letterkunde, laat ik zeggen: het wezen van dat land je nader komt, dan zal je allerlei gaan begrijpen, wat je vroeger duister is geweest, die jaren in Parijs anders gaan zien en er je voordeel mee doen.

Eline bloosde, - Daar zou ik nooit aan hebben gedacht.

Nel sloeg haar handen om een opgetrokken knie.

- Ik vind het geweldig psychologisch - het lijkt me goed. - Ze spraken er nog over, toen Richard binnen kwam en zwijgend voor Eline boog.

Terwijl ze de trap afliepen, voelde Ina zich onrustig worden. Waar bleef hij, voor wien ze was gekomen? Was het een spelletje, of mocht zij straks Eline adopteeren, terwijl hij met een andere vrouw naar Indië ging? De gedachten hinderden haar en een vaag

gevoel van pijn verzwaarde haar moeheid, Richard schoof de stoelen achteruit en fluisterde zijn jonge meesteres toe, dat haar vader was opgehouden, maar had verzocht, den maaltijd zijn voortgang te doen hebben.

- En als hij niet op tijd voor den schouwburg komt, vroeg Nel, wat dan?

Langzaam zei Eline: Dan gaan wij toch en voelen ons een klein beetje verlaten.

De soep werd rondgediend.

- Zonder je vader, zei Nel, lijkt het overdreven, die prachtig gedekte tafel en al dat licht. Ze hief haar hoofd op, haar oogen waren wijd open en glansden. - Wonderlijk, ging ze voort, want hij is heel eenvoudig.

Haar vriendin antwoordde: Maar om Ina mogen wij toch wel een beetje uithalen.

- Neen, zei Ina glimlachend, mijn aanwezigheid rechtvaardigt dat in haar oogen niet.

Ze praatten er wat op door en lachten. - De gastheer kwam toen al gauw binnen. Zijn bewegingen waren vlug, maar niet haastig. Hij ging meteen zitten, knikte Ina en de beide meisjes toe. - Het spijt me dat ik laat ben, zei hij, ik had niets van uw gezelschap willen missen, maar.... Hij maakte zijn zin niet af. Een andere man, dacht Ina, zou uitvoerig hebben verteld over oponthoud voor gesloten overwegen en zoo. Nel vindt hem eenvoudig; is dat eigenlijk het goede woord voor hem? Misschien heeft ieder mensch een eigen eenvoud, als de kroon op een ge-

rijpt karakter. - Ze bleef zich den heelen avond bewust, dezen man gade te slaan. Ook in den schouwburg keek ze naar hem, zocht hem in de spelers voor zich, wilde flitsend denken, hoe hìj zou doen in hun omstandigheden. Hij was vriendelijk en wellevend, drong zich niet op den voorgrond. Soms dacht ze een kleine onzekerheid in zijn houding te bespeuren, tijdens de pauze, toen Nel Moro geestdriftig haar liefde voor het tooneel bekende en hij een enkele maal opstond om iemand te groeten.

Toen ze den schouwburg uitliepen, zei ze zichzelf: Doet het er wel toe, hoe hij *is?* we kunnen een mensch toch nooit doorgronden, en wanneer dus zijn uitingen me prettig aandoen, of althans niet storen.... Dat laatste vond ze wel zwak en zoo negatief, alsof ze niets groots meer van het leven verwachtte. O, ze wist wel zeker, van dezen man niets groots *te moeten* verwachten! Kwam er nu een lusteloosheid over haar, een wonderlijk gevoel, alsof ze nooit meer zou spreken, nooit meer een woord, dat uit haar hart kwam? Ze hoorde haar gastheer zeggen: Kind, neem jij een taxi, dan breng ik Ina thuis, - en nadat ze de meisjes had gegroet, bood hij haar zijn arm met een ernstigen glimlach, die scheen te beduiden: Ik zie wel, dat je slaapwandelt. Op dat oogenblik dacht ze: Ik kan hem niet liefhebben, maar ik *heb* hem lief. En dit kwam nauwelijks als een openbaring, het schokte haar niet, het was, als had ze het wel al eerder geweten. - Gedurende den rit bleef hij zwijgen. Ze voelde zich telkens bijna

in slaap vallen en werd dan weer gewekt door een lichtflits, of door de gedachte aan zijn schouder, dien ze haast raakte met haar moede hoofd. - Toen ze voor haar huis stonden, vroeg hij: Mag ik nog een oogenblik met u praten, of hebt u liever, dat ik een anderen dag kom?

Die woorden wekten haar tot het leven. - Je hebt me Ina genoemd, zei ze, - als je daarmee wilt voortgaan? - en vond dit voldoende antwoord op zijn vraag. Ze deed de deur voor hem open, liep achter hem de trap op en duizelde een beetje; om niet te vallen, keek ze aandachtig naar zijn bewegende voeten. Een oogenblik later verwonderde ze zich over de herfstasters met hun frissche, lila bloempjes. Ze zijn toch van zoo lang geleden, dacht ze. Toen moest ze eensklaps scherp luisteren, ze begreep dat haar moeder nog op was en wilde zeggen: ga weer weg, hier is geen rust om te praten, en ik ben zoo moe. Maar inplaats daarvan ging ze zitten en voelde, dat hij tegenover haar was. Hij zweeg, - ze vergat haar moeder en er was geen enkel geluid. Dat duurde een paar seconden, toen ontfermde ze zich over hem en keek hem aan. Het was duidelijk, dat hij op dien blik had gewacht, - zijn mond sprong open. - Ik ben vanmiddag in Den Haag geweest, zei hij, - mijn benoeming is nu wel zoo goed als zeker. - Ik heb mijn vrouw verloren, toen ik zesendertig jaar was en heb nooit aan een tweede huwelijk gedacht. Eline heeft me gevraagd: Waarom hertrouwt u niet? - waarschijnlijk uit zelfverweer: ik eischte van haar,

dat ze me zou volgen in mijn nieuwen werkkring.

- Hij aarzelde even. - Ik weet nu, dat dat verkeerd van me was - ik mag vragen, niet eischen. Jou wil ik vragen, of het je niet hinderlijk is wanneer ik tracht.... Hoe moet ik dat zeggen? - er zijn mooie woorden voor - die mag ik, dunkt mij, niet gebruiken. - Hij stond op.

Het drong tot Ina door, dat ze beiden tot het uiterste waren gespannen en dat ze hem moest helpen.

- Ga weer zitten, zei ze, met moeite haar stem vormend; - waarom zou jij die woorden niet mogen gebruiken?

Maar hij vatte haar hand en toen stond ook zij op.

- Bestaat dat dan werkelijk: een vrouw winnen? Ze keken in elkaars oogen. Zijn blik was troebel en dof, meer alsof hij pijn dan ontroering voelde en Ina begreep hem niet. Ze kon niet weten, dat hij verbitterd was door zijn jeugd, door zijn beide oudere broers, die hem in alles hadden overvleugeld en onwillens geknauwd. Geprikkeld en geplaagd, toen hij opgroeide, door de verloochening van hun geboorte, die ze openlijk en glimlachend ten toon spreidden, alsof het ook zielegrootheid kon zijn. Wel werd ze aan den Maandagavond herinnerd, toen ze zoo overmoedig was begonnen met het aanblazen van het vuur - maar wat ze toen hadden gesproken, wist ze nauwelijks meer. En liever wilde ze het slot van dien avond vergeten. Ze had niet mee terug moeten rijden naar zijn huis; ook nu was er een fout begaan - ergens school een vergissing, ze wist niet waar, -

maar zoodra ze alleen bleven, en elkaar trachtten te benaderen, stond er een muur tusschen hen.

- Je moet nu naar huis gaan, zei ze, we zijn alletwee moe. Wil je morgen in den middag bij me komen? - misschien heb ik dan een antwoord op je vraag. Hij nam opnieuw haar hand, drukte er zijn lippen op.

- Je bent onverdiend goed voor me, zei hij - en ging.

Ina trad in haar kamer terug; ze voelde, zich snel te moeten beheerschen: een oogenblik nog en ze zou de stem van haar moeder hooren. In een flits beleefde ze den avond weer, ze zag de jonge, blonde meisjes, die lachend voor Javaansche kinderen een pop aankleedden - die pop was zijzelf - ze zag de heldin van het tooneelstuk, die door een man werd begeerd en vervolgd - die vrouw was zijzelf; ze stond hand in hand met Eline's vader, hij vroeg: Is liefde niet altijd een gift uit genade? - en ze had geen antwoord. - Morgen, had ze gezegd, misschien weet ik het morgen. Eensklaps werd ze stiller, ze dacht aan de vereffening van alle aandoeningen door den slaap.

Nu ging de deur open. - Ja moeder, zei ze rustig - ik kom.

Vóór Charles Forblanc dien middag in zijn auto naar Den Haag reed, had hij tegen Richard gezegd: mijn dochter zal twee gasten aan tafel hebben. - Het eerst kwam Nel Moro, die Richard onder voorbehoud apprecieerde, daar hij haar houding goedkeur-

de, maar nog niet wist, uit welk milieu ze sproot. Wel had hij in het giro-boek van zijn meester den naam opgezocht, maar aan een keuze tusschen H.W. Moro, meester kleermaker en J. Moro, makelaar in effecten, waagde hij zich niet; bovendien was hij niet zeker van de spelling.

Een uur later liet hij juffrouw Vogelein binnen en trok zich na de begroeting tusschen haar en Eline terug, zonder aan zijn trekken eenige uitdrukking te hebben gegeven. - Toch braken er vermoedens in hem los. Hij herinnerde zich den avond, waarop freule Eline haar vinger had gewond; was het mogelijk, dat dit blonde kind intrigeerde? De vraag stellen, was haar beantwoorden. Hm, - hij mocht Eline, maar ook de ander, Ina Vogelein; beiden hadden wat de Engelschen ‘pluck’ noemen. - En zijn meester? Nu kwam er een medelijdende glimlach over zijn gezicht: kleine jongens hadden geen kans tegenover zulke vrouwen. Hij mocht dan hebben opgebeld, dat hij niet op tijd zou zijn en hem in geen geval nageserveerd mocht worden, - zijn smoking lag klaar en hij zou niet te laat durven komen voor den schouwburg.

Het huwelijk zou wel in alle stilte worden voltrokken: de koloniën hoefden niet te weten, dat hun Gouverneur de piano-leerares van zijn dochter trouwde.

In de keuken heerschte de gewone bedrijvigheid van dit uur, het was er licht, warm, geurend en dampig. Hij draaide de plafonnier uit en duwde een ven-

stertje open. De vrouwen waren zijn contrôle gewoon, toch wierp Bertha hem een haastigen blik toe en zei: Dat licht brandde voor jou, maar als je niets te doen hebt, kan het in 't donker. Ze waren ieder in het schijnsel van een eigen lamp bezig, Cato waschte af en Doortje zette koffie. Bertha maakte een kouden schotel op, lette onderwijl op den oven en hield haar pannen in het oog. Richard bewonderde haar rust; natuurlijk kon hij koken, maar meer dan twee borrelende en stoomende pannen tegelijk maakten hem nerveus. Doortje vroeg hem: Is het mocca-stel al klaar? Hij antwoordde: Hoe zou ik daar tijd voor hebben gehad? licht geraakt als steeds tegenover deze vrouw met de onverzorgde tanden. Daar kwam nog bij, dat ze de laatste dagen haar particuliere beslommeringen uitstalde, zoodat hij moest bekennen, zich in haar te hebben vergist: toen hij haar huurde, waren hem ook haar goudbruine oogen niet opgevallen. - En wat er in Cato omging? - Hij voelde lust zijn schouders op te trekken, wat hij zichzelf gewoonlijk niet toestond. - Zeldzaam, dacht hij, zooveel liefde bij het vallen der blâren - wachten wij af, wat daarvan komt. En toen keek hij naar Bertha, die den kleurigen schotel op haar handen droeg. In haar houding lag een onbezorgde vastheid en een rustig zelfvertrouwen. - Wat een vrouw! - hij verlangde meer van haar te weten.

- Ina Vogelein, fluisterde hij haar toe.

Ze trok een komische grimas, maar antwoordde niet.

Nog eens bracht hij de boodschap van zijn meester over: op tijd beginnen en zich niet aan zijn komst storen.

- Nou ja, zei Bertha.

Hij dacht aan het oogenblik, waarop ze alleen zouden zijn - er viel zoo het één en ander te praten - altijd nog, sinds den middag, waarop ze hem over haar ouders had verteld. Zijn vermoeden van toen was waarheid geworden, maar den ernst van een naderend ontslag beseften deze vrouwen blijkbaar niet, verloofden zich, waren vervuld van het eerste liefdes-genot - Cato en Doortje althans.

En toen voelde hij tot zijn verwondering dat Bertha's onaandoenlijkheid hem bijna te groot was. Hij wreef het mocca-stel en het zilver op, liep de keuken uit om tafel te dekken. Zoodra hij terug was, zei Bertha: Maak je buiging voor Eline - het zal haast zeven uur zijn. Ze keek zelden op de klok, maar wist den tijd. Tusschen het tafeldienen door trachtte hij haar te naderen; het lukte hem niet, hoewel hij telkens naast haar stond. Nadat hij de koffie had binnen gebracht, vroeg hij, een beetje te plotseling, wie er dien avond dienst zou doen?

Cato sprak het eerst. Als het eenigszins kon, wilde ze graag vrij zijn. - Het kon Doortje niet schelen, ze zou thuis blijven en goed op de telefoon letten, als Berend bij haar mocht komen.

Richard keek haar niet aan. - Op twee voorwaarden, zei hij, - dat die jonge man heelemaal niet rookt, en om elf uur uit huis weg is.

- Bertha en ik zijn om elf uur terug, voegde hij erbij.

- Gut, zei Bertha.

Doortje knikte ijverig, ze moest Berend dan straks even wenken, hij zou wel in de bocht staan. En de laatste afwasch nam ze ook voor haar rekening.

- Samenwerking is maar alles, zei Bertha laconiek. Ze liep naast Richard de straat op, een half uur later en zweeg onder de eerste stappen. Richard trok aan de mouwen van zijn demi - een Parijsch model - die toch nog wat te kort waren, al had Bertha ze zooveel mogelijk voor hem uitgelegd. - Welke tramlijn? vroeg hij.

Ze keek hem van terzijde aan. - De tram is duur, we kunnen voor veertig cent wel loopen.

- Zoo je wilt, zei hij en dacht opnieuw: wat een vrouw! - Weer zwijgen - hij vond dat wel aardig voor menschen van hun leeftijd en gestalte, maar als het te lang duurde, zou het den indruk kunnen wekken van een lichte verwijdering tusschen hen, iets dat hij moest voorkomen. En of ze zijn vertrouwen wel wist te schatten? - hij ging naast haar en liet haar de vrije hand. Nog stilte. Zij, de vrouw, hoorde het gesprek te openen met een willekeurige opmerking - hij zou het dan in goede banen leiden.

Ze wendde even haar hoofd en vroeg: Heb jij geen ouders meer? - woorden, die hem geruststelden, omdat eruit bleek, dat ze op weg waren naar hetzelfde doel: *haar* ouders. - Neen, zei hij - mijn

vader is boekhouder geweest op een klein, particulier kantoor; er waren drie zoons.

- Van dat kantoor? vroeg ze, trok haar wenkbrauwen op en keek hem met één oog aan.

Hij hield niet van grapjes te zijnen koste en zocht naar een passend antwoord. Bertha ging voort: Ik dacht wel dat je niet juist - hoe moet ik dat zeggen? - niet juist op de schouders stond van je voorgeslacht.

Hij strekte nog eens zijn rug. - Daarop zou ik je uitvoerig kunnen antwoorden, zei hij en zweeg enkele seconden, want er ging hun een gearmd paar voorbij, de vrouw droeg een korte bont-cape en een kanten shawl over haar hoofd.

- Zou je mij niet een arm geven?

- Neen, zei Bertha, je bent grooter dan ik, dat is me ongemakkelijk. Toen stak hij zijn arm door den hare en voelde aan haar houding, dat haar dit lief was. Er steeg een blos naar zijn hoofd, zijn rug werd minder star en het duurde een oogenblik voor hij kon spreken.

- Ik heb geen kantoorbetrekking gewild, zei hij - het werk is geestdoodend. Mijn beide broers zijn op zee, - ook dàt is minder ontwikkelend dan je zoudt denken. Toen ik de kleine som in handen kreeg van mijn vaders versterf, ben ik gaan reizen en heb talen geleerd; om verder te kunnen komen, moest ik zoo nu en dan werk zoeken. Ik ben liftjongen geweest, portier, kellner - perslot ben ik geworden, waartoe ik roeping voelde, dat is huisknecht. Want wat

beteekent het? - iedere goede knecht mag zich meester voelen. Ik sta aan het hoofd van een kleine Dienerschaft, en als dit huis wordt opgeheven, tracht ik carrière te maken. - Bertha, de spotzieke, zelfstandige Bertha, leunde heel licht tegen hem aan. Hij voelde het en ging voort: Misschien gaat Forblanc naar het buitenland, ik heb aan alle mogelijkheden gedacht. Zou jij mee willen? - je kent onze nieuwe meesteres.

Ze schudde haar hoofd. - Nee, ik wil mijn oudjes niet achterlaten. Je zult zien, het zijn goede dwergjes, ze lachen als ik binnenkom.

- Ben je hun eenig kind?

- Ja.

- En - ne - wat heeft je vader gedaan?

- Kranten rondgebracht - moeder ook - maar *zij* had alleen een avondblad. En ze las niet en praatte niet met de menschen, zooals vader, - ze ging ook nog uit werken. Het is wonderlijk, zooals die twee door het leven zijn gescharreld - arm, bij de beesten af, en braaf, en trotsch op hun eenig kind.

Hij liep gearmd met deze vrouw, de dochter van krantenloopers en er was een wirwar van gevoelens in hem. Dàt werk was wel het minste, waarop het volk een liedje maakte. ‘Dan heb ik nog zoo'n ouwe tante, die loopt met krante' langs de straat.’ Hij zag een vrouw voor zich in een langen, valen mantel, haastig voortsjokkend op afgetrapte schoenen, een te zware tasch op haar uitpuilende heup. Toen een

man met een horrelvoet - menschen met een voetgebrek schenen altijd te moeten loopen. - Het was verschrikkelijk - hij kon niet meer terug - en daarbij de onbekommerdheid van Bertha.... Vreemd, - hij *wilde* niet terug, ze steunde, heel licht, op hem, en hij, onmerkbaar, op haar. Duizende paren had hij gearmd zien loopen en had niet geweten hoe dat aanvoelde. Hij kon het zichzelf niet bekennen, maar hier was een tekort in zijn leven. Dat van haar ouders moest natuurlijk geheim blijven.

Haar stap was iets minder nadrukkelijk geworden.

- Schrik je ervan? vroeg ze. - Je hoeft niet mee, hoor, overal is een hoek, waarop je kunt omdraaien.

- Hier - Ze stond stil en wierp haar hoofd in haar nek. Maar doordat hij haar vasthield, kon hij haar sturen, en ze sloegen rechtsom.

- Waar wonen ze?

- Rustenburgerstraat.

- Ik zal niet gauw iets ten kwade zeggen van menschen, die eerlijk hebben gewerkt.

Ze lachte even en daarin hoorde hij de oude Bertha.

- Moeder heeft gewerkt, vader heeft altijd de krant gelezen, - dat nam uren.

- O, zei hij. En toen: heb je veel aan hen ten koste gelegd?

- Aan mijn oudjes? - Dacht je, dat ze radio wilden hebben, of een electrisch fornuis? - niks, hoor. Ze krijgen koffie en koek van me en ereis een wollen deken of een stuk kleeren - anders niet. - En ik betaal de huur.

- Dat kan je gemakkelijk doen, in de Rustenburgerstraat.

- Nou, waar zou jij ze willen laten wonen?

Hij dacht een oogenblik na. - Daar, waar ik graag heen zou loopen.

Ze trok met haar schouders. - Zelfzucht - had ik vooruit kunnen zeggen; moet ik nog eens stil staan op een hoek?

- Om mij niet. - De vreugd van het gearmd loopen overstemde alle gevoelens. - Wanneer trouwen we?

- Hè, zei ze zuchtend, - je wordt bijna een gewoon mensch.

De oude moeder van Bertha kon zoo slecht warm blijven in bed, dat ze haar meeste kleeren aanhield. Ze zat dien avond al in haar onderlijfje op den harden rand, toen ze naar haar sloffen tastte en licht maakte in het keukentje.

- Moedertje, wat scharrel je nou? mompelde haar man, en verwachtte geen antwoord.

Ze zag de gevulde emmers onder den gootsteen staan, het kind had, als alle Vrijdagavonden, het vuile goed in de week gezet. Hoe was het mogelijk, dat ze de kraan niet had gehoord? - Zaterdags kwam Bertha niet, Maandagsavonds deed ze de wasch. - Een trouw schepsel, haar dochter; - als die man het maar verstond....

Ze had tot haar vijf en zestigste jaar kranten rondgebracht en had er geen blik in geslagen. Schrijven

deed ze nooit en soms kwam het haar voor, dat de gedrukte letters opnieuw een geheim voor haar waren geworden - maar ze kon gezichten lezen. Deze Richard was niet slecht. (Hij was een Fries en heette Douwe, maar geen enkele meester wilde een huisknecht van dien naam, zei hij). Goed - Richard. Hij was ook niet dom, en mogelijk niet zoo bekrompen als hij eruit zag, - maar hij had een verkeerden draai in zijn hersens.

Ze kwam terug en vond haar plaatsje. Er was iets jeugdigs in de manier waarop ze zich neerlegde.

- Tja, zei ze - wat vind jij nou?

Zijn lach klonk kinderlijk in het donker. - Jij mag eerst.

Een oogenblik bleef het stil. - Kijk, zei de vrouw toen - je moet het niet te zwaar nemen - er zijn erger dingen - maar ik geloof niet dat die man heelemaal wijs is.

Hij, die jaar-in, jaar-uit de krant had gelezen, antwoordde: Ik dacht wel dat je dit zoudt zeggen.

Ze sperde haar oogen open, in de zachte duisternis kon ze dat zoo behagelijk doen. - Ja - maar wat dacht je? - de wasch staat evengoed in het sop.

- En hij is fatsoenlijk, vulde de ander aan.

Ze praatten nog wat, niet lang, dat waren ze niet gewend, en vielen toen in slaap. Om midden in den nacht gelijktijdig wakker te worden en elkaar te zeggen dat Bertha een goed kind was, aan wie ze gerust een man konden toevertrouwen, zelfs een kwibus als deze Richard.

Zevende hoofdstuk

Suze Lemair stond gebogen over haar muziektasch en glimlachte nog om een luchtig woord, dat haar herinnering al los liet. Ze had een grooten, vlakken mond, een laag voorhoofd, tintelende, grijze oogen, strak, donkerblond haar. Ina wist, deze vrouw van het begin af aan te hebben benijd, maar nu eerst zei ze zichzelf: het is toch om haar uiterlijk, om dat groote, soepele lichaam, dien mond, misschien zelfs om de gebreken van dat sterke gezicht.

Mevrouw Vogelein had er zich eens over verwonderd, dat Ina twee uur had uitgetrokken voor de les aan deze vrouw, terwijl ze tusschen andere lessen hoogstens een kwartier speling liet. Betaalde Suze Lemair meer dan anderen? - Ina was op haar beurt verwonderd. - Neen zei ze, maar Suze is mijn liefste leerling - en dat had ze totop dat oogenblik niet geweten.

De mand met asters stond tusschen hen in, het gele hart van de kleine bloemen was ruig van stuifmeel. Suze keek ernaar en zei: Die man van gisteravond - ze hadden elkaar toegeknikt in den schouwburg - wordt genoemd als Gouverneur Generaal van Indië. - Hoe ze dat wist? - een berichtje in de krant, Vrijdagmorgen.

Ina bleef zwijgen. Er was een uitdrukking van haast pijnlijke aandacht in haar oogen, die de ander niet ontging. Ze nam haar tasch op. - Kom, ik zou

Hans om half twaalf ontmoeten op het Leidscheplein.

- Dan heb je nog wel een oogenblik, zei Ina, - maar haar trekken bleven star. Ze liep naar de deurgordijnen en sloeg haar hand eraan, hoewel ze niet dichter konden. Suze glimlachte flauwtjes.

- Gisteravond heb je naar me gekeken, alsof je zeggen wilde: Weet wat je doet - maar natuurlijk weet ik het *niet*, - en toch staat het te gebeuren. Ze bloosde, de woorden klonken haar tegelijkertijd oprecht en onwaarachtig. Kon het zijn dat ze eerlijker waren, dan ze ooit een eerlijkheid had gekend?

- Meegaan naar Indië, vroeg Suze, als zijn vrouw?

- haar stem was zonder aarzeling. - Waarom niet?

- ik denk, dat je er iets goeds van zult weten te maken.

- Als ik durf, zei Ina en ging op den divan zitten. De ander kwam naast haar en legde even een hand op haar knie.

- Als je durft.... Ze zweeg een oogenblik. - Daarmee kan je alleen bedoelen: Als ik de maatschappelijke positie aandurf.

Ina antwoordde niet.

Er klonk een hoog lachje. - Het is heel erg, ja - baronesse Forblanc. Lieve meid, je weet zoo goed als ik dat het niets beteekent, - ik bedoel: niets dat uitgaat boven de beschaving van het hart, - die je hebt. Al het overige blijft daar onder. Als je in Buitenzorg woont, zal er een major domus zijn, die

je man bij iedere gelegenheid zegt, welke hemdknoopjes en welke das hij moet dragen. Alle uiterlijke étiquette is knechtswetenschap. Dacht je dat *ik* kon tafeldienen, of ook maar dekken? - ik heb een dienstmeisje, dat het totin de puntjes kent. Mijn vader zei altijd: Vermoei je hersens niet met die dingen.

Ina glimlachte. - Zijn huisknecht heeft me geïmponeerd, zei ze.

- Dan is het een goede. Maar de tweede maal lach je hem stilletjes uit, doordat je dan ziet, dat hij versteend is.

Ze lachten nu.

Plotseling stak Suze haar hand uit. - Ik wensch je geluk. - Ze keken elkaar aan - langzaam verhelderden zich Ina's trekken, de laatste schuwheid verdween uit haar oogen. Het was haar of ze voor het eerst den gaven glans van Suze's gezicht in zich opnam.

Een oogenblik later zouden ze afscheid nemen.

- Je komt nog wel op tijd.

- O ja, en als ik Hans een kwartier laat wachten, is het ook niet erg, - dan gaat hij een kopje koffie drinken en heeft iets tegen me.

- Is dat pleizierig?

- Ja, en dat gun ik hem van harte. Nu zal ik komen aanloopen, hij kijkt quasi nonchalant op zijn horloge en verwacht dat ik wat minder zelfverzekerd zal zijn dan gewoonlijk. De Van Marlen's zijn een familie van bankiers en makelaars in effecten, de Lemair's

hooren tot de Rechterlijke Macht. Wat moet een Van Marlen zoo'n licht spottende zelfgenoegzaamheid hebben? - dat past den koopmansstand niet. Begrijp je? - En dan zou Suze Van Marlen hem als een kleine jongen willen behandelen, die heeft opgeschept over ‘thuis’ - maar ze beheerscht zich. We loopen een winkel binnen, ik ginnegap met den bediende, omdat ik me toch tegenover iemand moet uitspelen. Mijn man aarzelt - zal hij het ongepast vinden? dat zou pijnlijk worden. Dan kiest hij de wijste partij en ziet weer de vrouw in me, die alles kan doen, doordat ze een Lemair is. - Maar ik praat teveel; laat me straks wat van joù hooren.

Ze kusten elkaar.

Was moeder onrustig, keek ze even vaak op de klok als zijzelf? De koffietafel was afgeruimd, - het leek haast niet doenlijk, nog langer in deze kamer te zijn. Wat dan te beginnen - piano spelen? - weer voor den spiegel staan en een andere jurk aantrekken? - Toen voelde ze, niet alleen te willen zijn, en dat was zooiets ongewoons, dat ze ervan schrok. Mevrouw Vogelein ging voor het raam zitten, zij liep achter haar aan als een kind. Moeder heeft een breiwerkje, dacht ze, - waarom ik niet? ik zie immers geen kans, den tijd zoek te brengen? - Aan tafel had ze iets verteld over Suze Lemair, maar het gesprek met Suze, hoezeer het haar had bekoord, verbleekte al in haar herinnering. ‘Het eenige zou zijn, dat je de maatschappelijke taak niet aandurft’; -

had Suze niet begrepen, dat ze over het huwelijk wilde praten - niet *willen* begrijpen, misschien? - Eensklaps gloeiden haar wangen. Met een andere vrouw had ze dus willen overleggen, hoe Charles te bedotten zou zijn, ‘als ik durf’. Maar Suze had haar daarvoor gespaard - opzettelijk of onbewust, en praatte argeloos over het fictieve van standsverschil. Ina voelde haar hart kloppen in haar keel; haar handen waren klam. Hoe onvervaard zou ze de vrouw zijn geworden van Leo Frankenvoort en nu.... weifelen en raad zoeken - waartoe was ze gekomen? Ze beet op haar lippen om niet te huilen; - goddank, moeder merkte niets. - En weer, als den vorigen avond, werd ze eensklaps rustiger - ze glimlachte zelfs met haar pijnlijken mond. Neen, uit eerlijkheid twijfelde ze nog aan haar liefde, en zou dat blijven doen, totdat ze niet langer twijfelen kòn. Ze was van eenzelfde moraal als Suze Lemair. Een diepe zucht ontsnapte haar. - Ik heb zoo'n onverzadigd gevoel, zei ze, zullen we nog een appel eten?

Eindelijk keek mevrouw Vogelein op. - Dat is goed, - wil jij schillen?

Nu voelde ze zich veilig als in de schaduw van haar moeder; het bloed vloeide kalm, ze draaide den appel tusschen haar vingers, alsof ze met den aardbol speelde.

- Hoe laat komt hij? vroeg mevrouw Vogelein.
- Wie - Charles? - dat weet ik niet.
- Noem je hem bij zijn naam?
- Sinds gisteravond.

- O - het gaat alles zoo gauw. - Daarop antwoordde haar dochter niet. Toen dit tot haar doordrong, dacht de moeder: misschien is het goed zoo, mocht dit tot niets leiden, dan is het kind nog niet losgewoeld uit het oude leven.

- Suze Lemair gaat vooruit, zei ze, die heeft vanmorgen werkelijk goed gespeeld.

- Ja, dat is wel zoo.

Tot haar voldoening hoorde de oude vrouw blijdschap in Ina's stem.

- Zou jij nog wel eens willen optreden?

Ina schoof haar wat appelpartjes toe; een oogenblik bleef het stil. Toen klonk het bedachtzaam: Ja, ik ben den laatsten tijd met een programma bezig geweest, maar ik zou daar lang over willen werken. Ze praatten er wat op voort, ze meenden beiden op te gaan in het onalledaagsche gesprek, maar toen ze de bel hoorden, wisten ze, op dat geluid te hebben gewacht. Rika kondigde het bezoek aan en sloot stil de deur achter zich.

Langzaam stond Ina op, haar handen schoon vegend aan een zakdoek.

- Wacht niet op me, en denk niet over me, zei ze. De moeder antwoordde niet.

Charles stond naar de mand met asters te kijken.

- Ik heb nieuwe bloemen voor je mee willen brengen, zei hij, maar sinds het me ernst is, gaat dat niet meer zoo gemakkelijk. Dinsdagmorgen had het nog iets van een spel.

Ina keek naar hem; ze wist niet, wat ze had verwacht,

maar deze woorden troffen haar. Hij had ze bijna luchtig, met halve stem gesproken en ook de uitdrukking van zijn gezicht was onzwaar, van een kinderlijke rust en onbevangenheid. Zijn blik volgend, zag ze de meeldraadhoofdjes pralen in het heldere licht.

- Is het geen prachtig weer? vroeg ze.

Hij hief zijn hoofd op. - Ja, zei hij, alsof het lente wordt.

Een oogenblik bleef het stil.

- Jij bent zoo openhartig geweest, misschien door het kijken naar die bloemen (wat is dat geel mooil) - nu wil ik het ook zijn.

- Dat is goed, zei hij ernstig.

Ze haalde diep adem. - Telkens als we binnen vier muren hebben gepraat, is het mislukt. Zouden we nu niet naar buiten kunnen gaan en bijvoorbeeld langs het strand loopen?

- Zeker, - graag, ik heb de auto hier.

Ze glimlachte. - Is de zee er altijd nog?

Hij wist niet of hij haar ontroering begreep, maar glimlachte terug.

Ze had hem uit haar leven verteld, de zee riep vroege herinneringen wakker. Eens was ze een vurig kind geweest, dat haar springtouw door de lucht liet suizen, om de kracht van dat stijgende zwiepgeluid. Aan alles wat ze deed, gaf ze zich ernstig en met volle overgave, maar haar moeder lachte daar wel eens om en dat werd de eerste wanklank van haar

jeugd. Vader streek eens over haar kruin en noemde haar ‘mijn kleine soldaat’. 's Zondags leverden ze veldslagen tegen elkaar, zij en haar broertje waren de Geallieerden. Ze wonnen altijd, maar vader speelde niet minder echt dan zij, en als hij was verslagen, zei hij: Ik hoop een waardige vijand te zijn geweest. Met die woorden, die een verzoenend slot vormden, trad hij terug in zijn eigen sfeer. Veel later pas had die sfeer zijn glans voor haar verloren.

Ze wendde haar hoofd naar de zee, aan de kim waren water en lucht niet meer te onderscheiden door een wolkendichten nevel, maar hooger was de hemel blauw achter een ijl, wit waas. Het schuim van de golven was witter nog en de koele, staalstrakke waterwanden toonden tinten van grijs, groen en grauw. Ze liepen op de strook strand, het laatst door de golven gedrenkt, maar telkens schoot het water verder uit dan ze verwachtten, blijkbaar kwam de vloed op.

- Kan jij je je moeder herinneren? vroeg ze eensklaps.

- Ja, zei Charles, heel goed - en zag toch op dat oogenblik haar beeld niet scherp; hij spande zich in, nu ging het op dat van Vera lijken, een wat matte, bedeesde vrouw. - Ik was twintig jaar, toen ze stierf, dus.... Maar ik heb me laat ontwikkeld. Dat zou pedant kunnen klinken, ik bedoel niet, dat ik nu een zeer ontwikkeld mensch ben, alleen dat ik niet vroeg met zelfkennis ben begonnen en daardoor mijn jeugd vrij onbewust heb doorleefd. Hoewel....

De afstand tusschen hen was iets grooter geworden, Charles zag het niet, het was duidelijk, dat hij zich moeite gaf om te spreken.

- Hoewel? vroeg ze, maar hij ging aan dat woord voorbij. - Wat ik me het best herinner, zijn de broers, André, de oudste en Louis, - ik heb je al eens over hen verteld. Ze scheelden vijftien maanden, maar Louis was vier jaar ouder dan ik, dus: twee groote jongens, en ik, het kleintje. Ook twee knappe jongens, die mij altijd vooruit bleven, - bovendien elkaar aanvulden en versterkten.

Hij zweeg een oogenblik, sprak toen voort over hun vriendschap, waar hij buiten stond, hun studie, hun gezamenlijke reizen. Hij voelde, dit voor het eerst samenvattend en objectief te doen en was verwonderd, dat het eenvoudige relaas hem zoozeer aangreep. Om zijn ontroering te verbergen, liep hij met gebogen hoofd, maar bleef zich Ina's nabijheid duidelijk bewust.

- Maar je moeder, zei ze, en nam zijn arm, - je moeder zal zich toch over je hebben ontfermd?

Hij zag door vochtige oogen de zandkorrels wemelen voor zijn voet.

- Ik herinner het me niet, zei hij.

- En later - je was nog jong, toen je trouwde. Ze spreidde haar vingers uit op zijn arm. - Hoe heette je vrouw?

- Vera Reevaart.

- Dat is een mooie naam, Vera Reevaart - heeft zij je niet die schrale en eenzame jeugd vergoed?

Hij dacht een oogenblik na. - Het is zoo lang geleden, zei hij - mijn huwelijk lijkt verder weg dan mijn jeugd. Laatst heb ik willen bedenken, hoe het was, toen we ons verloofden - met welke woorden ik haar heb gevraagd, en of ik heel gelukkig ben geweest - ik wist het niet meer.

- Maar Charles!

Hij boog zijn hoofd over haar hand. - Daardoor leek het me zoo wonderlijk, dat ik een vrouw zou kunnen winnen.

Ze gingen zwijgend voort. Na een vijftig meter vroeg hij: Dwalen we ook te ver af?

Ina tuurde vooruit. - Ik heb het gevoel, naar Noordwijk te kunnen loopen, zei ze. Dit is mijn hartewensch geweest als kind: op een paard te rijden van Den Helder naar den Hoek van Holland en in de duinen te overnachten met scheepsbeschuit als proviand.

Hij glimlachte. - Je doet me aan Louis denken, die heeft vaak langs het strand gereden. *Ik* verlang nu het meest naar de rust in de duinen. Hij wees naar een lagen top dicht voor hen uit. - Zullen we daar omhoog klimmen? - je wilde toch landwaarts terug, en misschien is er een luw plekje, waar we kunnen zitten.

Een tiental stappen gingen ze zonder spreken, toen zei Ina zonder inleiding: Ik heb soms naar den dood van mijn moeder verlangd, vind je dat erg? - alleen omdat ik wilde, dat er iets zou gebeuren. Ik ben niet zoo'n groote pianiste, dat ik alles kan beleven door de muziek. Soms heb ik gemeend van wel, maar het

vergt een zielskracht, waartoe ik op den duur niet in staat ben.

Hij vergat te antwoorden. Nu moet ik haar zeggen, dat ik haar lief heb, dacht hij, dit is het goede oogenblik, ze heeft mijn arm genomen, ik kan haar niet meer missen.

Langzaam liepen ze naar den voet van het duin en zwegen.

- Straks is het te laat, zei hij zichzelf, onherroepelijk te laat, dan trekt ze haar arm terug. Ik verlies haar meer bij elken stap. Maar hij kon niet, er was iets anders dat hij moest zeggen.

- Ina, jij hebt de vier muren schuldig verklaard en brengt me onder den wijden hemel. - Ik ben een klein mensch. Maandagavond na het concert, toen we waren uitgestapt voor mijn deur - ook toen was het zulk luw, voorjaarsachtig weer - heb ik een oogenblik gemeend, dat ik bevrijd was van wat me altijd omlaag heeft gehouden: de wrok tegen mijn broers. - Hij stond stil en ze nam haar arm terug.

- Neen, sprak hij voort, - dit is niet juist, - ik voelde dien avond maar zoo'n onbestemd, groot geluk. Wel dreef het me in de goede richting, ik begon je over mijn jeugd te praten. Ik heb, meen ik, aangekondigd dat ik openhartig zou zijn, meer dan waartoe ik nog het recht had. Ik ben het niet geweest - vandaar jouw gevoel van mislukking.

Ze waren alleen op het lichte strand, de golven konden hen niet meer bereiken, de trouwe duinenreeks scheidde hen van de menschen.

- En gisteravond heb ik opnieuw een poging gedaan, - je zag het wel, maar kon het niet begrijpen. Mogelijk begrijp ik het zelf nog niet geheel, - maar als je van me houdt, zal je me kunnen helpen. Ik zal niet altijd eerlijk zijn, zooals nu, ik voel het al keeren in me, mijn gedachten worden troebel. Waarom die valsche nederigheid? - zegt een stem in me.

- Ik krijg een van de hoogste posten, ik hoop dat je met me mee wilt gaan naar Indië als mijn vrouw, want ik houd van je.

Ze keken elkaar aan, bijna schrok hij van haar koel onderzoekenden blik. Hij hoorde ook eensklaps weer de zee ruischen en voelde zich op de grens van een uiterste verlatenheid. Daarom hield hij haar blik uit, om nog kans te hebben op warmte en aandacht.

- Weet je het zeker? vroeg ze.

- Ja, heel zeker.

- Zal je geen spijt hebben?

- Ik geloof het niet.

Toen gebeurde het wonder: al haar indrukken smolten samen en stuwden een machtig gevoel in haar omhoog: ze had hem lief. Eén oogenblik benam het haar den adem, haar lippen weken vaneen, haar oogen gingen wijd open. Maar met kleine schokjes kwam haar adem vrij en ze voelde de warmte van haar bloed. Nu legde ze haar handen op zijn schouders en hief haar hoofd naar hem op....

Ze hadden de eerste duinkom bereikt en zaten naast elkaar op een plekje groen. Er was zooveel hards en stekeligs op den bodem, dat Ina met haar vlakke

hand het zitje had afgetast. In de ruige glooiïng aan hun voet overheerschte de grijsgroene duindoorn; de lucht was zoel, de witte meeuwen zeilden boven hun hoofd.

Charles had Ina's hand genomen en speelde met de vingers. - We zullen een ring koopen, zei hij, Vera's ring is me te nauw geworden, ik draag hem sinds jaren niet meer.

- Zijn er meer Reevaart's? vroeg ze - leven haar ouders nog?

- Nee; één zuster, Aleid, woont op het oude buiten. Ik mag Aleid niet. Tenminste....

Ina zag de verzonkenheid van zijn blik. Even liet ze hem ongestoord, toen raakte ze heel licht zijn wang aan met haar lippen.

- Waaraan denk je?

- Daaraan, dat ik telkens aan mijn broers word herinnerd, en dat niet wil - ik wil aan jou denken. Ze glimlachte. - Aan mij - of aan jezelf?

Ze kusten elkaar langen tijd.

Eensklaps zei hij: Ik wil André telegrafeeren.

- Het heeft al in de krant gestaan.

- Wat? mijn benoeming? - een indiscretie van een ambtenaar aan het Departement - die bedoel ik niet. Hij nam haar hoofd tusschen zijn handen.

- Neen, zei hij, voor een man als André is dit meer.

- En Louis? vroeg ze.

- Louis is dood.

- Och, dat wist ik niet.

Hij vertelde. Louis was verdronken in het meer van

Genève; hij was de meest belovende geweest van hen drieën, had een mooie positie bij den Volkenbond. Allerlei geruchten waren opgedoken, hij zou den dood hebben gezocht om een Fransche vrouw, die hem had verlaten, - hij zou een meisje uit het volk hebben liefgehad, dat niets van hem wilde weten. Het was ondenkbaar; Louis had de gestalte en de trekken van een Griekschen god, daarbij was hij vroolijk, hij hield van de menschen. Maar waarom zijn boot moest omslaan en hij zich niet al zwemmende had kunnen redden? - Pas vijf jaar nadien was André overgekomen uit Voor-Indië, een jaar na Vera's dood. Ze hadden samen de graven bezocht, de beklemmende droefheid van dien dag zou hij nooit vergeten. André was hem vreemd geworden, hij had zijn vrouw bij zich, een Hindoesche van hooge geboorte, die hij aanbad. André's droefheid, en dan weer bijna bovenaardsche vreugde om die vrouw - beangstigend. Weer had hij zich de mindere gevoeld, onzeker, geknauwd. En Eline, een kind van negen jaar, glansde van geluk om het vreemde bezoek. Hijzelf had zich een enkele maal - ja, dat kon hij nog voelen - een enkele maal laten betooveren, - door de verzadigde rust van die vrouw, of door hun altijd aanwezige liefde. Maar dan had hem weer een blik van zijn broer getroffen, die hem buitensloot en bezeerde, zoodat hij wegliep uit zijn eigen huis. Hij zweeg en boog het hoofd.

Ina keek naar het korte, grijze haar bij zijn slaap. Ze voelde een ontferming, te groot dan dat ze hem had

kunnen aanraken. - Ik denk, zei ze, en zat roerloos, - ik denk, dat je dien blik verkeerd hebt gelezen. Hij heeft je willen binnensluiten, misschien ook om vergiffenis vragen voor wat hij je onbewust heeft aangedaan in je jeugd. Er is soms veel voor noodig, elkaar te verstaan.

Ze dorst niet naar hem kijken en het bleef een oogenblik stil. Toen zei hij: Ina! - dat klonk als een roep en ze sloeg haar oogen naar hem op. Zijn gezicht droeg de naakte trekken van zijn ziel.

- Wil je me, altijd, deze dingen blijven zeggen?

Ze antwoordde en kon haar stem nauwelijks doen aanslaan: Iedere vraag beteekent: houd je van me? - ook deze.

Hij tilde zijn kin wat op, zijn mond bewoog niet meer, maar ze begreep hem.

- Ja, zei ze, ik houd van je.

Ze zaten los van elkaar en zochten geen aanraking. Ina dacht: Ik had ook kunnen zeggen: Ik houd van het leven. Mag dat hetzelfde zijn? Ze wist het niet, maar voelde zich gerust.

En de man naast haar dacht: Dit heb ik vroeger niet gekend, zoo niet, ik ben ouder geworden en ben gegroeid, - goddank, - André zal het moeten erkennen. Nu sloeg hij zijn arm om haar heen.

Wat later kwam hij nog eens terug op het telegram, ze zouden het in Haarlem kunnen versturen - neen, hij was niet zeker van het adres.

Ina zei en keek naar een bloedroode vlek tusschen het groen van den bodem: Iedere man kan trou-

wen, maar niet ieder wordt Gouverneur van Indië. Ze stond op en zag dat het bladeren van een braam waren, die zoo rood kleurden. Meteen viel haar blik op een groote rijpe vrucht. - Charles, zei ze, kom mee, nu gaan we bramen zoeken - en stak de eerste tusschen zijn lippen. - Hier, - je krijgt er geen blauwe tanden van. Heb je eigenlijk een valsch gebit?

- Welnee, zei hij - ik ben pas zes en veertig.

Daar lachte ze schaterend om. - Ik vind wel dat ik mag weten wat er echt aan je is.

Hij schrok niet van die woorden. - En ik zou willen weten - duizend dingen van jou.

Ze bukte zich en trok een rank weg, die in haar rok haakte.

- O, aan die duizend dingen zijn we nog niet toe. Maar eensklaps stond ze roerloos. - Weet je dat dit onze laatste herfst is, voorloopig? kijk naar al die kleuren, en naar die verrukkelijk lichte hemel, blauw, met een ijl waas erover. Hier - is er ook duindoorn in Indië? Aan de struiken dichtbij zag ze de gele bessen, bolrond, gespannen, een overvloed ervan, die toch verderop voor het oog ging verloren.

Hij nam haar arm, en liep zachtjes met haar voort.

- We zullen het wel goed hebben, daarginds. Eerst de reis. - Hij voelde een schok door zich heen gaan.

- Misschien kunnen we André opzoeken, als je gauw klaar kunt zijn hier in Holland - dan reizen we bijvoorbeeld het eerste stuk over land en nemen een boot naar Calcutta.

Ze lachte en leunde achterover om hem te doen

stilstaan. - Charles, het volgende oogenblik zullen we vliegen; maar ik ben nog hier, geniet toch van den dag. Kijk, dit ééne takje wil ik meenemen. Ze brak een twijgje af met de vierkante, geribde vruchtjes van het kardinaals-hoedje. Dat staat daar maar, en heeft een kleur.... Charles, ik denk ineens: Mag ik mijn piano meenemen? Ze deden enkele stappen in de richting van het dorp.

- Natuurlijk, zei hij, die kan dan regelrecht gaan, met andere bagage. - Maar....

- Maar? - ik weet het al: dit instrument is niet op de tropen gemaakt. We geven het aan Eline, en als we terugkomen....

- Ja, zei hij.

Toen stond ze opnieuw stil, ditmaal bij een troepje rechtopstaand verdroogde, zilverwitte distels. Ze voelde haar oogen vochtig worden. - Is Eline erop voorbereid, dat ze - dat ze - alleen - -

- Dat ze niet meegaat, bedoel je?

De distels deden haar aan jonge meisjes denken, achter gelaten, vergeten, en die nu heelemaal waren vergrijsd en ingedroogd, - maar dat was dwaasheid, natuurlijk.

- Ja, hoorde ze hem zeggen, ik heb haar voorbereid; het klonk niet heel vast.

- Misschien zouden we haar kunnen meenemen totaan je broer.

- Nee, zei hij - het is onze huwelijksreis.

Ze antwoordde niet, keek nog eenmaal naar de ongebogen, verstarde bloemen.

- Weet het kind dat wij samen zijn?

- Ja.

En terwijl ze overwoog, dathet voor Eline waarschijnlijk beter was, inHolland te blijven, bukte ze naar een zwaar neerhangende tros rijpe bramen. - De vruchten die je zelf plukt, zijn het zoetst, zei ze, en bood ze hem aan in haar holle hand.

Hij zei: een vrouw - een goede vrouw - blijft altijd een kind.

Ze aten om beurten uit haar hand. En toen slaakte ze een kreet, omdat ze, een tak met roestbruine bladeren wegbuigend, een ladder ontdekte in haar kous. - Mijn mooiste kousen!

Hij glimlachte. - We zullen wel een heelen dag in functie moeten zijn, voor we een nieuw paar hebben verdiend.

Ze hief haar hoofd naar hem op. - Zou deze dag niet kunnen meetellen? - Hij kuste haar. Even later ging ze voort: Voor mijn gevoel heb ik vandaag hard gewerkt, vanmorgen les gegeven, en toen -had ik wel achter moeders rokken willen kruipen uit angst dat je niet zoudt komen.

- Maar ik snakte ernaar, om te komen. Hoor eens, je bent de mooiste vrouw die ik ken.

Hij zag haar oogen glanzen. - Nee, zei ze, je schoonzuster is mooier. Gaan we naar haar toe?

Dat klonk uitdagend, zoodat hij antwoordde: Ik ben niet bang, we zullen zèker gaan.

Nu legde ze haar hand op zijn arm. - Ik wil alles onthouden, zei ze; iedere blik en ieder woord, -

en het beeld van de duinen. Kijk die parmantige liguster met zijn zwarte bessen. Charles, hoe mooi is de wereld?

Hij antwoordde: Zoo mooi als wij kunnen zien.

- Hm, zei ze nadenkend - nu gaan wij dus uit om te kijken.

Maar een oogenblik later sprak ze over hun beider werk in Indië. Misschien zou ze geen piano hebben, daarginds, liet ze de Westersche klanken los, om het Oosten beter te kunnen hooren. En met echte nederigheid wilde ze Javaansche vorstinnen ontvangen, vrouwen in sarong en kabaai, die alleen in hun loop al meer adel hadden, dan een Westerling in al zijn uitingen tesamen. - En, zei ze, uit eerbied voor de hoogen, zal je door en door democratisch moeten regeeren.

Hij dacht dat Louis, die was omgekomen, iets dergelijks had kunnen zeggen, en verlangde plotseling, al zijn tijd te besteden aan de voorbereiding tot zijn taak. Of misschien hoefde hij enkel Ina's woorden te toetsen. Neen, hij zou allereerst het proefschrift van Louis bestudeeren.

Hij ademde diep. - Ina, vroeg hij, mag ik jou het één en ander overlaten, ik bedoel: alle beslommeringen van ons vertrek, en - hij glimlachte - en van ons huwelijk? Wees niet boos, dat ik dit zeg, maar het is immers een nietige ceremonie (hij zocht naar zijn woorden) vergeleken bij wat er werkelijk met ons gebeurt. Een afspraakje met het Stadhuis, en plaatsen reserveeren op een boot - maar ik weet

niet: kan jij gauw van je lessen af?

Ze zag rijpe bramen, maar plukte niet meer, de hemel werd rood in het Westen. Haar woorden kwamen langzaam. - Anderen zou ze blij kunnen maken met haar lessen - een enkele hield ze aan -maar hij kon op haar rekenen, ze zou geen tijd verdoen. Gaf hij haar twee maanden? - ze zou in twee dagen haar koffers kunnen pakken.

En toen boog ze haar hoofd en dacht aan haar jeugd - dacht aan die eerste jaren van zelfstandige studie, toen de leerlingen begonnen te komen, en ze hoopvolle brieven schreef aan Leo Frankenvoort. Sindsdien was ze een harde vrouw geworden, om in deze wereld mee te kunnen - en nu? Ze wist maar één ding: dat ze hem wilde lief hebben.

Nog eenmaal stond ze stil op een duintop en blikte naar de zee. De zon was achter de wolken, de hemel boven de kim had teere tinten van violet en rood. De groote watermassa's bewogen machtig, deinden, stormden aan op de kust, verloren hun kracht en lieten een handvol rillend schuim liggen. Eerder dan ze had gehoopt, waren ze terug in het dorp. Twee kleine jongens schopten tegen de banden van de auto, en liepen hard weg, toen ze menschen zagen komen. Hier en daar brandde al een lamp.

- En nu, zei Charles, gaan we winkelen.

Achtste hoofdstuk

Eline werd wakker uit een middagslaapje en zag met vreugde dat de schemering viel. Ze hoorde tot hen, die uit levensbegeerte den tijd zouden willen voortjagen, maar was te jong om dit te weten. Op den schoorsteenmantel stonden pauweveeren in een slank vaasje van ingelegd émail, dat oom André eens had gestuurd. Ze keek ernaar en voelde de loomheid van den slaap nog in zich. Waar oom André woonde, leefden de pauwen in het wild. Zou ze dat land graag zien? - het was heel groot, oom André reisde maar en ook zijn vrouw en kinderen bleven nooit lang op één plaats. - Er is een sterke geest voornoodig, had papa eens gezegd, omcosmopoliette zijn. - Hij zou nu wel met Ina reizen, zijzelf had geweigerd, mee te gaan. Eén oogenblik had ze zich tegen zijn zelfzucht verzet, en nu zou ze alleen moeten achterblijven. Was ze jaloersch? neen, verdrietig, omdat Nel Moro haar niet noodig had. Wat deed ze ook uit te stappen, gisteravond, en Nel achterna, die paar meter totaan de voordeur?

- Ik ga pitten, zei Nel, - morgen wil ik wat kunnen uitvoeren. Tot ziens en bedankt voor nou en nog ereis. - De deur sloeg dicht. Ze had de taxi betaald en was naar huis geloopen. Gek, dat ze toen korte Fransche zinnen had gemompeld, woorden van vroeger, uit dat laatste, moeilijke jaar in Parijs. Misschien had dat jaar teveel van haar krachten gevergd, -ze zou zoo broos worden als haar moeder en ook

jong sterven. Dan was er niemand, die om haar treurde. Oom André zou haar doodsbericht in de hand houden en zeggen: Ach - anders niet. En tante Aleid.... Tante Aleid was de eenige zuster van haar moeder en woonde nog op het oude buiten bij den Harenerberg. Ze had er willen logeeren, dit voorjaar, toen papa naar Parijs ging, maar haar brief bleef onbeantwoord. Later bleek, dat tante Aleid in Kopenhagen was geweest met haar buurman. - Een oude vrouw, - had papa gemompeld, wier pogingen in haar jeugd hebben gefaald. 'Pogingen' - een stuitend woord. - Nu werd het al bijna donker om haar heen, zacht glom nog het goud op een boekenrug in de open kast. Daar stonden tien deelen Goethe, karmozijn-rood gebonden en zes deelen Shakespeare in mosgroenen band. Ze kende haar boeken alleen van uiterlijk - en dat zou wel zoo blijven. Vanmorgen, juist toen ze haar oude Fransche grammatica had klaar gelegd, kwam papa bij haar binnen. Hij knikte haastig naar het boek, nam het niet op, vroeg haar niets. - Jij studeert, zei hij, - dat is een goed ding. Ik.... doe naar je wensch en hoop te hertrouwen, zoo mogelijk nog dit jaar; jijzelf hebt me als het ware deze vrouw toegevoerd.

En nog meer had hij gezegd, natuurlijk ook iets over geheimhouding. Het was zoo vreemd, dat ze niet blij kon zijn om Ina. Was het Ina nog, die nu de vrouw zou worden van haar vader? Wat wist ze van de menschen? Hield papa van muziek, hield hij

van reizen, zou hij als Gouverneur Generaal zijn werk prettig vinden? - En zou hij Ina werkelijk kunnen liefhebben, zooals oom André zijn vrouw lief had? - Even trok ze haar wenkbrauwen op. Was dit niet een sprookje, dat ze zichzelf had verteld, over de liefde, die meer was dan liefde tusschen oom André en die voorname, Hindoesche vrouw? - Neen, ze had het gezien in hun houding en de uitdrukking van hun gezicht. En papa had gezegd: Goddank is André zichzelf gebleven - woorden, die ze niet had begrepen en toch onthouden. Plotseling trapte ze ongeduldig met haar voeten. O, het waren domme woorden, dat wist ze wel!

Het Chineesche vaasje was mooi. De dingen stonden als altijd en waren toch meer bezield dan anders - de pauweveeren trilden in de opstijgende warme lucht. Ze moest opstaan en iets gaan doen, ze zou zichzelf in een soort zwijmel brengen en waarmee? - door aan de liefde te denken, die menschen voor elkaar konden voelen? Een warme blos brandde in haar wangen, - neen, ze zou niet bleek worden en sterven, als haar moeder.

De deur ging open en Richard kwam binnen. Even liet hij zijn oogen wennen aan de duisternis.

- Freule Eline, uw vader heeft opgebeld, hij zal om zeven uur niet thuis zijn. Ik moest u van hem groeten. Ze keek verwonderd bij die laatste woorden en glimlachte. Richard liep onhoorbaar weg. - Ik moest u van hem groeten - dat was niets voor papa! - En dat ze nu ineens kon lachen!

Een oogenblik later stond ze voor de telefoon, mikte al op de schijf, maar trok haar vinger terug. Ze zou een mannestem hooren: Met de kleermakerij Moro - en dan moest ze haar naam noemen. Bas had haar verteld, dat het meestal de knoopsgatenmaker was, die naar de telefoon liep. - Vooruit, - ze zou Lientje Dong zeggen, als lang geleden. -Maar ze hoorde: Henk Moro, en zei: met Eline. Het was rumoerig daar in huis, nu kwam er nog de roep bij om Nel, die een verre galm werd en wegstierf.

- Do-do, zei Nel - bij jou eten? kind, ik eet iederen dag bij je, waarom kom jij niet hier? Bas kan je halen, die tuft vandaag in een oude Chevrolet rond met het rijbewijs van een ander, ééne Jan van Manen, - maar het is vrij safe, zegt hij. - Ja, hij staat juist voor de deur, ik zal hem sturen, maar dan moet ik gauw zijn. Dag!

Eline bleef besluiteloos staan, den hoorn nog in haar hand. Had ze dit gewild, bij de Moro's eten en geen tijd hebben om te denken? Maar ze ademde diep en voelde het leven zwellen in haar borst. De lichte zwijmel was er nog en dreef haar voort. Ze liep de gang in en opende de keukendeur. Bertha stond voor het fornuis en had haar niet kunnen zien, maar vroeg, langzaam haar hoofd omwendend: Freule Eline, hebt u een boodschap? - Links, aan de tafel, zat een vrouw met hoed en mantel, strak en vergeeld van trekken. Eline's blik schampte op haar af. - Papa komt niet thuis, zei ze, - daarom ga ik ook maar weg.

Bertha knikte. - U hebt gelijk, - ik zal het Richard zeggen.

Maar nu begon de vrouw te spreken. Ze was juffrouw Versterk, de weduwe van den timmerwinkel, de moeder van Doortje. In dit huis was genoeg personeel, maar een meester scheen er niet te zijn. De bedienden deden naar eigen goeddunken, verloofden zich, gingenuit. Ze was blij nutocheenseen jonge meesteres te zien. Zij, in haar eenvoudige fatsoen, had zich de dienstbetrekking van haar dochter wel anders voorgesteld - de banden in dit huis waren losjes gelegd. Kijk, zij had in geen kwaad willen gelooven, al had haar man zaliger haar nòg zoo gewaarschuwd. De grooten der aarde, zei hij, sluiten de cirkel, ze reiken hun hand aan de allergeringsten - niet in broederlijke hulp - misschien wel eens onder dien schijn - maar naar waarheid in de zonde. Haar dochter, haar Doortje, in wie nooit één steek was gevallen, had het aangelegd met een pauper, die zijn handen niet had leeren gebruiken. En dat was nog niet het ergste, maar heulen met den vijand - dat mocht ze gerust zeggen. Een kamertje had den ze gehuurd bij dat mensch, haar stiefzuster, een vrouw die in haar jeugd een misstap had begaan. Het oordeel was hun niet gegeven, maar je trok je eigen bloed toch van zoo'n schepsel weg. - Een kamertje - waarschijnlijk was ze er op dit oogenblik, want ze had vrij gemoogd - niet van haar meester, die mogelijk niet bestond - maar er was een andere meester, Richard met name.

God-zelf zou richten over dit huis....

Er werd aan de deur gemorreld, die van de keuken naar het plaatsje voerde; Cato sprong toe en liet een jongen man binnen. - Nu zal het misschien ophouden, dacht Eline, - ik wil weg, maar heb niet gekund.

- Ze zag een paar onverschrokken oogen op zich gericht, de jonge man kwam nader en stak zijn hand uit.

- Van Vliet, zei hij; Cato gaf de haastige inlichting: mijn verloofde.

Juffrouw Versterk lachte smalend. - We zijn hier allemaal verloofd, hé? - in een groot huis kan veel gebeuren, - maar de ‘kamertjes’ zijn hier waarschijnlijk te mooi en te duur voor jelui slag.

Plotseling draaide Bertha zich om en maakte het gebaar van mouwen opstroopen. - Welja, zei ze, - nou gaat u eruit, door de achterdeur; Van Vliet, help eens!

Op dat oogenblik werd er gebeld. Doortje's moeder kneep haar lippen samen. - Ik zal gaan als het mij past, zei ze.

- Pardon, zei Van Vliet en stak zijn handen onder haar oksels.

De vrouw gaf een gil. Haastig deed Eline de deur open en vluchtte. Richard wist een botsing met haar nog juist te voorkomen. Zijn gezicht was strak als gewoonlijk, toch zag Eline aan hem, dat hij den gil had gehoord. - Mijnheer Moro voor u, zei hij, en hield de deur van den salon voor haar open.

- Hallo! zei Bas en toen: Wat scheelt jou?

Het was haar ingevallen, dat ze geen woord had ge-

zegd tegen de moeder van Doortje en dat die vrouw iets heel leelijks had bedoeld. Dat Doortje blijkbaar uit was, en haar vader met Ina.... en zijzelf was gevlucht.

- Niets, zei ze - kan je nog vijf minuten op me wachten?

Hij trok met zijn schouders. - Als het niet anders gaat - ik had gehoopt dat je al op de stoep zoudt zitten. Wasch dan gauw je handen en kom.

De eetkamer van de familie Moro lag in het sousterrain. Een zware tafel van blank gevernist hout was met zijn korten kant onder het lage raam geschoven, een dressoir van hetzelfde hout, met verchroomd ijzeren knoppen, stond tegen den langen wand. De stoelen hadden touwen zittingen. Boven de tafel brandde een langwerpige, matglazen plafondlamp. Nog was er een boekenrek, een laag tafeltje waarop een vaas met rozen stond en een ouderwetsche driehoekskast van glimmend notenhout.

- Welkom, zei mevrouw Moro. Eline kreeg een stoel naast den vader. Links zaten Nel en Bas, tegenover haar Henk en de moeder.

- We hebben gekibbeld, er waren twee partijen, de één wilde: doen zooals wij doen, de ander wilde de gast zoo goed mogelijk ontvangen. Bedien je, - de eerste partij heeft gezegevierd. Daarenboven een Eintopfgericht: bruineboonensoep, - maar Nel heeft een pudding gemaakt.

Moesten jelie die auto hierheen *duwen,* vroeg Nel nadrukkelijk; - het duurde zoo lang.

Bas schamplachte. - Die wagen suist door de wereld, maar er is de afgemetenheid van Richard.

- En ik heb laten wachten, vulde Eline aan - het spijt me.

Mevrouw Moro knikte haar toe. - Als je maar geen spijt hebt van je komst. Er straalde een zoo natuurlijke liefde van haar uit, dat Eline erdoor ontroerde. Het was haar alsof ze met den eersten lepel warme, kruidige soep een blijdschap indronk, waarnaar ze had gedorst. - Het gesprek werd levendig en algemeen, alleen Henk en zijn vader zwegen, hoewel ze luisterden en glimlachten. De tafel was niet gedekt, onder elk bord lag een matje van dik garen gehaakt. Ieder hield zijn bord bij en liet zich door de moeder bedienen.

- De gast moet meer eten - of smaakt het niet? Het waren de eerste woorden, die Eline van den vader hoorde. Ze wendde haar hoofd naar hem om en keek in zijn peinzende, lichte oogen.

- Het is heerlijk, maar ik heb heusch genoeg. Bent u eigenlijk een Hollander? Het had haar getroffen, dat hij zonder Duitsch accent sprak.

- Neen, zei hij - nog een Duitscher. Zullen we ons laten naturaliseeren? ook hierover zijn de meeningen verdeeld en eigenlijk is het dezelfde kwestie van daarstraks: zijn die wij zijn of.... Hij brak af, een handgebaar maakte zijn twijfel nog duidelijker.

Nadenkend zei de moeder: Als het maar niet zoo belangrijk was. Eline zag haar oogen klein trekken, maar meteen daarop een glimlach komen om haar

mond. - Jij nog soep? - je krijgt weer een blosje, zeker was je koud geworden onderweg.

- Het is juist de vraag, wat wij zijn, begon Bas.

- Nee, zei Nel en weer klonk haar stem hoog en nadrukkelijk, - het is de vraag, wat wij zullen worden.

- Goed, als je onder 'ons' wij drieën verstaat. Vader en moeder worden niet meer, Henk misschien ook niet - - en jij bent een vrouw. Maar de gemiddelde man wil meedoen aan de regeering van zijn land - dat geeft een prettig gevoel van volheid, net als bruineboonensoep.

Henk sloeg zijn oogen op. - Een volheid, die mij te machtig is.

- Natuurlijk, jij bent ver onder het gemiddelde, - maar ik.... Hij trok zijn mond breed. - Als ik me Hollander voel, wil ik hier iets in de melk te brokken hebben en tegen den tijd dat ik volwassen zoons heb, moet er veel zijn veranderd in de Grondwet.

- Je kunt hard schreeuwen, zei Henk, maar ik ben bang, dat niemand je zal hooren.

- De misteekeningen in de grondwet, Sebastiaan, laten zich niet licht uitvlakken, zei de vader.

- Kinderen, is dit een tafelgesprek? Nel schoof haar stoel achteruit. - Ik stel voor dat we pudding eten. Eline keek van den één naar den ander. Ze wilde Nel beduiden, dat het gesprek haar lief was, wilde Henk aanmoedigen en Bas minder haastig doen spreken, en het allermeest wilde ze den zorgelijken trek

begrijpen om den mond van mevrouw Moro. Dat gezicht was veranderd door dien trek, de mond hing scheef en er was iets blikkerends in de oogen.

- Niemand meer soep? - mag ik dan de borden? Een oogenblik bleef het stil, toen zei de vader naar Eline gewend: Dit is een standaard-gesprek, maar ieder half jaar wordt het dringender, doordat de spanning in de wereld toeneemt. Ik zou Hollander willen zijn uit erkentelijkheid aan het land, waar ik woon, - maar mijn vrouw zou er iets door verliezen, een illusie.... of ik weet niet wat.

- Ik ben een Duitsche, - zei de moeder, - mijn land en mijn volk zijn groot, en mijn taal - - Ze wachtte even, zei toen met een vagen glimlach: 'Du glaubst es kaum, wie gut es klang'.

Eline voelde zich beklemd - Zoo zijn we nu, zei Nel, dwaze emigranten. Het klonk bits en verontschuldigend tegelijk.

De dessertbordjes werden doorgegeven.

- Neen, zei Henk, *wij* zijn nooit weggetrokken, maar ik vind het goed zoo: vreemdeling zijn in het land, waar ik ben geboren. En later, als onze kindederen Hollanders zullen zijn geworden, moeten ze weer voort. Nooit te lang blijven en nergens grond koopen, dan kom je niet in de verleiding, dien grond te willen verdedigen.

- Te làten verdedigen, zei de vader, - door de bezitloozen.

Nel probeerde te lachen. - Nu gaan jelie mijn pudding eten zonder tong of gehemelte.

Eline vroeg en hoorde hoe wankel haar stem klonk: Hoe heb jij leeren koken, Nel?

- Och, door het te doen. Vroeger deden we alles zelf, maar toen is moeder zoo ziek geweest; we hebben pas sinds twee jaar een dienstmeisje.

- Pas op, zei Bas, als die haar valsche schaamte overwint, krijg je wat te hooren.

Nel tilde haar blozende gezicht op. - Die *heb* ik overwonnen, Eline heeft bij ons geslapen.

Mevrouw Moro glimlachte. - Je bedoelt: ze heeft een Zondagmorgen meegemaakt om mijn bed.

Haar gezicht was nu even rimpeloos en jong, als toen Eline het voor het eerst had gezien. - Ze praatten plotseling over de pudding, die geprolongeerd moest worden, volgens Bas, toegang in kelen boven de achttien jaar, van wege de onzedelijke maresquin.

Eline overwoog de woorden: Mijn vader is diplomaat, maar hij spreekt nooit over de spanning in de wereld. Ze uitte die woorden niet, nog maar half bewust hoorde ze, dat er een wanklank door zou ontstaan in dezen kring. En toen drong het tot haar door, dat de scheiding, die ze maakte, geen maatschappelijke was, ook geen intellectueele, maar een veel diepere. Deze ‘kring’ .... Het is de vraag, wat wij zijn, had Bas gezegd, en Nel had verbeterd: wat wij zullen worden. En Henk....

- Waar denk je aan, lieve meid? vroeg mevrouw Moro.

Eline keek op. - Ik wou dat u verder praatte, zei

ze en bloosde diep, - ik ben het niet gewend, thuis praat niemand met me.

- Wist ik wel, mompelde Bas.

De oogen van de moeder hadden weer hun zorgelijk waas. - Je hoort het, zei ze, wij vertellen niet altijd de sprookjes van vroeger, - er is een toekomst, die ons naar den strot wil grijpen.

Eline sloeg haar oogen neer. - Maar vindt u, dat een volk zich niet moest verdedigen?

- Dat moet je aan Henk vragen, die is onze antimilitarist.

- God, zei de jongen, dat het gezegd moet worden in ons eigen huis - verdedigen - ja, maar niet met wapenen.

Eline voelde zich uitgestooten.

Rustig zei de heer Moro: zie het ‘eigen huis’ toch niet zoo groot, - de wereld verhongert immers aan zijn wapenen.

- Ik kan niet anders, klonk het een beetje schor, het eigen innerlijk is toch grooter dan de wereld.

Er viel een stilte. Zwijgend verdeelde mevrouw Moro de overgebleven pudding. - Na een oogen-blik stond Henk op en liep de kamer uit.

Met dunne stem zei Eline: Ik heb hem niet willen kwetsen.

Bas sloeg met zijn vuist op tafel. - Hij is onbeschoft - bovendien, wat een zwakheid, om zoo gauw ontroerd te zijn, hij zal werkelijk meer moeten eten.

- Houd jij nou eens je mond, zei Nel.

De vader glimlachte flauwtjes. - Kinderen, kunnen wij nog altijd geen gast hebben?

Er werd bepaald, dat de beide jongens zouden afwasschen; Nel droeg het gebruikte servies naar de keuken. Toen ze weer kwam, vroeg ze Eline, met haar mee naar buiten te gaan, dan kon de kamer luchten. Haar bewegingen waren zoo rap, als hield ze het in huis niet langer uit; zonder hoed liep ze de straat op. Eline, die van terzijde naar haar keek, zag dat ze het hoofd in den nek had geworpen als om zooveel mogelijk den avondwind op te vangen. De spieren van haar gezicht bewogen. Eline wachtte of ze spreken zou.

- Je weet niet, hoe het bij ons kan stormen, zei ze, - dit was nog maar een voorspel, en misschien barst de wereld gauw uit elkaar. Dan zullen we het leven niet meer kennen, en we moesten toch zoo ongeveer volwassen zijn. Ze trok haar wijden mantel dichter om zich heen. - Ik heb er angst voor. Dikwijls denk ik, dat ik mijn studie moest opgeven -of liever.... Ze zocht naar woorden - dikwijls voel ik me afvallig, gebroken, moedeloos. Ik heb biologie willen studeeren, om te weten hoe op deze aarde de mensch is ontstaan; ‘thuis’ is de eerbied voor den mensch me ingegoten. Je zoudt kunnen zeggen dat ik niet objectief tegenover mijn studie sta, want ik heb van tevoren het einddoel bepaald - en zelfs de drijfkracht.

Ze zweeg een oogenblik. - Ja, zei ze toen, en knikte met groote bewegingen - het is heel goed mo-

gelijk, dat ik schipbreuk lijd - een zuivere wetenschap verdraagt geen vooropgezette uitkomsten. De mensch is de kroon der schepping - ze stootte een schamper lachje uit. Als de kroon valsch blijkt te zijn, hoe zal ik dan de kracht opbrengen tot het bestudeeren van zijn wording?

Weer zweeg ze, - er liepen menschen voorbij.

- Ik weet wel, dat we moeten volhouden, maar Bas praat te veel - dat maakt me zoo wanhopig en dan ga ik het zelf ook doen. Je moest eigenlijk niet naar me luisteren. En toch - er zijn menschen, die me beschamen, een paar van mijn professoren - en Henk. De onverstoorbare rust, waarmee ze werken, de diepte van aandacht - en - en iets anders nog, de aanvaarding - neen, de bereidheid tot iedere uitkomst. Zooals Henk kan opkijken en zeggen: Oo - langgerekt en - bescheiden - dat is wijsheid. Ze liep zoo hard, dat Eline haar nauwelijks kon bijhouden.

- Jij bent niet verwend door een gezin, ging ze voort en schudde even met haar hoofd, - wij hebben het misschien te goed gehad. Tot mijn zestiende jaar wel heb ik gedacht: Later is het net als nu, alleen ben *ik* dan de moeder. Dat was kinderachtig en bekrompen. Nu is er wrijving en opstandigheid genoeg, dat wil zeggen: moeder paait me telkens weer met haar verhalen en toch deins ik terug voor een leven, dat altijd omkijkt naar zijn jeugd. Er verstart iets in ons bij iederen blik terug - ik wil soepel blijven en bruikbaar zijn voor de toekomst, - hoe

ook die toekomst zal zijn. Begrijp je? - Ze klemde haar hand om Eline's arm. Jij bent tenminste eerlijk, - je zegt niets, als je je verwondert. Ga mee, het is Zaterdagavond, dan koop ik wat voor moeder.

- Doe je dat altijd? Ze bleven staan voor een bloemenwinkel.

- Eens kijken. Verleden week.... zijn we samen thuis gekomen in den morgen - weet je nog? -en het is een maand geleden dat ik het me heb voorgenomen. Een mensch zegt 'altijd' na twee of drie keer.

Wat lacherig kwamen ze thuis, Eline met een bos dahlia's in haar hand.

De eetkamer had een ander aanzien gekregen. Over de lange tafel lag een zandkleurig, wollen kleed. Mevrouw Moro hurkte voor de driehoekskast, die wijd open stond; Eline zag, dat er lijfgoed in was geborgen. Haastig zei Nel: Ik zal kousen stoppen. Ze installeerden zich onder de lamp, de bloemen kregen het raamgordijn tot achtergrond. Nel trok een kous over haar arm en keek Eline aan.

- Nu komt weer 'het zoete leven', zei ze half fluisterend en bewoog haar wenkbrauwen. - Waar zijn de jongens?

- Ik weet het niet. - Hier, Eline dit is een mooi werkje voor jou. Ze bogen hun hoofd.

Bas bracht het theeblad binnen, dat hij voor zijn moeder neerzette. - Nou, als jelie me noodig hebt, roep je maar - het zal tevergeefs zijn.

Luchtig zei mevrouw Moro: Dag jongen.

Soms is het, dacht Nel, alsof moeder zich niets van ons aantrekt, - we zijn haar kinderen geweest, maar langzamerhand maakt ze zich van ons los. -'Het huwelijk blijft' heeft ze eens gezegd, 'het moederschap niet.' Gek, dat ik me dit herinner, want ik heb het indertijd niet begrepen.

Onderwijl vroeg Eline zich af, wat ze hoopte van dezen avond. Haar hoofd was vol en toch wilde ze meer; ze was bang, niet alles te kunnen onthouden, maar voelde, niet verzadigd te zijn.

Mevrouw Moro begon thee te schenken. Ze reikte Nel een grooten kop en zei: Breng dit naar je vader.

- En Henk? dacht Eline. Maar over Henk werd niet gesproken. Nu hoorde ze zichzelf vragen: Vertelt u nog eens over uw jeugd? - en dacht meteen aan het opgeheven gezicht van Nel in de duisternis - maar Nel's woorden was ze vergeten.

Mevrouw Moro antwoordde niet onmiddellijk. Toen zei ze: Waar ik ben geboren, daar zijn de seizoenen anders dan hier.

Nel kwam terug en ging op haar oude plaats zitten; haar trekken waren strak. Weer bleef het een oogenblik stil. - Bloemen, zei mevrouw Moro - die rozen heeft Henk voor me meegebracht en jelie meisjes zult ook nog wel eens met bloemen thuis komen en doet er mij een groot genoegen mee. Want ik ben nu oud. - Toen ik jong was, kon ik wachten op de lente. De sneeuw lag heel hoog in ons bergland en geen groen spruitje kwam tevoorschijn. Maar dàn de vreugde om de eerste primula; ik voel nog,

hoe ik erbij hurkte en hartstochtelijk dacht: Ja, een bloem moet geel zijn! Jelie kent dat niet en vindt onze ontroering valsch - jelie hebt nooit de starheid van een winter gevoeld. Wij stonden stijf door onze dikke kleeren en hadden het toch koud. Maandenlang werden we wakker achter bevroren ruiten en niemand dacht eraan te zeggen: Ook ijsbloemen zijn mooi. Ons huis, dat zooveel mogelijk gesloten bleef, werd vuil en ging stinken. Geld was er alleen voor het hoognoodige, bijna alle menschen van het dorp waren arm in den winter. De ouderen werden erdoor geteekend of stierven in het voorjaar, de kinderen verbruikten hun kracht.

Ze zweeg een oogenblik. - Wij huilden om wintervoeten en tintelende handen, - men zegt dat de jeugd nu gelukkiger is. De volkshygiëne is vooruit gegaan en daar ben ik blij om, zelfs de kinderen der armen hebben geen ongedierte meer. Maar gelukkiger? - ik ben bang, dat dat grootspraak is en onbegrip, - domme praat van menschen, die niet weten, hoe gelukkig een kind kan zijn. Ik zou naar mijn eigen dorp terug willen, omdat ik het dáár het beste zal kunnen zien en voelen. En als ik zou kunnen helpen....

- Er valt niet te helpen, zei Nel hard.

De moeder keek op, haar oogen waren dof, haar kin trilde even.

- Natuurlijk weet Nel er niets van, zei Eline en had plotseling alle aandacht bij haar werk.

De deur ging open en Henk kwam binnen. - Is er

thee voor een dorstig mensch? - ik heb geslapen. Hij rekte zich met lange bewegingen. Mevrouw Moro zette een kop thee voor hem neer tegenover Eline.

- Waarom ben je wakker geworden? vroeg ze, -je zoudt eens moeten doorslapen tot den morgen.

Eline keek niet op, maar zag zijn hand, die hij om het kopje heenboog, een groote hand met slanke, toegespitste vingers. De moeder praatte wat over zijn studie, ze was bang, dat hij te hongerig studeerde en net als de holle-bolle Gijs niet werd verzadigd door dat schrokken.

Nel antwoordde voor hem: Wie zegt ons, hoeveel tijd we nog hebben? - Hij, die van een beurs studeerde, meende de moeder, zou door iedereen worden erkend als man van wetenschap.

Eline luisterde bijna onwillig. Telkens keek ze naar de hand op tafel, die werd bewogen, zoodat ze de spieren zag onder de dunne, blauwe aderen. Langzaam moest ze denken, dat het niet mogelijk zou zijn, die hand aan te raken - zoo ver stonden de menschen elkaar. Als er sprake was van een zichzelf bezitten, dan zichzelf alleen, nooit een ander. Hoe was daarbij het man- en vrouw-zijn mogelijk? Haar hart gaf een bons.

- Het loopt wel goed, hoorde ze Henk zeggen, als het noodig is, kan ik ineens afstudeeren. Dat Nel zich gejaagd voelt, komt door andere dingen dan door de spanning in Europa. - Hij had zacht, bijna voorzichtig gesproken.

Na een oogenblik zei Nel: Ik weet niet, dat er andere dingen zijn.

Haar broer lachte even. - En je bent biologe? - Toen bleef het stil. Eline voelde het bloed prikken in haar wangen.

- Kind, zei mevrouw Moro, gooi die kousen in een hoek.

Nog eens veranderde de kamer, het verstelgoed werd opgeborgen; de bloemen waren er weer, de hand was weg. Eline breide, - ze dacht, dat ze nooit zou kunnen besluiten naar huis te gaan.

Vond ze Nel niet wat te oud om nog zoo graag een jongen te willen zijn? Een beetje verschrikt keek ze op, - over Nel's knieën lag een donkerblauwe broek, die ze aandachtig bekeek. - Stil nou, ik moet nog de sluiting en de zoom van de pijpen. - Ik wil een broek dragen als ik thuis ben - wat is er tegen? - de kleermakerij is aan broeken gewend.

- Ook aan zulke met een rits op iedere heup? - Ze praatten wat, Eline bood haar hulp aan. Na een oogenblik van zwijgen begon Nel en boog het hoofd naar haar handen: Kennen jelie die oude, Grieksche sage: De goden hadden eens een mensch gemaakt, een ongeslachtelijk wezen, dat alle mannelijke en vrouwelijke eigenschappen had.

- Neen, zei de moeder en glimlachte vaag.

- Nou, dat bleek zoo'n prachtige schepping te zijn, dat de goden zelf jaloersch werden op dien almachtigen mensch en hem uit elkaar rukten en splitsten in man en vrouw. Maar beiden, man en vrouw, zou-

den de herinnering hebben behouden aan hun oorspronkelijke eenheid en daardoor altijd verlangen naar een hereeniging, naar het: elkaar volmaakt liefhebben en daardoor aanvullen. Ze ademde diep.

- Maar dat is onmogelijk.

- Hm - en nu wil jij dus....

Haastig onderbrak Nel haar moeder: Ik geloof niet, dat ik iets *wil* - maar u zult toch het gevoel begrijpen. Henk wil geen Hollander worden en zou geen Duitscher willen blijven, omdat hij boven de nationale verbijzonderingen wil staan - en zoo vind ik het soms menschonwaardig, dat er de verbijzondering is in man en vrouw.

Eline bewoog haar handen niet meer, ze keek gespannen naar Nel, die de laatste steken begon uit te halen.

- Ik zou die Grieken maar vergeten, zei mevrouw Moro - leer jij iets anders, iederen dag, dan dat de levende schepping tweegeslachtelijk is?

Langzaam zei Nel: Neen.

Wel een minuut lang was er zwijgen; Eline stak haar naald weer in.

- De moeilijkheid is, zei mevrouw Moro, - dat je een vrouw bent en geen vrouwen-ervaring hebt -dat steekt je, -je wordt ongeduldig en recalcitrant, - ik begrijp het heel goed. En dan is er zoo veel leelijks om je heen, je ziet in alles de verwording. Maar diep in je hart, onbewust, weet je dat het huwelijk heilig is - daarvoor hoef ik mij geen zorg te maken. Ze hief haar hoofd op zonder iets te zien. -

Het was Eline, alsof ze dit voelde, en zijzelf keek niet. - Kies ik wel de goede woorden? - ik doe mijn best. Wat beteekent die uitspraak: het huwelijk is heilig? De geslachtsdaad moet zoo worden ervaren, dat hij het besef van heiligheid oproept. Ja, de huwelijksdaad is het criterium, wordt hij als heilig ervaren, dan is het huwelijk goed. - Ze wachtte een oogenblik voor ze verder ging: Dit weten jelie nog niet - en ook weer wel, - maar je zoudt het niet in woorden kunnen vatten, - daarom doe ik het. En misschien vergeten jelie het weer - maar dat lijkt dan maar zoo; er is geen vergeten, - van deze dingen niet. En dan, jelie kent het Bijbelwoord: de engel zegt tegen Maria: ‘De Heilige Geest zal over u komen en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen.’ Maar dit is niet anders dan wat iedere vrouw kan ondergaan, God maakt geen uitzonderingen. De schepping is heilig - en daardoor is het huwelijk heilig. - Heb maar geduld. - -Eline zag heel scherp het weefsel van de stof in haar handen, maar tegelijkertijd had ze een visioen. Ze zag Nel's moeder als in een wolk, niet heel dicht bij en wat boven haar, zwevend. De trekken van het gezicht kende ze niet, maar zag die ook eigenlijk niet. Ze was zich bewust van een menschelijke gestalte, van stralende oogen, die over haar heen keken, rustig, niet verstard en toch onbewegelijk. En terwijl dus de blik haar in het geheel niet zocht, waren de woorden tot haar gericht, voor haar bedoeld. Ze hoefde niet te spreken, geen enkel bewijs

van te hebben verstaan werd van haar verwacht. Ze wist dat ze na een korte poos zou opkijken, dat ze in de kamer van de Moro's zat en er over andere dingen zou worden gepraat. Nog hield ze haar hoofd gebogen, maar de wolk trok weg.

- Ik vind u lief, zei Nel - ik geloof niet, dat veel moeders zoo praten.

- Neen, zei Eline.

Ze naaiden nu ijverig voort, mevrouw Moro schonk nog eens thee in. - Kort daarop kwam de vader naar beneden. - Er is opgebeld, of Eline niet eens thuis komt.

Ze keek verschrikt. - O, dank u - is het erg laat? Het was nauwelijks half elf.

Negende hoofdstuk

Met een boek onder haar arm stapte Aleid Reevaart dien Vrijdagmorgen naar buiten en hief verrast haar hoofd in den geurenden herfstwind. Zoo was het najaar van haar jeugd geweest, ijl en pittig, vol zon en toch met dien koelen adem, die de rozen in knop hield, langen tijd en zonder ze te doen verwelken. De hydrangia's langs het hek lieten groote dauwdruppels vallen, een paar spreeuwen stoeiden in ritselend blad. Ze liep langs den grintweg, boog om den heuvel heen en zag het lage, witte huis van haar buurman. Vroeger had daar de wat zonderlinge dokter Schaltens gewoond, die altijd werd geroepen voor Vera. Ze kende het terrein van ‘Zilvenbroek’ even nauwkeurig als haar eigen grond, maar het huis zelf had lang iets afstootends voor haar behouden.

- Kinderlijk wanbegrip, had de nieuwe buurman gezegd, de eerste maal dat ze hem ontmoette. -Een verwaarloosde buitenmuur en een huishoudster, die niet wijs was, maar bij mij is inwendig alles in orde. Dit zeggend had hij haar met lichten spot aangezien. - Nu glimlachte Aleid en opende het hek. Op den hoek bij de hooge thuja's trof ze Ko van Beijnen, - hij moest naar de vergadering van de commissie ter bestudeering der pachtwetten.

- Dus die gladde snaak blijft op de koffie, zei hij, - laat hem niet ontglippen, ik wil hem één en ander aan zijn verstand brengen.

Ze knikte. De ‘gladde snaak’ was de architect, die

het huis voor hen beiden zou verbouwen. - Ik ben benieuwd.

- Ja, zei hij - tot straks - en hij ging.

Aleid bleef staan. Ze keek naar den overwoekerden, boogvormigen inham van het donkere mastbosch achter het huis. - Dat laat u natuurlijk kappen, had de jonge man met een luchtige handbeweging gezegd, en zij wachtte op Ko's wederwoord. Als terloops merkte hij op: Er staan wilde moerbeien; - zou hij om enkele goede vruchten het kwade hout willen sparen? Langzaam, keurend, liep Aleid langs het struikgewas, sloeg toen rechtsaf langs den zoom van het bosch. Links van haar lag een omgeploegd veld, grauwig purper, licht afdalend, zoodat boomen en huizen zichtbaar waren in het dal. De eetkamer zou een klein terras krijgen met dit uitzicht op het Westen - de architect had daar lang staan kijken. - Dat vind ik mooi, zei hij - een zachte helling met koren, en 's winters de rulle aarde.

Het was grappig, zooveel mogelijkheden hij had ontdekt voor ‘Zilvenbroek’; - vandaag zou hij hun het uitgewerkte plan voorleggen. - Ze liep terug naar het huis. Hoe verbaasd zou Vera zijn geweest, als ze dit had geweten? Aleid dacht aan het teere, blanke gezicht van haar jongere zuster, dat haar pas lief was geworden, toen Vera zich had verloofd, en die gave trekken iets vollers weerspiegelden dan een eenzelvige en schroomvallige levensaanvaarding. Nooit zou ze de ontmoeting vergeten bij Vera's thuiskomst met Charles. In de bocht bij de jonge

berken, daar kwam ze aanloopen en was niet alleen.

Ze liep veerkrachtig en vlug, met opgericht hoofd - ze leek gegroeid. Plotseling was ze het jonge meisje, dat haar bestemming weet en daardoor meer zekerheid had dan haar oudere zuster.

- Aleid, dit is Charles Forblanc; is papa thuis? -Onmiddellijk die vraag, alsof het niet kon wachten. Maar ze moest Vera recht doen: het waren vreugde en trots, die zich wilden belijden. - Een jaar later volgde het huwelijk. - Aleid stond nu voor het raam van de eetkamer, dat zou worden vervangen door een openslaande deur; het was haar, alsof ze met haar zuster sprak. - Zie je, 'Den Eekhof' is zoo groot en ik trouw wel, maar krijg geen kinderen meer. Bovendien, wat zijn de menschen anders dan vroeger, zooveel bewuster en eenvoudiger. - Dat komt door mijn leeftijd, zeg je? nog steeds zou de jeugd haar bonte en onbegrensde droomen hebben? Eline bijvoorbeeld - is het land nog niet ontdekt, waar zij zal wonen? - misschien heb je gelijk. Maar je had dien jongen architect moeten hooren over 'Den Eekhof'. - In alle opzichten verouderd, een bouwwerk, dat sinds lang dood is en geen enkele inspiratie meer geeft. Ik wilde hem niet alles laten zien, maar hij deed zelf de deuren open. Toch ben ik blij, dat dit is gebeurd: Ko heeft nooit van het huis gehouden, zelfs niet van de ligging. Dus, Vera, 'Den Eekhof' gaat naar den grond. Ik weet, wie er hebben gelogeerd, toen je trouwde, maar dat mag nu niet meer van belang zijn, wel? - de levenden

vragen hun recht. En heb je ooit een zoo humoristisch en eerlijk vrager ontmoet als Ko van Beynen? Ze keerde zich om, nam de krant van een stoel en ging zitten. Nog geen architect. Onwillekeurig sloeg ze de krant open, liet haar blik over de groote bladen gaan. Ho, ze had een naam gezien. Hier -Mr. Charles, baron Forblanc De Dordon, benoeming verwacht tot Gouverneur Generaal van Ned. Indië. Charles Gouverneur Generaal! dus daarvoor was hij uit Parijs terug gekomenl Ze las het berichtje nog eens, haar lippen bewogen, toen een derde maal hardop. - Gewezen gezant te Parijs - zonder dat zou ze nòg hebben geloofd, dat het een ander gold. En het kind - wat moest er van Eline worden? Ze schokte even met haar schouders. Dat was een vraag, die Eline zelf moest oplossen. In een meisjesboek zou zij nu naar voren treden en haar armen wijd openen voor het eenige kind van haar gestorven zuster. - Nonsens - Eline was negentien jaar en mocht niet door een tante op schoot worden genomen. - Aleid Reevaart stond op en liep het huis weer uit. - Ik ben niet sentimenteel, zei ze zichzelf, - ik ben ook geen dwaze oude vrouw, maar ik wil mijn eigen leven hebben. Als ik jong was getrouwd, sprak het als vanzelf, dan had ik mijn man moeten volgen - maar nu zou ik niet mijn eigen wil mogen doen? Ik zal naar Amsterdam gaan en Charles mijn huwelijk aankondigen. Wanneer komt er eerlijkheid in de menschelijke verhoudingen? Ik toon Eline graag mijn volle belangstelling,

maar blijf op den achtergrond. - Wat heb je besloten? vraag ik. - O, zoo. Je bent ons altijd hartelijk welkom, dat weet je. Ik ben benieuwd, wat je van ‘Zilvenbroek’ zult zeggen, dus als je eens gelegenheid hebt.... Misschien is dat al te veel en ik ben niet benieuwd naar wat anderen van mijn huis zullen zeggen, ik wil dat Ko er gelukkig is, ik wil zijn liefde behouden, dat is alles. - Zijn liefde is niet heel groot, maar heb ik recht op meer? - en we mogen niet meten.

Ze liep een smal pad tusschen kreupelhout, een paar fazanten vlogen op. Hier had ze Louis langs gevoerd, ruim twintig jaar geleden. Soms droomde ze nog van hem en zag hem dan worstelen met het water; zijn omgeslagen boot dreef ver voor hem uit, zijn vertrokken gezicht was vreeselijk om te zien. Een enkele maal ook zag ze hem gestorven, zijn hoofd lag achterover een handdiep onder het stille water, dat helder en licht groen was. Toch werd het beeld haar nu niet duidelijk, daartoe moest ze slapen, wakend dacht ze haast nooit meer aan hem. - Het leven was lang en vol verandering. Eerst was ze zelfbewust geweest, ze vermoedde niet, dat haar uiterlijk weinig bekoring had, maar toen Vera Charles en andere jonge mannen in huis bracht, ging ze langzaam hun beider waarde beseffen op de huwelijksmarkt. Op Vera's trouwdag had ze Louis hooren zeggen: Ze heeft het echte waas, zoo een bruid behoeft geen sluier. - Dien nacht had ze zichzelf met donker gloeiende oogen in den spiegel bespied, -

ze zag niets van een waas, ze was forsch en scherp van trekken, - om haar mond lag een hooghartige glimlach. Maar ze keerde zich om, de glimlach werd een beven. - Na den dood van haar ouders had ze veel gereisd, eenmaal trachtte ze Louis op te zoeken in Genève - hij bleek in Amerika te zijn. Bij Vera's dood had Charles haar geschreven, een brief, waartoe ze hem niet in staat had geacht. De herinnering beschaamde haar doordat ze moest erkennen, hem slecht te hebben gepeild, en toch liet ze haar eerste lage schatting nooit geheel los. - Charles Gouverneur van Indië, dacht ze opnieuw - wèl hadden de broers hem ruim baan gegevenl Ze verlangde hierover te praten met Ko, - het beste was misschien, dat ze morgen naar Amsterdam ging.

Ze stond voor het hek, dat zijn grondgebied scheidde van het hare, een ijzeren hek, staalblauw geverfd. Nooit zou ze haar verwondering vergeten, toen ze het voor de eerste maal zag. Ze had een voettocht door Denemarken gemaakt en was maandenlang weg geweest.

- Heeft iemand het huis van dokter Schaltens gekocht? - wie, in godsnaam?

- Een mijnheer Van Beynen, een rijk geworden boer.

- En kon die man niet met mij overleggen, eer hij zijn wansmaak botvierde op dat hek? - Maar de brief, dien ze hem erover had geschreven, was niet beantwoord. Later, toen ze hem voorhet eerst in een besloten ruimte zag, op een vergadering van de cri-

sis-commissie, viel hij haar mee. Hij bleek ook geen boer te zijn, maar de zoon van een onderwijzer, die zich uit eigen middelen had omhoog gewerkt. Zijn uiterlijk was beschaafd, zijn stem klankvol en rustig. Eenmaal had zijn blik den haren onmoet, hun beider glimlach was van dezelfde natuur. - Bij het uiteengaan kwam hij naar haar toe. - Toentertijd heb ik gemeend, zei hij, dat uw verontwaardiging wel gelijk-op zou dooven met den glans van die ongelukkige verf, die ik ook niet had bedoeld. Maar hoe gaat dat op een dorp: de schilder had geen zwart meer, en heeft voor het vaderland-weg met blauw gesmeerd.

Op dat oogenblik voegde Van Wierden, de burgemeester, zich bij hen.

- Pardon, freule; - mijnheer Van Beynen, ik zou u graag nog iets voorleggen. - Ze had zich afgewend.

Kort daarna trof ze hem op een wandeling en al pratende liep hij mee haar huis binnen. Hoe goed herinnerde ze zich dat eerste gesprek, over persoonlijke verantwoordelijkheid en Staatszorg. Aan het eind had hij haar een vluggen blik toegeworpen.

- Misschien kunt u ook nog iets van *mij* leeren, zei hij, en was weggeloopen als de meester, die gaat en komt zonder plichtplegingen, bijna zonder groet.

Het sprak vanzelf, dat ze over hem hoorde praten. Van Wierden wilde hem in den Gemeenteraad hebben en eens zou Van Beijnen hebben gezegd: Vraag

liever mijn buurvrouw, *ik* ben een ongeletterd man. Háár noemde hij: ‘de freule, die weten wil’. - Na dien eersten keer was hij vaker gekomen; ze zorgde ervoor, hem een aanmoedigend woord te geven, totdat woorden hun kracht inboetten naast haar glimlach en de warmte van haar blik. Toch had het vijf jaar geduurd, eer ze zijn huis betrad. Nog kon ze hem hooren zeggen - hij kwam haar tot in de vestibule tegemoet - Dus daar bent u eindelijk. Ze voelde zijn warmen handdruk en was ontroerd, anders nog dan wanneer ze het eigen huis terug zag na een lange afwezigheid. En toen, op een avond, vertelde ze hem van haar jeugdliefde, onvoorbereid en toch zoo kort en overzichtelijk. Tot haar verwondering sprak ze als buiten Louis om. Ze dacht nauwelijks aan zijn leven en in het geheel niet aan zijn onverklaarden dood - ze sprak over haar eigen innerlijk.

- Ik hield van hem, hij was begaafd, - hij was jong en onbedorven.

Ko Van Beynen luisterde aandachtig en toch zonder zwaarwichtigheid.

- U ook, zei hij - u moet als hij zijn geweest.

Ze zaten met hun rug naar het licht, het was najaar als nu en zoo stil, dat ze den regen hoorden vallen.

- Maar ik was leelijk. Ze dorst haar hoofd niet naar hem om te wenden.

- Ja? Zijn stem klonk zangerig in dat eene woord en plotseling wist ze hem heel nabij.

Een paar dagen later zei hij, dat ze zich door die bekentenis aan hem had gegeven.

- Bedoel je de bekentenis van mijn oude liefde?

Hij hield toen haar hand in zijn beide handen.

- Ja, ik weet niet dat je me méér zoudt hebben uitgeleverd.

- Ben ik dan niet....

- Sst, zei hij, zulke grove taal mag ik niet hooren. Zoo was de man, met wien ze zou samenleven.

Aleid stond nog tegen het hek geleund en tuurde den weg af. Ze zag een kleine, gele auto naderen met een stofwolk achter zich aan - dat was het wagentje van den architect. Hij kwam dus toch nog. Ze was benieuwd naar de blauwdrukken, zou die rustig met Ko willen bestudeeren. En dan was er nog iets, waarover ze wilde praten - het krantenbericht. - Ze lachte met open mond.

Was ze vermoeid door de besprekingen met dien eerzuchtigen jongen man, of teleurgesteld door de geringe geestdrift van Ko? Hij scheen nog altijd niet in te zien, dat zijn huis te klein was voor hen beiden, maar zei graag iets denigreerends van ‘Den Eekhof’. Het verbouwingsplan was goed, met liefde doordacht en smaakvol, maar dat deze muren zouden worden afgebroken.... Charles zou toch niet aan het huis hechten, of Eline? Ze moest naar hen toe, nòg was er niets gebeurd. Maar in gedachten zag ze Ko, zijn sterke, goede gezicht; ze wist zeker, dat Louis respect voor hem zou hebben gehad, en

genegenheid, - de trouwe genegenheid van mannen onderling. Die woorden hinderden haar: ‘nog was er niets gebeurd’, al wist ze, hoe ze waren bedoeld. Neen, ze zou toch het innerlijk gebeurde niet loochenen? Ze wierp zich om in haar bed - nu moest ze een oogenblik slapen. - Zou Ko tegen het huwelijk opzien? hij was de eenzaamheid gewend en hield niet van veel woorden, - maar ze kon zwijgenmet hem, als eerst hun uiterlijke leven was bepaald.

Toen ze haar oogen opsloeg, had de hemel een rossen gloed. - Hoe lang nog? ging het door haar heen, en ze glimlachte schuchter: sinds ze Ko liefhad, werd ze vaak aan den dood herinnerd.

Onder het verkleeden dacht ze aan Eline. Mogelijk zag het kind in haar de vrouw, die haar moederinstinct had laten verdorren en leefde voor het behoud van een steeds armer wordende ziel. En zoo had het kunnen gaan, maar het leven had haar nog een kans geboden - het onuitputtelijke leven.

Ko liet juist den burgemeester uit, toen ze aankwam en was gepreoccupeerd, ze merkte het aan zijn staan en zitten. Daarom sprak ze niet veel onder den maaltijd en zag hoe zijn gezicht zich geleidelijk ontspande. Nog vertelde hij iets over het bezoek van Van Wierden, toen, na eenig zwijgen, vroeg ze hem of hij de ochtendkrant had gezien.

- Ja, zei hij en zijn oogen glinsterden, - je zwager wordt Gouverneur Generaal van Indië.

Hij wist het dus.

- Ik zal er heen moeten om geluk te wenschen - ga je mee?

Hij leunde in zijn stoel. - Och ja, dan kan de kennismaking oppervlakkig blijven terwille van het afscheid.

Ze wond zich plotseling op over Eline, zei het niet te zullen verdragen als het kind in Buitenzorg een dergelijk leven zou hebben als in Parijs. Daar was ze tweemaal bij hen geweest en had van ergernis kunnen vloeken. En dat het zelfs niet in den vader opkwam te hertrouwen, de bloedelooze stroopop, die hij was.

- Terwijl hij toch iedere vrouw zou kunnen krijgen, ging de ander voort, zijn oogen half dicht geknepen. Aleid voelde zich geremd. - Hm, zei ze, maar schoot weer los door zijn lach. - Iedere vrouw - dat is zoo'n betrekkelijke waarheid, want welke vrouw kan hij begeeren? Ze keek hem aan en glimlachte om den geest, die uit zijn trekken sprak.

Nog eens kwam ze terug op den toestand in Parijs; dit moest ze Charles nageven: hij had een onkreukbaar karakter - voor zoover er van karakter sprake kon zijn. De intriges, die er om hem heen werden gesponnen, zag hij niet, of misschien moest ze zeggen: hij raagde ze even zorgvuldig als een propere vrouw de spinnewebben in haar huis.

Wat zij op den man tegen had, meende Ko, kwam eigenlijk daarop neer, dat hij de broer had durven zijn van Louis en André.

- Of dat hij juist niet had gedurfd?

Hij zweeg een oogenblik en fronste zijn wenkbrauwen. - Dit werd een spel met woorden, zei hij toen, waarin hij niet bedreven was, maar hij voelde haar onwil tegenover den zwager. Ze verweet hem waarschijnlijk haar zusters vroegen dood, ze verweet hem zijn maatschappelijk succes, terwijl hij niet den aanleg bezat van zijn broers, - alsof hij het daardoor op oneervolle wijze had verkregen.

Aleid luisterde met een half oor. - Hij is een jongen uit het volk, dacht ze, - zou het me dan verwonderen, dat Charles' loopbaan hem imponeert? - Maar wat ze zichzelf niet wilde bekennen, was de huivering, die ze op dat oogenblik voelde voor de ontmoeting met haar zwager en Vera's dochtertje.

Dien Zaterdagavond waren ze beiden moe van het ongewone drentelen door de groote stad. Ze hadden de gelegenheid benut, naar winkels te kijken en te praten over de inrichting van hun nieuwe huis.

Aleid had nooit eigen meubelen gekocht, in ‘Den Eekhof’ stond al het gepolitoerde mahoniehout, rijk met lofwerk versierd, van haar grootouders. Nu weifelde ze tusschen antiek en modern. Het gemak, waarmee Ko kon beslissen, ontlokte haar eenmaal een schampere opmerking over het stijllooze allegaartje in den ‘kippenloop’: enkele meubelen van den ouden eigenaar, luchthartig aangevuld met bazaar-artikelen. Een beetje geprikkeld vroeg hij, dien bijnaam voor zijn huis eens te vergeten, bovendien zou ‘het hanekot’ juister zijn.

Ze schrok van wat ze zijn lichtgeraaktheid noemde en zweeg. Voor een volgende winkelruit staande zei ze: - We zullen goed doen, niet te koopen voor we het eens zijn geworden.

Hij gaf haar een vluchtigen, maar scherpen blik.

- Ik dacht dat we het eens waren.

Hoewel ze niet van deze uitdrukking hield, die ze burgerlijk vond, werd ze overrompeld door den stuggen ernst van zijn toon.

- Ja, zei ze, in groote dingen, - en voelde plotseling de ergernis om het kleine van zich afvallen.

Onder het eten spraken ze weinig meer, maar doordat ze traag werden bediend, rustten ze uit en konden bij het dessert weer glimlachen. Toch was er een schuchterheid in beider blik. - Ze moest nu niet meer treuzelen, zei Aleid, maar haar zwager zien te bereiken.

Hij knikte haar toe. - Het zou wel goed zijn, meende hij, nu toch maar naar zijn zuster te gaan. - Hij had haar over zijn zuster verteld, die met een bakker was getrouwd, maar ze wist niet, dat hij een bezoek aan haar had overwogen.

- O, zei ze, zooals je wilt.

Hij had Heleen in geen zes jaar gezien - ze woonde nu ergens in Noord, - voor de laatste verhuizing had hij haar wat geld gegeven. Waarom ze zoo dikwijls van buurt veranderde, begreep hij niet, het leek hem slecht voor de klandizie, maar liever bemoeide hij er zich niet mee.

Ze spraken af, dat hij haar den volgenden morgen

om tien uur zou opbellen. Hij kon niet zeggen, waar hij zou overnachten, - misschien bij Heleen - mogelijk was ze daarop gesteld. (De laatste maal had hij er op een divanbed geslapen, waarvan de meeste veeren stuk waren, maar dat verzweeg hij.)

Aleid dacht, dat ze weinig op elkaar waren gesteld? Hij snoof even door zijn neus. - Dat was iets anders, maar zoo'n vrouw had ook haar ponteneur. -Kende ze dat woord niet? - zijn moeder gebruikte het. Zoo lang mogelijk behoedde een burgerman zijn ponteneur, het onderscheidde hem van den pauper. Als Heleen nog één schoon laken in de kast had, zou ze haar eigen broer willen herbergen.

Het kon een verbastering zijn van point d'honneur, dacht Aleid, maar ze zei het niet hardop, Ko kende geen woord Fransch.

Om acht uur gingen ze uit elkaar, Aleid had één straat te loopen tot aan het Leidscheplein, waar ze een taxi zou nemen; Ko vergezelde haar niet, maar wendde zijn hoofd in de andere richting. - Tot morgen zeiden ze en voelden beiden dat de dag zwaar was geweest.

Na een paar oogenblikken keek Aleid om en zag hem gaan met even opgetrokken schouders, - de loop van een eenzelvig mensch. Haar hart riep hem terug, ze zou hem iets willen zeggen - iets liefs. Ze stond daar nog, terwijl ze hem al niet meer kon onderscheiden.

Het verkeer dwong haar vooruit. Ze liep langs hoog opgebouwde manden met bloemen, langs den Stads-

schouwburg, en dacht aan niets. Maar langzaam trok de ontroering weg en ze vroeg zich af of haar zwager veel wereldsche verplichtingen had, wat hij in den avond deed, en of ze eenige blijdschap mocht verwachten om haar komst, - vragen die ze in het geheel niet kon beantwoorden, wat haar het gevoel gaf, hem en Eline vreemd te zijn geworden. En toch liep ze niet sneller, de gedachte aan Ko hield haar terug. Ze was een dwaze, oude vrouw, nieuwsgierig naar het huwelijk; - neen, hunkerend naar liefde, ondanks al het vergaren van geestesrijkdom. In haar jeugd was ze forsch en hoekig geweest, - Louis had haar niet aantrekkelijk gevonden. Toen Vera door Charles was weggehaald, bleef ze alleen achter; wat kon ze anders doen dan haar geest ontwikkelen? Ze had geen spijt van haar leven, maar dan moest dit late huwelijk de kroon erop zijn.

Eensklaps stond ze stil voor een uitstalling van Perzische tapijten. Ze zou Ko kunnen verrassen met een vloerkleed voor zijn kamer. Hij was zuinig, wat haar altijd weer stak. - Er zijn menschen, die het geld kunnen verdienen, zei hij - er zijn anderen, die het kunnen uitgeven. - En voor den lust van die anderen, waartoe zij behoorde, had hij, als voor een kinderlijke onmatigheid, een vergoelijkend schouderophalen.

Resoluut stapte ze den winkel in. - Mijnheer, zei ze, - ik wil een kleed voor de kamer van mijn man.

- Graag, mevrouw.

- Ik zou zeggen: sterk en stemmig. - Het was

haar of ze Ko karakteriseerde en ze glimlachte verstolen.

Na de keuze van het tapijt, kocht ze een paar kleine meubels voor de vestibule, zonder haast en als met een vriend sprekend over haar nieuwe huis. Zoo was het bijna negen uur geworden, toen ze in de Nassaulaan aanbelde.

Van Richard kreeg ze een min-gunstigen indruk, hij leek haar geaffaireerd en hooghartig. Nu liep ze den salon binnen en stond stil voor het portret van haar zuster. - Ja, Vera was aan het einde van haar korte leven een vrouw met doffe oogen geweest; deze kleuren waren niet stemmig, maar mat. Het ijle waas, waarachter eens de levensbegeerte had gefonkeld, was grauw en ondoorzichtig geworden. - Aleid voelde droefenis, maar ook een onwil en ze wendde haar blik. Charles liet haar wachten - ze was te moe, om vooraf een gesprek op te bouwen en gaf het over.

Nu week de deur ener kwam een vreemde vrouw binnen, onmiddellijk gevolgd door Charles. Hij was jonger geworden, er blonk iets in zijn oogen.

- Aleid, zei hij - dat is een verrassing - mag ik je maar dadelijk mijn aanstaande vrouw voorstellen?

- Ina Vogelein.

Ze had het al uit hun houding begrepen, nog eer de woorden waren gezegd. Nu stak ze haar beide handen uit, in een opwelling van genegenheid, die haarzelf ontroerde - had ze dan ooit iets voor dezen man gevoeld?

- Ik ben gekomen om je geluk te wenschen met je benoeming, zei ze, maar dit verheugt me veel meer.

- Zie je, zei hij nadrukkelijk, - voor sommige menschen is dit het meest.

- Voor u niet? vroeg Aleid en keek Ina met een glimlach aan.

- Je bent de eerste, die het weet, zei Charles een oogenblik later - zelfs Eline.... Hij stokte. - We zijn net thuis - het is een buitengewoon mooie dag geweest. Aleid, je blijft toch hier?

- Graag, zei ze en dacht aan Ko.

Hij belde.

Freule Eline, berichtte Richard, was door mijnheer Moro afgehaald; ze had niet thuis gedineerd.

- Het is goed; freule Reevaart blijft logeeren. -Toen de deur was gesloten, ging Charles voort: Ik moet wat door de vingers zien met een dochter, die student is.

Ina glimlachte. En zij ziet wat door de vingers met een vader, die....

Hij werd plotseling ernstig. - Ik hoop het. - Sinds ik Ina ken, zei hij tot zijn schoonzuster gewend, -begrijp ik pas, hoeveel het kind is tekort gekomen. Aleid knikte. - En hoe lang ken je Ina?

Charles' gezicht nam een kinderlijk verwonderde uitdrukking aan. Nu telde hij iets op zijn vingers af, en nog eens. - Zes dagen, zei hij - maar dat zijn zes maanden geweest, geloof me. Ina, kom me te hulp. - Ik zal het nooit begrijpen, zei Ina en schraapte haar keel - maar het is ermee, als met een muziek-

stuk, waarvan de mooiste passages niet gerekt mogen worden. Ze keek Aleid aan. - Ik ben pianiste en zeg het mijn leerlingen iederen dag: niet trekken, daar wordt het heusch niet mooier door. Charles -nee.... ze schudde haar hoofd - onze symphonie had nauwelijks langzamer gespeeld moeten worden.

- Oude menschen, zei Aleid, gaan trekken.

- Ja? - dat weet ik niet.

- Maar ik wel.

Het bleef een oogenblik stil. Toen boog Charles wat naar voren en keek zijn schoonzuster vragend aan.

- Heb jij ook trouwplannen, Aleid?

Ze was hem dankbaar om den klank van zijn stem en knikte. - Ja, zei ze, ik trouw met mijn buurman -en we kennen elkaar nu vijf jaar. Toen ik eens opmerkte: Ik ga niet over één nacht ijs, antwoordde hij: Daar heb je gelijk aan, het zou zoo plonzen als je er door zakte - hij is van zoo'n nuchteren humor. Maar nu - - Ze sprak voort - het was haar goed, te praten. Toch besefte ze al gauw, dat het niet te lang moest duren en legde haar hand op Ina's arm.

- Er is nog zooveel, dat ik weten wil van hier: uw trouwdag - Indië - Eline.

Ina zei: Maar ik vond het luisteren zoo prettig. Is uw aanstaande man ook in de stad?

Charles wilde een afspraak maken voor den volgenden dag en herinnerde zich eensklaps zijn voornemen, een telegram aan zijn broer te sturen. Ina stond op en zei, haar moeder te willen waarschuwen. Toen

ze in de kamer terug kwam, praatten Charles en zijn schoonzuster over oude gebeurtenissen. Langzaam vloeide daar het bericht aan André uit voort, dat ze nu gezamenlijk gingen opstellen. Daarna liepen ze de eetkamer binnen, omdat Aleid trek had in een appel.

- Waar blijft Eline? vroeg ze. - Charles belde de familie Moro op.

Tien minuten later kwam Eline thuis. Er lag een on gewone glans over haar jonge gezicht. Ze is mooier, dacht Aleid, dan haar moeder ooit is geweest - en ze lijkt gelukkiger dan wij één van allen, - ontroerend, schaduwloos gelukkig.

- Lieve kind, zei ze - maar toen deed ze een stap terug en keek naar Charles en Ina.

Tiende hoofdstuk

Jacobus Van Beynen liep langzaam voort, dien Zaterdagavond. Hij dacht aan het wilgenlaantje langs de beek, niet ver van zijn huis - allemaal eendere boomen, grijs groen van blad, en de takken zoo buigzaam, dat de wind ermee kon spelen. Het laantje kronkelde, zoodat je aan het begin het einde niet zag, en in iederen boom voelde hij den drang naar een eindeloos leven. - Morgen wilde hij terug - dit koopen van meubels had zoo'n haast niet. - En nu keerden toch de uitstallingen weer voor zijn blik, alle weelde en overdaad onder felle belichting. Moest hij iets meebrengen, daarginds? - een keuze was bijna ondoenlijk. Een arm mensch verlangde altijd te koopen, een rijke wendde zich af. Hm - als Heleen geld noodig had, dorst ze te vragen, dat wist hij. Het verschil in materieelen staat bemoeilijkte den omgang, ja, zeker - maar was hij ooit aan haar gehecht geweest? In hun jeugd misschien, toen ze samen zwierven, met een kinderlijk hevig gevoel van ontdekking, van avontuur en kwaad. Wat had alles toen wijd en geheimzinnig geleken, het ruige, onontgonnen land met zijn doellooze slingerpaadjes, zijn veenplassen, zijn slooten en bermen. Ze spiedden naar vogels en konijnen; een haas en een fazant deed hun hart sneller kloppen. Maar toen al begon Heleen een klein-burgerlijken geest te toonen, die hem benauwde. ‘Moet je dat mensch zien - wat doet die man gek - hij wil wat van ons.’ Dan sloeg

hij haar wel eens, en ze bracht het thuis over met geperste tranen en hooge uithalen. - Toen ze ouder werd, bleef ze steeds dichter bij honk, bekeek de menschen van achter de gordijntjes en slenterde 'savonds door het dorp, een lang opgeschoten meisje met een smalenden mond en zomersproeten.

Iets voor haar meebrengen? - mogelijk zou ze honderd dingen willen hebben en had nergens pleizier van.

Hij liep naar de voorste van een rij taxi's en vroeg den chauffeur om inlichtingen. - Over het Y, ja - - was dat ver?

- De Aurikelstraat, zei hij? - dat was bijna Buiksloot.

Hij stapte in.

Op de pont keek hij naar alle lichten en voelde zich beklemd. Zoo ontzaglijk veel menschen, zooveel bedrijvigheid en grootsch werk, maar ook onbelangrijk werk, kruipend, knoeierig, het armzalig bedenksel van kleine zielen. Hij stond tusschen de treeplank van zijn auto en het zware wiel van een vrachtwagen; de chauffeurs praatten met elkaar, de klanken woeien van hem weg. Rood en groen licht uit de masten weerspiegelde in het watervlak als trillende strepen. Aan den hemel stonden de sterren en waren glansloos door dampen van omlaag. Het water klotste met korten slag tegen de boot - het droeg op een ijzeren ponton een paar honderd menschen en een zestal motorwagens, maar niemand verwonderde zich daarover, het was aanschouwd en nagerekend. Toen

hij een jongen was, had hij veel gedacht over een paar planken, waarmee hij over het water zou kunnen loopen; zijn rug moest worden uitgebouwd tot een zeil als vleugels hoog boven zijn hoofd. Zich op een bepaalde manier strekkend, kon hij voelen hoe hij aanleunde tegen den wind. Eerst had hij gemeend, zijn armen te moeten uitspreiden, maar die houding zou op den duur te vermoeiend zijn en kwam hem te pathetisch voor; liever vouwde hij zijn handen hoog op de borst, als om zijn romp massiever te maken. Zeilen was voor hem iets, dat hij staande moest doen, het kwam hem even natuurlijk voor als het schrijlings zitten op een paard.

De lichten flikkerden overal, het Y was een waterweg tusschen steden geworden. Hij had angst voor de menschelijke mierenhoopen; afschuw, noemde hij het, maar deze afschuw sproot waarschijnlijk voort uit angst, evenals veel menschelijke ondeugden - alle misschien.

Met geknars van zware kettingen legde de boot aan. Toen hij voor de tweede maal uit de auto stapte, stond hij in een buurt van lage arbeidershuizen, waar omheen een grauwe wind in flarden joeg. Door een winkelruit viel het licht onbelemmerd, maar ging teloor in de trieste duisternis van de straat met zijn vlakke nuttigheidsbouw. Nooit eerder had hij bij een licht in het donker zoo alle gevoel van troost ontbeerd.

De ruime winkel had een tegelvloer; achter de toonbank stond zijn zuster en wikkelde een brood in een

te klein papier. Ze had den auto gezien en verwachtte dus geen klant, maar aan haar oogen zag hij, dat ze aan haar broer nog niet had gedacht. De jongen met het brood keek nieuwsgierig naar hem op en verdween.

Hij wenschte goeden avond.

- Zoo, zei ze - ja, we leven ook nog. Met een loome beweging hief ze haar hand op. - Ga binnen. Ze was oud geworden, het kleurlooze haar hing in korte strengen langs haar gezicht, waarin vooral de mond was verzakt.

In de kamer stond een jonge vrouw te strijken, en hij herkende Mies, de oudste dochter. Ze leek op haar moeder, maar de blik van haar oogen was anders, en nu ze glimlachte, ook de uitdrukking van haar mond.

- Oom Ko - u verwent ons niet. Haar hand was droog en tintelend door het werk.

Zonder blijdschap stelde Heleen voor, den rommel weg te doen, maar hij protesteerde daartegen: de stapeltjes linnengoed op tafel, meest licht van kleur, de wijd uitstaande boezeroens, die over een stoelleuning hingen, maakten de sfeer goed voor hem: een kamer als deze moest worden gebruikt.

- Doe liever de winkel op slot, zei Mies, dan kan je ook eens je gemak nemen, - maar als ik morgen opnieuw zou moeten strijken.... Ze tipte met een natten vinger tegen den bout.

- Mijn gemak nemen, zei de ander, - alsof ik dat prettig vind. De winkelbel ratelde, en ze stond op.

Mies schokte met haar schouders. - Het is niets gedaan met moeder, zei ze, die wil geen schik hebben in haar leven en sinds ik uit huis ben, wordt het erger - of misschien zie ik het zoo, doordat ik het zelf goed heb.

- Heb je een betrekking buitenshuis? vroeg hij.

Ze keek hem even aan. - Ik ben getrouwd, sinds een half jaar.

Het drong tot hem door, dat ze zwanger was, hij had het bij het binnenkomen gezien en meteen weer vergeten. - Zoo, zei hij - waarom heb je me dat niet bericht?

Ze zette den bout met kracht neer. - Och, we hebben geen kaarten rond gestuurd en schrijven - dat lijkt dan op bedelen om een cadeautje, vooral bij een rijken oom.

- Nou, zei hij - dat mag toch wel? en keek naar het glanzend worden van de witte boezelaar op de strijkplank.

Langzaam blozend zei de jonge vrouw: Chris was er niet voor, hij zegt: leer uit eigen kracht te leven. - Chris is dus je man; wat doet hij?

Heleen kwam in de kamer terug en keek scherp van den één naar den ander. Toen ging ze zitten, voorover gebogen met gestrekte armen, de handen gekruist tusschen haar knieën. Ko, die haar blik zocht om een bewijs van meeleven, vermoedde dat dit een geliefkoosde houding van haar was.

- En? vroeg ze - is er ook nieuws van jouw kant? Hij antwoordde: Een heeleboel, dat zal ik straks

vertellen - nu is Mies nog aan de beurt.

De jonge vrouw voelde haar ervaringen opgestuwd door het luisteren van den onverwachten gast; - haar oogen gingen wijder open.

De moeder had geen rust. Soms, als ze de deur had gesloten, keek Mies haar na en gaf een korte inlichting over ‘thuis’. Vader en Jan waren naar de stad, een biertje drinken, als iederen Zaterdagavond. Vader kon niet wennen in Noord, hij zei: We zitten hier maar op een beroerd eiland - en die stemming kwam de zaak niet ten goede. Jan was groot geworden, maar niet heel sterk, hij hoestte vaak. Moeder had weer willen verhuizen, maar den laatsten tijd hoorde Mies daar niet meer over - Chris was bang, dat er schulden waren. Hij dorst er niet over beginnen, hij had het gevoel, zei hij, dat bij haar ouders de grond niet deugde, vooral bij haar moeder - en dat gaf een eindelooze last.

- Tja, zei Ko - daar kon je man wel gelijk aan hebben.

Toen het tien uur sloeg en de winkel werd gesloten, bracht Heleen een krentebrood mee naar binnen. - Ik zal dan maar tacteeren, zei ze, al weet ik nog niets. Ga je misschien trouwen?

- Ja, zei hij - ik ga trouwen met juffrouw Reevaart. - Tot zijn verwondering klonk de naam hem vreemd.

De jonge vrouw schoot los in een lach, - de ander wiegde haar hoofd en trok haar mondhoeken neer.

- Dat klinkt deftig, zei ze.

- Aleid Reevaart, - ze is van adel.

- Zoo - maar zeker arm?

Hij dacht niet aan een beleediging. - Arm? - nee - als je een wensch hebt, mag je het zeggen.

Ze stootte een klank uit, die dierlijk klonk. - Vanmorgen wilde ik een koffiemolen aan den muur, maar nou wil ik veel meer.

- Moeder! zei Mies verschrikt.

Hij sloeg zijn oogen neer. Was het raadzaam, over zijn bouwplannen te vertellen? - hij zou zelfs Mies niet te logeeren kunnen vragen, omdat.... omdat ze geen pleizier zou hebben.

Heleen veegde haar hand af langs haar heup, voor ze die naar hem uitstak. - Nou, ik wensch je geluk - maar je had het een beetje eerder moeten doen.

- Ja, zei hij - als ik haar eerder had gekend. - En nu praatte hij toch, over haar oude huis, dat naar den grond moest en hoe ze het nieuwe wilden hebben.

Hij ging dus nog een nestje bouwen ook, merkte zijn zuster op. Ze aten van het brood. Met den stompen kant van een potlood trok hij lijnen in het zachte doek van de strijkplank - een langgerekten gevel, die nu in het midden zou worden uitgebouwd.

Lichtelijk smalend zei Heleen: Ik heb je huis nooit gezien.

Hij besefte zijn fout, maar had niet anders kunnen praten.

Mies borg het linnen op en sprak van weggaan.

- Het zal mooi zijn daarbuiten, zei ze - in den

herfst - maar wat weten wij stadsmenschen van den herfst? Ik heb thuis een plaat van een gele linde.

Hij vroeg haar waar ze woonde, als ze het goed vond, kwam hij kennis maken met haar man. Ze glimlachte wat onzeker en duidde met haar hoofd: Hier om den hoek - wanneer hij dan kwam?

- Morgenochtend om negen uur.

Nu was hij alleen met zijn zuster. Zonder het strijkgoed vond hij de kamer triest en armelijk.

- Geef me nog een plak krentebrood, zei hij.

Ze deed het, aarzelde een oogenblik en nam toen zelf ook. - Zoo, dus je gaat trouwen, - ik heb altijd gedacht, dat je niet van de vrouwen hield.

Ofschoon hij begreep, dat dit maar een oppervlakkig gezegde van haar was, aanvaardde hij het als uitgangspunt voor een wezenlijk gesprek: onder het luisteren naar de dochter, had hij gevoeld met de moeder te willen praten. Hij legde zijn armen op tafel. - Herinner jij je nog goed het leven van onze ouders? vroeg hij.

De uitdrukking van Heleen's gezicht bleef vaag en mat. Ze streek wat kruimels weg van haar schoot. - Wat bedoel je - hun leven?

Hij zei: Ik heb dat leven, en dat huwelijk, als norm genomen, toen ik een kind was - en jij zult dat onbewust ook hebben gedaan. Ik bedoel - hij spreidde zijn handen uit - daar lag het voor ons open, het leven van volwassenen. Vader was onderwijzer en moeder was een groote, knappe vrouw, - ik heb er nooit aan getwijfeld, of ze hielden van elkaar. We

hebben lang op één kamer geslapen, en het is meer dan eens gebeurd, dat ik wakker lag, als vader en moeder, ontkleed, op elkaar toe kwamen. Er brandde een klein olielampje - ik kon alles zien. Gewoonlijk vroeg vader eerst: Slapen de kinderen? en moeder antwoordde: Ja - zonder zich daarvan te hebben overtuigd. Ik heb haar dat niet kwalijk genomen - ik vond alles goed wat ze deden - het waren mijn ouders.

Heleen hield het hoofd gebogen, hij zag hoe dun het haar was op haar kruin. Uit haar houding begreep hij, dat ook zij niet altijd had geslapen.

- Toen ik dertien jaar was, ging hij voort, - werd er een hokje voor me afgeschut op zolder; later heb jij een divanbed gekregen in de voorkamer. Ik kwam bij Leurs, den kruidenier, als loopjongen, want ik wilde in den handel; 's avonds leerde ik boekhouden. Dokter Terlet vroeg: Van Beynen, moet die jongen van je niet verder leeren? ik hoor, dat hij lang niet dom is. Bij mezelf dacht ik: waar bemoeit hij zich mee - vader en ik zullen het wel weten. Grootvader moest worden onderhouden en tante Daatje - vader legde het geld neer, den eersten van iedere maand, het bleef soms vierentwintig uur op het buffetkastje liggen, niemand raakte het aan. Een enkelen keer vroeg moeder: Zou je het geld niet zoolang opbergen? Dan heb ik wel eens een rustigen blik opgevangen van vader en hij zei: Och wat, het ligt daar goed, totdat het wordt gehaald.

- Vijftig gulden in de maand, zei Heleen en schokte

met haar schouders - ik heb het nooit recht begrepen.

Haar broer glimlachte. - Wat waren we rijk, hè? Toen ik in mijn een en twintigste jaar uit huis ging, kreeg ik honderd gulden mee. Vader noemde ze mijn stamkapitaal en ik moest probeeren het niet uit te geven, - wat ik dan ook niet heb gedaan. Wel is het me soms zwaar gevallen en ik zou het waarschijnlijk niet hebben kunnen volhouden, als ik in die jaren een meisje had gehad - maar de liefde bleef weg uit mijn leven.

Heleen sloeg haar oogen op. - Geloof je, vroeg ze, dat dat louter toeval is geweest?

Het antwoord liet een oogenblik op zich wachten. - Neen, zei Ko, enkel toeval niet - zeer zeker heeft mijn aanleg zich daarbij doen gelden. Want al was ik een man en maatschappelijk min of meer zelfstandig, ik ging in dien tijd mijn jeugd beseffen. Ik was heel onontwikkeld en ben misschien nooit jonger geweest dan tusschen mijn twintigste en vijf en twintigste jaar. Je weet dat vader vrijzinnig was en afkeerig van den Bijbel - ik had niets van het Nieuwe Testament geleerd. Gelezen had ik ook haast niets, ik had mijn tijd besteed aan boekhouden en handelscorrespondentie, en voor mijn pleizier maakte ik moeilijke sommen. En toch had ik de schoonheid gekend - maar dat wist ik niet - door mijn zwerftochten buiten, eerst met jou, later alleen, - de schoonheid van de natuur. Het klinkt banaal, maar ik kan het niet anders zeggen.

Zijn zuster zat stil en ineengedoken. - Ik begrijp niet waar je heen wilt, zei ze.

- Dat zal ik je zeggen. - Zijn stem klonk krachtiger. - Ik wil op jou neerkomen, maar vergeef me den omweg.

Ze zei: Je hebt me altijd langs omwegen gevoerd.

- Goed - ik denk nu aan mijn jaren in Rotterdam. Ik begon me te ontwikkelen en drong langzamerhand een nieuwe wereld binnen. Het bleek mogelijk, veel verder te denken, dan ik tot nog toe had gedaan, - allerlei te combineeren, me bewust te maken, waarheden te beseffen, de samenhang der dingen te zien. Ik heb het woord aanleg genoemd, - het was mijn aanleg, de wereld van gedachten en gevoelens te betreden. In die wereld ontmoette ik ook de vrouw en de huwelijksliefde. Ze hebben me sterk geboeid, zoodat ik blij was, in de lagere wereld niet te worden gehinderd door de geslachtsdrift. Ik ben gaan inzien, dat huwelijksliefde een product is van beschaving. Die liefde is toen steeds verder van me geweken - ik bedoel: ze is aldoor mooier en grooter geworden voor mijn besef, meer en meer een kunstwerk. Begrijp je me, Heleen? - Zijn toon was nu dringend, maar niet meer luid.

- Ik heb gezegd, dat het huwelijk van vader en moeder mijn maatstaf is geweest, - maar later heb ik begrepen, dat het het huwelijk was, dat bij hen paste. Mijn liefde en eerbied voor hen is daardoor niet verminderd, - we hebben beste ouders gehad, Heleen, werkzaam en rechtschapen.

Ze nam het laatste stuk brood, dat voor haar lag en at het langzaam op. Aan de uitdrukking van haar gezicht zag hij, dat ze iets wilde zeggen.

- Het is voor jou niet moeielijk, vader en moeder te prijzen - je bent goed terecht gekomen - maar ik....

- Juist, zei hij, we zullen over jou praten. Je bent jong getrouwd. Ze onderbrak hem: En ik heb niet hoog gegrepen.

- Dat zeg je zelf?

- Ja, ging ze voort - ik ben jong getrouwd, omdat ik behoefte had aan warmte. Ze kneep haar handen samen. - Laat ik ook eens iets zeggen: Moeder was een koele vrouw en vader hield niet van me. Wat hebben wij voor liefde ondervonden in onze jeugd?

Nadenkend zei hij: De liefde, die onze ouders te geven hadden, - maar zag haar oogen dof, haar mond smalend.

- Jij kunt vergoelijken, je bent een man in bones. Ik ben getrouwd om uit huis weg te komen en wat heb ik gekregen? - een eigen huis, ja, met eigen misère.

Het bleef een oogenblik stil. - We kunnen ons in je teleurstelling verdiepen, zei Ko toen, maar dat heeft weinig zin. Je hebt een verlangen gekend, maar hebt minder van het huwelijk weten te maken dan onze ouders, - en dat begrijp ik. In gedachten ging hij voort: Na je twaalfde jaar heb je niets meer geleerd, je bent een volwassen kind geworden, zonder

drang naar ontwikkeling. Je voelt je machteloosheid, maar geeft de omstandigheden de schuld. Waardoor ben je te helpen, zoolang je de innerlijke beschaving mist, of liever: de aanleg daartoe? - Maar mogelijk ontbreekt die aanleg niet geheel en al, bij geen enkelen mensch. - Geduld - geduld en mededoogen. - De liefde product van beschaving - dat heb ik haar al gezegd - maar of ze het heeft begrepen?

- Heleen, zei hij, de allerarmsten, de paupers, kennen geen huwelijksliefde, daarvan ben ik overtuigd; hun blijft alleen de geslachtsdrift over. Als ik jou kan helpen met geld, dan wil ik het doen - maar je bent nu acht en veertig jaar en in je jeugd heb je niet open gestaan voor gemoedsontwikkeling. Het is hard, dat ik het zeg, maar ik wil, dat je me begrijpt. Misschien is het nu anders, - je hebt een aardige dochter en een schoonzoon, waar wat bij zit. Dat weet ik door de woorden, die Mies me van hem heeft overgebracht: ‘Leer uit eigen kracht te leven.’ Deze jonge menschen zullen vooruit komen, hoop ik, en gelukkig zijn; misschien dat jij je kunt voeden met wat brokjes van dat geluk. Ik ga morgen met hen praten en ze kunnen een huwelijkscadeau van me krijgen - maar dat is niet van belang - we zullen overleggen, of we iets voor jou kunnen doen.

- We zitten in de schuld, zei Heleen. De oogen, die ze haastig naar hem opsloeg, waren nog even dof.

- Waarom heb je me dat niet laten weten?

Ze gaf geen antwoord, maar nam weer de houding

aan met de gestrekte armen, de handen tusschen de knieën.

- lk dacht dat je dorst vragen, als het noodig was. Ze wiegde haar hoofd wat op en neer. - lk weet niet of het erg is om schuld te hebben, zei ze - soms denk ik van wel, maar soms ook kan het me niet schelen.

Nu hoorden ze een sleutel in de winkeldeur. - Wil je mij zeggen, hoeveel die schuld beloopt, of praat je liever met Chris?

Haar kin bewoog even. - Ik mag Chris wel, zei ze.

- Goed, dat is dan afgesproken.

De mannen kwamen binnen en stommelden verlegen, toen ze den laten gast zagen. Na de begroeting ging Ko niet weer zitten, - het werd zijn tijd.

Moest hij geen bed hebben? vroeg Heleen.

Als dat mogelijk was?

Hij kon op zolder liggen - morgen wilde hij al om negen uur bij Mies zijn.

- Graag, zei hij.

De mannen zaten met een flauwen glimlach om hun even geopenden mond.

Dien Zondagmiddag uit het restaurant naar buiten komend langs de rood bekleede trappen, trof hem de ruimte van den hemel met de nuchtere helderheid van het licht en hij ademde diep. Hij was de eerste, achter zich hoorde hij Ina's hooge stem; - waarschijnlijk, dacht hij, praat ze tegen Aleid. Hij keerde zich om en zag de beide vrouwen stilstaan,

verrast door de klaarte van het wijde uitspansel.

- Het was gisteren in de duinen toch zoo ontroerend mooi, zei Ina.

Aleid glimlachte. - Dat kan ik denken.

Mevrouw Vogelein liep naast Charles - het allerlaatste kwam Eline.

- Mogen wij de uitnoodiging van uw dochter aannemen, mevrouw? Ina had gezegd: Nu drinken we thee op mijn kamer.

Een oogenblik wist Ina's moeder geen antwoord, de dag verschrikte haar, ze had gemeend in den avond te zijn. - Maar natuurlijk, graag, zei ze en toen: Wat is het nog licht!

Charles zocht het sleuteltje van den auto; even later reed hij met de drie vrouwen weg, Eline en Van Beynen zouden te voet gaan. Eline ademde de buitenlucht, die niet als in het restaurant, zwaar was en prikkelend doorgeurd. Ze was blij te kunnen loopen, alleen met dezen man, die haar aantrok. - Hij lijkt op den vader van Nel, dacht ze, hij is even rustig, ik zou tegen hem kunnen praten. Haar hart was vol.

Jacobus Van Beynen keek naar haar en glimlachte om den zuiveren ernst van dit jonge kind.

- Kom je eens gauw bij ons logeeren? vroeg hij en vertelde haar, hoe het Aleid had gehinderd, de laatste Paaschvacantie op reis te zijn geweest. Het was *zijn* schuld, hij wilde naar een tentoonstelling van landbouwwerktuigen in Kopenhagen, en kende geen Deensch.

- Of de verbouwing van zijn huis tegen het voorjaar klaar zou zijn? Hij meende van wel, en misschien zou zijn vrouw schreien bij de puinhoopen van 'Den Eekhof'; dan moest Eline maar komen en haar uitlachen. Ze mocht ook een vriendin meebrengen - of een vriend.

Wat had hij toch gehoord over een jongen man, die haar gisteren was komen halen?

Ze gaf hem een haastigen blik. - *Ik* ben niet verloofd, zei ze.

Hij glimlachte. Nee, nee - je laat het aan de oudjes over.

- Ik ben blij, zei ze plotseling, dat 'Den Eekhof' wordt afgebroken, het was een leelijk huis, zoo groot en hol.

- Zoo, zei hij - dat is goed; Aleid is nog bang geweest dat jij of je vader eraan gehecht zou zijn. - Ik geloof niet, dat ik hecht aan een huis. - Ze dacht aan de woorden van gisteravond: nooit grond bezitten, om niet in de verleiding te komen, dien grond te willen verdedigen. Het gold voor alle bezit, dat wist ze nu eensklaps. Papa was rijk - maar hij ging weg, en zij zou bij de Moro's wonen. Niet werkelijk wonen - maar toch....

- En blijf jij alleen achter? vroeg de man naast haar - zie je daar niet tegen op?

Ze moesten een drukke straat oversteken, hij nam haar arm. - Voorzichtig, kindje. - Toen ze den overkant hadden bereikt, zei Eline: Ik geloof, dat ik het gisterenmorgen nog heel erg heb gevonden - ik

begreep natuurlijk, dat vader Ina zou vragen - maar nu.... Ze zweeg een oogenblik en hij zag haar blozenden wang. - Ik heb een vriendin, - gisteravond ben ik bij haar geweest. In dat huis - ik kan u niet zeggen, hoe het daar is - voor mij is het nieuw. Ik geloof wel, dat ik achterlijk ben, maar zij, Nel, haar vader en moeder en haar oudste broer, hebben heele werelden in hun hoofd waarover ze denken en praten. Dat is voor mij.... ik kan het niet zeggen. - Ko van Beynen glimlachte flauwtjes. - Hoe oud ben je? vroeg hij.

- Negentien.

- Dan zou ik me over die achterlijkheid maar niet bezorgd maken, - of liever ik zou er blij om zijn. Ik ken het gevoel, dat jij nog niet kunt uitdrukken, toevallig heb ik er gisteravond met mijn zuster over gepraat. Het is het gevoel aan alles tekort te schieten, geen oogen en ooren genoeg te hebben, een te angstig hart, een te zwak besef, om alles in je op te nemen wat er plotseling voor je wordt uitgebreid. Je zoudt je armen willen opendoen om het te omvatten, maar je armen zijn te zwak.

- Ja, zei Eline in een zucht.

De ander ging voort: Je hoofd wordt moe en je hart kan niet ineens zoo hevig uitzetten, - maar wees blij om de groeikracht binnenin je.

Ze stond stil en nam zijn arm. - Hier moeten we oversteken, - ik geloof, dat ik u moet leiden.

- Goed kindje - en heb maar geduld. Het kan niet in één avond - al gaat het met schokken en flitsen.

Een poosje liepen ze zwijgend voort.

Plotseling vroeg hij: Heb jij goed geslapen vannacht?

Eline's oogen gingen wijd open. - Neen, zei ze, - ik heb tot zes uur wakker gelegen, - het was wonderlijk, want ik vond het niet naar - en toen heb ik geslapen tot elf uur.

- Zoo gaat het, zei hij - en al word je zoo oud als ik, dan herinner je je nog dezen nacht. - Hij keek haar van terzijde aan.

- Dus je blijft graag hier, en als je wilt, wordt ‘Zilvenbroek’ je vacantiehuis. We gaan voorloopig niet meer op reis, ik houd niet van reizen, het maakt me werkeloos.

Eline knikte. - Eerst heeft papa gezegd, dat ik mee moest naar Indië - toen was het, of ik niet van hem hield; - maar nu hij met Ina trouwt, is alles goed. - Ik hoop, zei hij, dat het je ook zoo gaat met tante Aleid, en je weer wat voor haar zult voelen, nu ze met mij trouwt.

Ze glimlachte nadenkend. - Gisteravond, toen ik haar ineens zag, voelde ik, altijd wel van haar te hebben gehouden, maar....

- Maar?

- Ze is een paar maal bij ons geweest in Parijs - en misschien begreep ik haar toen niet goed. Ze maakte ruzie met papa, ik geloof, dat ik een beetje bang voor haar was.

- Ja, zei hij - ze is een forsche vrouw en kan wel eens scherp zijn ook. Maar nu zie je alle menschen

op hun best, - haar, je vader, Ina. - Hij lachte even. - In hun bruidstijd.

- U ook, zei ze.

Hij versnelde zijn pas. - Ik ook.

De voordeur van Ina's huis stond op een kier en ze voegden zich bij de anderen.

Elfde hoofdstuk

Ina werd wakker, den morgen van haar trouwdag; buiten grauwde het zwakke winterlicht. Schemerig en reukloos stonden de fresia's op een laag tafeltje voor haar bed, bloemen van Charles, - bruidsbloemen. Waarom heb ik mijn oogen opgeslagen, dacht ze - ik wil roerloos liggen in dezen halven slaap en niets weten dan wat ik wakend droom. Ik voel mijn lichaam niet en toch geeft het me vreugde - ik weet nu plotselling dat het zelfbewustzijn voortkomt uit mijn bloed.

Vandaag is het mijn trouwdag, - ik zal een japon dragen van statige zijde en niemand zal kunnen zeggen, wat voor kleur hij heeft. Wit is het niet - teer bleek als een winterhemel, waterig groen in de plooien en bijna lila in de schaduw en de sleep is als het schuim van de zee. Ik draag dien tooi maar kort, - ik moet vandaag ook reizen. Al mijn vrienden kijk ik aan tot afscheid en ik glimlach heel even met mijn linker mondhoek - maar als ik weg ben, herinnert iedereen zich mijn oogen en den glans van mijn gezicht. Geen woorden - er valt niets te zeggen. Maar ik leef - ik adem, ik beweeg me, de bruidsbouquet verwelkt door de warmte van mijn hand.

Charles zal aldoor bij mij zijn en dat is goed. Door hem heb ik de rust gevonden, waarin het leven gebed moet liggen en door die rust den eerbied voor het eigen zelf. Tot nog toe ben ik geschaad door de on-

rust van een altijd wakkere vrees - vrees, niet naar waarde te worden geschat en over het hoofd gezien. Maar de onrust is weg en daarmee alle gevoel van verzuim en misdeeldheid. Charles zal leven door mij en ik wil een kind hebben.

Ze richtte zich op. Nu was de dag begonnen.

Mevrouw Vogelein leunde in de kussens en luisterde. Ergens kraaide een haan - het zou acht uur zijn en nog had ze Rika niet gehoord. Je las altijd van trouwdagen, waarop de bruidegom niet verscheen; zou Charles zooiets durven? - Maar waarom?

Sinds den ondertrouw noemde hij haar 'moeder'. Er ging een huivering over haar rug. - Zachtjes doen, had Ina gevraagd - en *alsjeblieft* niet vroeg zijn; - misschien was Rika op kousenvoeten geweest. Ze sloot haar oogen, maar de stilte verontrustte haar. Straks zou ze trillen door het geluid van de bel en niet weten wat te doen. Haar gehoor ging achteruit, dat maakte schrikachtig, vooral met een telefoon in huis. Bijna alle boodschappen waren voor Ina - wat had zijzelf nog voor leven?

Nu moest er iemand komen, die licht maakte en dezen dag aandorst. Kon ze maar roepen, zóó dat Ina het niet hoorde - de vale schemering benauwde haar, het dek lag zwaar op haar keel. Een oogenblik was het of de donkere kamerwanden langzaam wentelend op haar zouden vallen - maar dat angstbeeld liet zich nog verjagen. 'Moeder', zei Char-

les, en was haar vreemder geworden, hoe meer ze hem zag.

Vandaag zou al het vreemde weg gaan uit haar huis - en dan ging zijzelf ook - het leek op sterven, maar was pijnlijker, omdat ze het moest overleven. Weer richtte ze zich op, haar hoofd begon te suizen. - Goddank, ze hoorde de zolderdeur, Rika zou frisch tevoorschijn komen en den dag beginnen. Als ze nog even zou kunnen slapen en daarna anders wakker worden....

- Het was niet noodig, had Ina gezegd, zich eenigerlei zorg te maken, noch voor dezen dag, noch voor komende dagen. Er drong een traan tusschen haar oogleden door, ze voelde de kriebelende warmte.

Misschien moest ze dien man - haar schoonzoon - anders tegemoet treden. Dorst ze maar eens iets gewoons tegen hem te zeggen, ‘dag jongen’, bijvoorbeeld - of hem een kus geven. Ze zou het kunnen probeeren. Als ze haar hoofd naar hem ophief? - Ze was een oude vrouw, het moest van haar uitgaan - en afstooten zou hij haar niet. Als dit kon - als hij haar hielp - dan zou ze nog willen leven.

Charles Forblanc had zich dien morgen om acht uur laten wekken.

- Schijnt de zon? vroeg hij aan Richard, die de gordijnen uiteen schoof.
- Mijnheer, dat moogt u nog niet verwachten.
- Hm, zei hij - kom dan over een half uur terug.

Maar vijf minuten later stond hij op en liep naar de badkamer.

- Het geluk maakte sterk, dacht hij - zelfs in zijn jeugd was hij niet zoo helder ontwaakt. Door een beweging van zijn hand gutste het water neer en leek zijn stemming te verruischen. Vandaag begon de reis - hij wist, dat Ina gereed was. - Hij hield zijn hand onder den straal om de warmte te keuren en in die aandachtige houding zag hij eensklaps Vera als bruid, wit, gesluierd, met groote, wazige oogen. Het breede en toch teere voorhoofd beheerschte, met de oogen, het gezicht. Hij schrok bijna door de zuiverheid van haar trekken. Dit was zijn vrouw geweest - waaraan had hij haar verloren? - Hij dacht aan Eline - als hij met haar had kunnen reizen, bij André aankomen met Vera's dochter.... Het kind had den adel van haar moeder en hij wist goedkeurende bewondering in de oogen van André. Had hij dit liever gewild? Maar Eline weigerde mee te gaan en hij mocht haar niet dwingen.

Het water stroomde nog over zijn hand; hij trok haar terug en richtte zich op. Vera was gestorven - maar iets anders wilde hij weten: Waarom hij niet gelukkiger was geweest in zijn eerste huwelijk? Hij wilde bekennen, Vera onrecht te hebben gedaan - het onrecht van naast haar te leven en in zichzelf.... Ina zou den zin voor hem durven afmaken - hij zag den vasten blik van haar grijze oogen. - In zichzelf niet geheel eerlijk te zijn.

Het geruisch van het water lokte hem, hij trok zijn

pyjama uit en nam een douche. - Neen, had Ina gezegd, wit is mijn bruidsjapon niet, ik wilde dat je aan de zee en de duinen zoudt denken.

De dag was eindelijk gekomen.

Eline was wakker geworden door het geraas in de leidingbuizen.

- Vandaag, zei ze zichzelf, en meende: morgen - den dag waarop het nieuwe leven zou beginnen. Maar omdat het nog nauwelijks licht was, draaide ze zich om en proefde, genietend, de warmte van haar gave lijf.

Ze had van het huis gedroomd, waarin ze zou wonen, het Clubhuis van de Meisjes-studenten. Alle kamers waren leeg en misten den wand met het raam; boven haar hoofd vlogen duiven. Ze had zich verwonderd, maar er was iemand bij haar, die het heel gewoon scheen te vinden, een vrouw, die op Nel's moeder leek. Ze zou veel bij de Moro's zijn, maar het was beter er niet te wonen - ze hadden trouwens geen plaats. Nel werkte hard, en Bas ging plotseling naar Stockholm, om aan een reclame-bureau met tweehonderd teekenaars te werken; ik wist wel, had zijn moeder gezegd, dat hij eens een man zou worden.

Eline zuchtte - van slapen kwam niets meer, ze moest opstaan en zich als bruidsmeisje kleeden.

Terwijl ze voorzichtig een paar nieuwe kousen aantrok, kwam Doortje binnen. Sinds enkele weken was Doortje getrouwd en woonde bij de stiefzuster

van haar moeder, maar Eline wist, dat ze dien nacht in huis had geslapen om vroeg bij de hand te zijn. Ze droeg een donkerroode blouse, die haar tint iets minder mat maakte.

Nu knielde ze bij het meisje neer. - Laat ik u helpen, nieuwe kousen moet je schuiven. In haar ernstigen toon klonk de voldoening, juist op tijd te zijn gekomen.

Eline lachte. - Het is of ik gemasseerd word, zei ze en toen kwam er een wonderlijk gevoel over haar, alsof ze een moeder had. Meteen wilde ze dat gevoel los maken van Doortje's streelende handen, want kwam het niet eerder door haar gebogen houding, of den klank van haar stem?

Doortje, vroeg ze - is je moeder nu nog boos?

De vrouw keek op, haar lichtbruine oogen hadden een gloed, die Eline ontroerde. Een oogenblik bleef het stil.

- Ja, ze is boos, want ze kan het niet begrijpen.

- Dat je getrouwd bent - of?....

- Dat we gemeene zaak maken met haar stiefzuster.

- O ja, zei Eline - dat was het ergste.

Doortje glimlachte flauw en vergoelijkend; ze lag nog geknield, het licht van een kleine lamp viel op haar kruin.

- Nu eens kijken, hoe mooi u wordt.

Wilde ze er liever niet over praten? dacht Eline. Doortje zelf leek niet boos, of onverzoenlijk. Ze strekte haar hand uit. - Sta eens op. - Waarom zou ik al mijn jurk aantrekken?

- Om te zien of er niets aan mankeert.

- Weet je nog dien avond, vroeg Eline plotseling, toen ik mijn vinger heb bezeerd - toen is het begonnen.

- Ja, zei Doortje - ik ben maar zoo bang, dat u zich eenzaam zult voelen. Vóór ik Berend kende, heb ik veel verdriet gehad door de eenzaamheid.

Eline wist geen antwoord. Een oogenblik later zag ze zichzelf in den spiegel en hoorde zeggen: De bruid kan niet mooier zijn. Flitsend ging het door haar heen: Ben ik dan niet de bruid? maar meteen ook vergat ze dat.

- Nel Moro heeft precies dezelfde japon, zei ze - en Nel is mooier dan ik.

Tot haar verwondering had Doortje hierop geen wederwoord.

Toen Richard de keuken weer binnenkwam, draaide hij het licht uit: hij had een koperrooden gloed gezien aan den lagen Oosterhemel.

Bertha droeg dien morgen een schoone muts en een heldere, blauw geruite boezelaar. - Oho! zei ze en hield haar hand met den eierlepel stil. Tot haar verwondering kwam hij naast haar staan en zweeg een oogenblik. Ze zocht een antwoord voor het geval, dat hij haar over zuinigheid zou praten, maar hij zei: Vandaag is het dus *zijn* beurt. En jij - denk jij nog wel eens over ons huwelijk?

Ze probeerde hem aan te kijken zonder haar hoofd

te draaien - haar oogen deden er pijn van. - Ik denk nu aan eieren koken.

Richard ging voort: Hij is lang niet onverschillig, zooals je misschien zoudt denken dat het hoorde in zijn stand. ‘Schijnt de zon?’ heeft hij gevraagd - en wilde nog eens indutten, maar geen vijf minuten later nam hij een bad. Je kunt de dingen ook te ver drijven. Ina Vogelein, die in het begin toch stellig heeft geaarzeld, is een stralende bruid geworden.

Bertha had de eieren in het kokende water gelegd; nu liep ze achter hem om en nam den broodrooster uit de kast. - Het is maar goed, zei ze, dat jij huisknecht bent en ik keukenmeisje - je interesseert je zoo voor de menschen.

De eerste zonnestraal schoot naar binnen en fonkelde in den geslepen spiegelrand.

- Ja, zei hij, ik heb me op dezen dag verheugd, dat wil ik wel bekennen. Maar als jij je zelfs niet kunt verheugen op onzen eigen trouwdag, dan zie ik er net zoo lief van af.

Tot zijn geruststelling lachte ze. - Moet ik dan ook vragen of de zon schijnt?

- Ja, zei hij.

Ze kwam voor hem staan en maakte een dwaze knix.

- Goed - en wat nog meer?

Hij zag haar oogen blinken. - Kijken zooals nu. Ze wierp haar hoofd in haar nek. - Weet ik hoe ik kijk?

De deur ging open en Cato kwam binnen; tusschen

de broche aan haar hals had ze een witte roos gestoken.

Suze Lemair, die gewoonlijk laat was, kwam dien morgen als een der eersten aan en zag een looper uitrollen over de binnenplaats van het stadhuis.

- Ben ik zoo nieuwsgierig naar dit huwelijk? vroeg ze zichzelf met een glimlach. Heen en weer drentelend, zag ze het publiek langzaam aangroeien en kon niet nalaten het te onderscheiden in: Leerlingen van Ina, collega's, een gewezen dienstmeisje, een oude huisnaaister, kennissen van den bruidegom, voorbijgangers, kinderen meest, die besloten te wachten. Vrienden zou Forblanc niet hebben, dacht ze. Het was een windstille, zonnige Decemberdag.

Eindelijk reed de stoet aan, de auto van het bruidspaar was van binnen met veel witte bloemen gesierd. - Daar komen zel zei een moeder tegen haar kleinen jongen en drukte zijn hand vaster in de hare. De leerlingen rekten hun hals uit. Ieder portier werd geopend, alleen nog niet dat van den voorsten wagen. Twee kinderen zag Suze te voorschijn komen, die zichtbaar nerveus waren en met beklemde vingers aan hun glacé-leeren handschoentjes voelden. Nu duwden ze elkaar, blijkbaar erover kibbelend wie rechts en wie links moest staan. Het meisje, dat stijve golfjes had in het bijna kleurloos blonde haar, droeg een wit zijden jurk, de jongen een zwart fluweelen pakje. - Leelijke kinderen, dacht de moeder, zulke schriele figuurtjes; als ik mijn jongen dat

fluweel aantrek, lijkt hij een prins. Maar de slanke bruidsmeisjes imponeerden haar. Suze Lemair keek verrast naar Nel Moro, die ze voor het dochtertje van Charles hield. Het andere meisje, dat eenzelfde japon droeg, was lief, maar Ina's stiefdochtertje, meende ze, had de goede houding. Ze herkende ook mevrouw Vogelein en glimlachte medelijdend om den grooten bontmantel van die kleine vrouw. Dat Ina haar dit niet had afgeraden! De heer en mevrouw Van Beynen kon ze niet thuisbrengen; de trekken van de vrouw boeiden haar een oogenblik, maar aan Ina's broer en schoonzuster keek ze wenkbrauwfronsend voorbij.

De statige chauffeur van den eersten auto zag zijn tijd gekomen; hij zwaaide het portier open en reikte Ina eerbiedig de hand. De kinderen, die nog eenmaal om elkaar heen waren gesprongen, vatten den sleep van het bruidskleed.

- Die japon zou ik nooit hebben gekozen, dacht de moeder, - wat voor kleur is dat? - het lijkt wel zeepwater. Ook de bruidegom beantwoordde niet aan haar verwachtingen: zijn gestalte was miezerig, vooral bij zijn chauffeur vergeleken en hij was niet jong meer.

- Niet zoo erg eerste klas, zei een opgeschoten jongen tegen zijn maat, en een oud, stram heertje dacht: zeker een mésalliance. Hij bewonderde de bruid en vooral de bruidsmeisjes, die hij voor haar jongere zusters hield - vrouwen van ras, daar had hij kijk op. De rest was familie van een burgerman

in het Zondagsche pak. Hij dacht dat de bruidegom wel eerst dat knappe zusje zou hebben gevraagd - mogelijk zat het geld bij hem - en tevreden had moeten zijn met de oudste. Hij wendde zijn hoofd eens om, als zocht hij instemming en Suze begreep zijn blik. - Nu moest ze zich bij den stoet zien aan te sluiten. Ze hoorde tot de laatsten, met Doortje en Berend, die innig gearmd liepen. Maar heel even had ze Doortje's gezicht gezien, en daardoor veranderde haar stemming.

Doortje wist er alles van - ze ging het meemaken, dat anderen zoo gelukkig werden door een huwelijksverbintenis als zij was geworden door de hare, - vandaar de glans over haar gezicht. - Wie is dàt nou weer? dacht Suze, maar voelde het volgende oogenblik, weinig te zijn gebaat door haar nuchtere critiek. Ze had geconstateerd, dat Ina haar beau jour niet had, en dat de menschen, zoodra hun eerste jeugd voorbij was, erbarmelijke schepsels waren.

- Laat ik in Godsnaam mijn hart terug roepen, zei ze zichzelf, wat wordt dit anders voor een beschouwing! - In een flits dacht ze aan haar moeder, die ze meer dan iemand anders had lief gehad, en toen begreep ze den glans van Doortje's goudbruine oogen. - Ze trad het stadhuis binnen.

Het publiek verspreidde zich, de meesten vonden het niet de moeite waard den stoet nog eens te zien. Alleen het oude heertje bleef wachten.